

T.C.
İSTANBUL NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER (TEZLİ)
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRK SİYASETİNDE GÖÇMENLER: SURIYE ÖRNEĞİ

Metin Fırat AKSOY

Yüksek Lisans Tezi

TÜRK SİYASETİNDE GÖÇMENLER: SURİYE ÖRNEĞİ

Metin Fırat AKSOY

T.C.
İstanbul Nişantaşı Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (Tezli) Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

ORCID ID: 0009-0009-0387-4006

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hakan Sezgin ERKAN

İstanbul
Ocak 2025

KABUL VE ONAY

Metin Fırat Aksoy tarafından hazırlanan ‘‘Türk Siyasetinde Göçmenler: Suriye Örneği’’ başlıklı bu çalışma, 30 Ocak 2025 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi: **Dr. Öğr. Üyesi Indira PHUTKARADZE** _____
İstanbul Nişantaşı Üniversitesi

Jüri Üyesi: **Dr. Öğr. Üyesi Murat ARSLAN** _____
Yeditepe Üniversitesi

Tez Danışmanı: **Dr. Öğr. Üyesi Hakan Sezgin ERKAN** _____
İstanbul Nişantaşı Üniversitesi

Jüri tarafından kabul edilen bu çalışmanın Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Enstitü Yönetim Kurulu;

Karar Tarihi :

Karar Numarası :

Dr. Öğr. Üyesi Şerafettin SEVGİLİ

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını tezimin/projemin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

30 Ocak 2025

Metin Fırat AKSOY



SAVUNMA ÖNCESİ ONAYLAR

BENZERLİK ONAYI		
Başlık	Türk Siyasetinde Göçmenler: Suriye Örneği	
Savunma Tarihi	30.01.2025	
Sayfa Sayısı	111	
Benzerlik Yüzdesi (%)	9	
Taranan Program	Turnitin	
Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın kapak sayfası, giriş, özet, ana bölümler ve sonuç kısımlarından oluşan çalışmam için şahsım ve tez danışmanım/Enstitü Sorumlusu tarafından intihal tespit programında taraması yapılmıştır. Tez Danışmanımın gözetiminde tamamladığım çalışmamın azami benzerlik oranlarına göre intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.		
Öğrenci Metin Fırat AKSOY	Danışman Dr. Öğr. Üyesi Hakan Sezgin ERKAN	Enstitü Sorumlusu

TEZDEN ÇIKARILAN YAYIN		
Yayın Künyesi	Aksoy, M. F. (2025). Türkiye özelinde Suriyeli göçmen ilişkisi. <i>Telakki Sosyal Bilimler Dergisi</i> , Temmuz.	
Yayın Türü	<input checked="" type="checkbox"/> Ulusal Hakemli Dergide Makale <input type="checkbox"/> Uluslararası Hakemli Dergide Makale <input type="checkbox"/> Ulusal Kongre/Sempozyumda Bildiri <input type="checkbox"/> Uluslararası Kongre Sempozyumda Bildiri	
	Enstitü Sekreteri	

TEŐEKKÖR

Tezin hazırlanma merhalesinde Őahsıma her daim hoŐgÖrÖ, anlayış, samimiyet ve sabırla yaklaşmış, her daim desteğini esirgememiŐ rehberlik etmiş gece, gÖndÖz mefhumuna bakmaksızın alakadar olmuş çok kıymetli alicenap danışman hocam Sn. Dr. Öğr. Üyesi Hakan Sezgin ERKAN'a ihtiramat'ı faikamı sunarım.

Bilhare bÖlÖmÖmÖzde yer alan her biri birbirinden daha kıymetdar tÖm hocalarıma muhabetle tazimlerimi sunarım.

Metin Fırat AKSOY

Ocak, 2025



ÖZET

Metin Fırat AKSOY

Türk Siyasetinde Göçmenler: Suriye Örneği

Yüksek Lisans Tezi

İstanbul, 2025

Türkiye Afro-Avrasya kıtasının merkezinde bir ülke olarak her daim göç rotasının üzerinde olmuştur. Doğusundaki ülkelerden daha gelişmiş olması ve Avrupa ülkeleri ile sınır komşusu olması Türkiye'yi göç rotası üzerinde hem hedef hem de transit ülke olarak göçmenlerin hedefi haline getirmiştir. Bu sebeptendir ki Türk toprakları Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze birçok göçe maruz kalmıştır.

Her göç kendi içerisinde farklı özellikler ve yerli halk ile belli sorunların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu sorunlar kimi zaman toplumsal kimi zaman ekonomik kimi zaman ise iç ve dış politikaya etki edecek kadar büyük olmuştur. Bununla birlikte bu sorunları bertaraf edebilmek için Türk karar vericilerin göç dalgasına karşı her zaman bir planları olmuştur.

Suriyeli göçü ise bu durumdan tamamen bağımsız karar vericilerin aldığı kararlar neticesinde de Türkiye'nin iç politika, dış politika, sağlık sistemi, toplumsal etkiler ve ekonomisine ciddi etkisi olan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin gördüğü en büyük ölçekli ve kontrolsüz göç dalgası olmuştur.

Bu çalışmada, Suriyeli göçmenlerin Türkiye'yi tercih etme sebepleri detaylı olarak incelenecektir. Bununla birlikte, Suriyeli göçünün Türk iç ve dış politikasına, Türk ekonomisine, Türk sağlık sistemine ve Türk toplumuna etkileri nelerdir sorularına cevap aranacaktır.

Anahtar Kelimeler

Suriyeli göçü, göçün Türkiye'ye etkileri, göç kuramları, Türkiye, Suriye iç savaşı, göç dalgası

ABSTRACT

Metin Firat AKSOY

Immigrants in Turkish Politics: The Syrian Example

Master's Thesis

İstanbul, 2025

As a country at the center of the Afro-Eurasian continent, Turkey has always been on the migration route. The fact that it is more developed than the countries in its east and borders with European countries has made Turkey a target for immigrants, both as a destination and transit country on the migration route. For this reason, Turkish lands have been exposed to many migrations from the Ottoman Empire to the present day.

Each migration has different characteristics and causes certain problems with the local people. These problems have been big enough to affect sometimes social, sometimes economic, and sometimes domestic and foreign policy. However, in order to eliminate these problems, Turkish decision-makers have always had a plan against the migration wave.

Syrian migration has become the largest-scale and uncontrolled migration wave that the Republic of Turkey has ever seen, in which decision-makers who are completely independent of this situation made mistakes one after another, and as a result, it had a serious impact on Turkey's domestic policy, foreign policy, health system, social effects and economy. .

In this study, the reasons why Syrian immigrants choose Turkey will be examined in detail. In addition, answers will be sought to the questions of what are the effects of Syrian migration on Turkish domestic and foreign policy, Turkish economy, Turkish health system and Turkish society.

Keywords

Syrian migration, effects of migration on Turkey, migration theories, Turkey, Syrian civil war, migration wave

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	x
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: BÖLÜM BAŞLIĞINI YAZINIZ.....	3
1.1. Göç Nedir	3
1.2. Göç Çeşitleri.....	5
1.2.1. Oluşum Nedenlerine Göre	6
1.2.2. Süresine Göre.....	7
1.2.3. Mesafesine Göre	8
1.2.4. Hukuki Statüsüne Göre.....	12
1.3. Göçmen Çeşitleri	14
1.4. Göç Teorileri	17
1.4.1. Ravenstein – Göç Kanunları.....	19
1.4.2. Everett Lee – İtme Çekme Kuramı.....	25
1.4.3. Samuel A. Stouffer – Kesişen Fırsatlar Kuramı	29
1.4.4. Wallerstein – Merkez – Çevre Kuramı.....	31
1.4.5. Göç Sistemleri Kuramı	32
1.4.6. İlişkiler Ağı Kuramı.....	33
1.4.7. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı	34
1.4.8. Petersen – Göçün 5 Tipi	37
İKİNCİ BÖLÜM: TÜRKİYE VE GÖÇ	39
2.1. Türkiye'nin Göç Tarihi	39
2.1.1. Göçebelikten Türkiye Cumhuriyet'ine Göç Hareketleri	39
2.1.2. Cumhuriyet Dönemi Göç Hareketleri.....	45
2.1.3. Suriyeli Göçü.....	55

2.2. Türkiye’yi Tercih Etmelerinin Sebepleri	63
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: SURİYELİ GÖÇÜNÜN TÜRKİYE’YE ETKİLERİ.....	70
3.1. Türk İç ve Dış Politikasına Etkileri	70
3.2. Türk Ekonomisine Etkisi.....	72
3.3. Türk Sağlık Sistemine Etkisi.....	77
3.4. Türk Toplumuna Etkisi	84
SONUÇ	88
KAYNAKLAR	94



TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı	61
Tablo 2. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Cinsiyet ve Yaşa Göre Dağılımı	63
Tablo 3. Suriyeli Göçmenlerin Yoğun Yaşadığı İstanbul'un İlçelerinde Kira Artış Oranları	74
Tablo 4. Kayıtlı Suriyeli İşyerlerinin İştigal Alanları	75



ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Göçmen Çeşitleri	14
Şekil 2. Göç Kuramları	19
Şekil 3. Ravenstein'ın Göç Kanunları	21
Şekil 4. Göç Basamakları	22
Şekil 5. Emme ve Yayılma Süreci	23
Şekil 6. Petersen'in 5 Göç Tipi	27
Şekil 7. Yaşanılacak ve Gidilecek Yerlerdeki Faktörler ve Etkileşimleri	35
Şekil 8. Resmi Rakamlara Göre Yıl Yıl Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler	57
Şekil 9. 2015 Yılı Rakamları İle Suriyelilere Gerçekleştirilen Yardım ve Hizmetler	73
Şekil 10. 2017 Verilerine Göre Türkiye'nin Suriyeli Göçmenlere Harcadığı Para	76
Şekil 11. 29 Nisan 2011-30 Eylül 2016 Tarihleri Arasında Suriyeli Göçmenlere Verilen Ücretsiz Sağlık Hizmeti Rakamları	81

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltma	Açıklama
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
GİGM	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü



GİRİŞ

Göçün tarihi insanlık kadar geriye dayanmaktadır. İnsanlık önceleri avcı-toplayıcı dönemlerde avlanabilmek, doğadaki gıdaları toplayabilmek aynı zamanda da kendisinden daha güçlü olan avcılardan kaçabilmek için sürekli göç halindedir (Kusimba, 2005: 337-339). Bu dönemde göç aslında insanın hayatta kalabilmesi için zorunlu bir aktivite ve gıda kaynaklarına erişebilmesi için de bir mecburiyettir. Özellikle o dönemde avcılığın başarı oranının oldukça düşük olduğu da göz önüne alındığında toplayıcılık büyük önem arz etmektedir. Toplayıcılık eyleminin gerçekleşebilmesi de mecburen insanın gıda olan yerlere daimi olarak göç halinde olmasıyla gerçekleşmektedir (Kelly, 1983: 277-280; Riches, 1995: 679-802).

İnsanlığın yerleşik hayata geçmesi ve tarım yapmaya başlamasıyla göç kavramının geri plana düşmesi olası görünse de durum böyle gerçekleşmemiştir. Başlangıçta tarım toplumunun tam olarak yerleşmemesi sebebiyle insanlık yerleşik hayata geçse de avcılık ve toplayıcılık azalarak devam etmiştir. Bu durum göç kavramının da devam etmesine ve kişinin yerleşik bir noktaya dönse dahi kısa süreli olarak göç etmelerinin devamını sağlamıştır (Johnson, 2014: 1-4).

Tarım toplumunun tam anlamıyla oturması ve insanların tam anlamıyla yerleşik hayata geçmesi ile birlikte ise göç kavramının insan hayatından çıkacağı beklentisi olsa da durum böyle olmamıştır. İnsanlık gerek güvenlik gerek daha verimli topraklara erişebilmek gerek ise su kaynaklarına yakın olabilmek için göç etmeye devam etmiştir. İnsanlığın yerleşik hayata geçip tarım toplumuna evrilmesiyle birlikte aslında göç devam etmiş fakat göçün gerçekleşme sebepleri avcı toplayıcı dönem ile farklılıklar göstermeye başlamıştır (Omvedt, 1980: 150-153; Joshi, 1969: 479-480).

Kavram olarak en temel tanımı ile birlikte göç insanların zorunlu ya da gönüllü olarak coğrafi lokasyonlarını değiştirmeleri anlamına gelmektedir. Yerleşik hayata geçilmesiyle birlikte ise göçün tanımı da değişikliğe uğramıştır (King, 2020: 191-192). Bu yeni dönemde göç, çevresel, iktisadi, politik ya da toplumsal sebeplerden ötürü insanlar tarafından gerçekleştirilen sosyal mobilizasyondur (Mence ve Parrinder, 2017: 317-318; Chamie, 2016: 35-36).

İnsanlar birçok nedenden göç edebilmektedirler. Bunlar; savaşlar, iç çatışmalar, doğal afetler, kıtlık, su yokluğu, maddi yoksulluk gibi sebepler olabilmektedir. İnsanlar göç ederken yaşadıkları zorluk her neyse onun olmadığı bölgeye göç ederek bu zorluklarla başa çıkma ya da bu zorluğu yenme çabası içerisine girmektedir. Bununla birlikte göçün sebepleri her ne kadar fiziki olsa da göç sadece yaşanan fiziki coğrafyanın terk edilerek başka bir fiziki coğrafyaya geçilmesi anlamına da gelmemektedir. Göç aynı zamanda kişinin ait olduğu ya da ait hissettiği sosyal çevresinden de vazgeçip yeni bir sosyal ortama geçmesi ve bu yeni sosyal ortama adapte olmak zorunda olması anlamına da gelmektedir (Xiang, 2013: 282-283; Keshri ve Bhagat, 2012: 81-82).

Göç ister ulusal, ister uluslararası seviyede gerçekleşmiş olsun etkileri uluslararası düzeyde olmaktadır. Yerel, ulusal ya da uluslararası boyutta gerçekleşen tüm göçlerin toplumsal etkileri uluslararası düzeyde olmaktadır. Göç bir dalga şeklinde başka bir toplumsal etki yarattığından ötürü bu etki sonunda uluslararası alana kadar büyümektedir (Fielding, 1989: 24-25).

Göç ister kitlesel ister bireysel olsun ister zorunlu olarak gerçekleşmiş olsun ister ise bireylerin istekleri doğrultusunda gerçekleşmiş olsun yaşadıkları coğrafyadan ayrılmaktadırlar (Thorndike, 1942: 321-323). Dolayısıyla göç birçok sosyal bilim alanını doğrudan ilgilendiren bir kavramdır. Bu sebeptendir ki göçü anlamlandırabilmek için göçün oluşum çeşitlerine, göç edilen mekânlara ve teorik yaklaşımlara göre değerlendirmek gerekmektedir (Black vd., 2006: 41-44).

BİRİNCİ BÖLÜM: BÖLÜM BAŞLIĞINI YAZINIZ

1.1. Göç Nedir

Göç en basit tanımıyla insanın birey ya da kitlesel olarak bir yerden başka bir yere göç etmesi anlamına gelmektedir. Bu tanımla birlikte göç tarihin ilk çağlarından itibaren insanlığın önemli bir parçası olmuştur. Bununla birlikte göçün özellikleri de çağın özelliklerine bağlı olarak farklılık göstermektedir. En basit tanımıyla ve kelime anlamı çerçevesinden bakıldığında göç, bireyin bir mekândan başka bir mekan geçişi anlamına gelmektedir (Ekici ve Tuncel, 2015: 11-12).

Tabii ki göç sadece mekânsal değişiklik ile açıklanmayacak kadar kapsamlı bir kavramdır. Diğer bir deyişle göçün aynı zamanda toplumsal yapıyı da doğrudan etkileyen daha geniş bir kapsamı mevcuttur. Bu minvalde göç için daha kapsamlı bir tanım yapmak gerekirse göç gerek bireylerin gerek ise ailelerin herhangi bir sebepten ötürü yaşamlarının geri kalanını ya da bir bölümünü idame ettirmek için bir coğrafyadan bir diğer coğrafyaya doğru gerçekleştirdikleri yer değiştirme olayıdır (Bülbul ve Köse, 2010: 77-78; Fussell, 2010: 162-163).

Göç tüm insanlığı doğrudan ilgilendiren bir olgu olması ve tüm insanlık tarafından gerçekleştirilebilen eylem olmasından mütevellit dünyanın her yerinde görülebilmektedir. Bu sebeptendir ki göç birçok farklı sosyal bilimler disiplinini de ilgi alanı olmuştur. Diğer bir deyişle göç ekonomik, sosyal, kültürel ya da siyasal etkileri olan bir eylemdir. Bu kavramları da içine alıp tanımlamak gerekirse göç, insanların bir coğrafyadan başka bir coğrafyaya politik, kültürel, ekonomik ya da sosyal sebeplerden ötürü taşınmalarına verilen addır (Oral ve Çetinkaya, 2017: 1-2).

Göçü bir eylem olarak insanlar için ortaya çıkaran temel unsur bireylerin yaşadıkları coğrafyadan duydukları tatminsizlik ya da memnuniyetsizlik hissi sonucunda mevcut şartlarından daha iyi şartlara kavuşma isteğidir (Bartram, Poros ve Monforte, 2014). Göçün gerçekleşmesi ile birlikte ise bir etkileşim başlamaktadır. Bu etkileşim eğer göç uluslararası nitelikteyse birey ile kaynak devlet, birey ile hedef devlet ve iki devletin toplumları arasında gerçekleşmektedir. Göç kavramı da bu koşullar ve deneyimler ile birlikte gerçekleşmektedir. Göç eğer ulusal nitelikteyse bu sefer de kişinin göç ettiği

kaynak yerleşim ile hedef yerleşimdeki toplumlar ve birey(ler) arasında gerçekleşmektedir.

İnsanları göç etmeye zorlayan bir diğer etmen de ekonomik etmenlerdir. Gelir dağılımında oluşan eşitsizlik ya da insanların mevcut ekonomik şartlarından daha iyi şartlarda bir hayat isteği göçün etmenlerinden birisidir. Bu durum ise genellikle dış göçe sebep olmaktadır. İnsanlar kendi coğrafyalarında yaptıkları işe karşılık aldıkları ekonomik kazanımın yurtdışında başka bölgeye göre daha az olduğunu ve bunun da yaşam kalitelerini doğrudan etkilediğini düşündüğünden ülke dışına göç etmeye karar verebilmektedirler (Chamie, 2016: 35-37; Adamson, 2006: 165-170; Mence ve Parrinder, 2017: 317-321; Weiner, 1985: 441-444).

Bir diğer ekonomik etmen ise işsizlik ve coğrafyalar arasında oluşan aynı işe verilen ücret farkıdır. Bu etkenler çoğunlukla iç göçe daha az olarak da dış göçe sebep olmaktadır. İnsanlar işsiz oldukları coğrafyadan daha fazla iş olanakları bulabilecekleri kent merkezlerine doğru iç göç gerçekleştirebilmektedir. Bu iç göç ile birlikte bireyler daha kırsal kesimlerden iş ve sanayi merkezlerinin olduğu coğrafyalara doğru gerçekleşmektedir (Farwick, 2010: 723-725; Miró ve Potter, 1979: 114-118; Mulder, 2018: 1151-1154).

Göç aynı zamanda salt kültürel, ekonomik ya da sosyal bir eylem de değildir. Diğer bir deyişle göç çeşitli sebeplerden ötürü mekânın değiştirilmesini sağlayan bir nüfus hareketi değildir. Göç sosyal, kültürel, ekonomik ve sosyal etkileri olan coğrafi bir mekân değiştirme sürecinin tamamına denilen eylemdir (Tümtaş ve Çelikkaleli, 2014: 41-42; Tümtaş, 2012: 113-114). Bu bağlamda birey ile mekân arasındaki ilişki göç ile birlikte ciddi değişime uğramaktadır. Nitekim göç eden bireyler göç eylemleri ile birlikte sadece fiziki olarak kendilerini değil aynı zamanda kaynak coğrafyalarındaki sosyal ve kültürel alışkanlıklarını da beraberlerinden getirmektedirler. Getirilen bu miras gerek iki mekân arasında gerek ise hedef ve kaynak toplum arasında etkileşimi de başlatmaktadır. Bu durum da toplumdaki davranış örüntülerini ciddi derecede değiştirme konusunda insanları etkileyebilmektedir (Doğan, 2012: 201-202).

Göçün tanımını ya da özelliklerini değiştiren bir diğer özellik ise göç eden bireyin hedef ülkesi ile kaynak ülke arasındaki sosyal ve kültürel farklılığın ne kadar fazla olduğudur. Aradaki farkı kültürel etkileşimi de beraberinde getireceği gibi göçmenlerin hedef ülke

toplumuna göç vasıtasıyla ne kadar entegre olabileceğinin de göstergesi niteliğindedir. İnsanlar göç ederken kendi kimliklerini de hedef ülkeye beraberlerinde taşıdıklarından hedef ülkenin kültürünü de etkilemektedirler. Dolayısıyla göç farklı kültür, sosyal anlayış, din, dil, ırk ve ulusları bir araya getiren bir eylemdir. Dolayısıyla göçü bu perspektiften yorumlamak gerekirse göç farklı toplumsal yapıları, kültürü, dini perspektifi ve değerleri karşı karşıya getiren ve etkileşim içerisinde sokan bir süreç olarak da tanımlanabilmektedir (Karpaz, 2013: 8-9).

Göç birçok disiplinin ortak noktası olmasından ötürü tek ve kesin bir tanımı bulunmamaktadır. Kavram yapısı itibariyle sosyal, kültürel, demografik değişimleri tetiklediği gibi aynı zamanda toplumlarda farklı alanlarda tepkiler de yaratabilmektedir. Göçün tanımının değişkenlik göstermesinin bir diğer sebebi de göçün, göç çeşitleri ve göçmen çeşitlerine göre de farklılık göstermesidir. Her göçün kendi özel yapısında değerlendirilmesi gerektiğinden her durumda da göçün tanımı ve önem atfedilen değişkenler de farklılık göstermektedir.

1.2. Göç Çeşitleri

Göçün tarihi insanlık kadar eski olsa da avcı-toplayıcı ya da ilk yerleşik hayata geçilen dönemden günümüze kadar göç çeşitlenmiş ve farklılaşmıştır. Diğer bir deyişle eski zamanlarda salt yiyecek kaynaklarına ya da verimli topraklara erişim amacıyla gerçekleşen göç modern çağda artık birçok farklı sebepten ötürü gerçekleşmeye başlamıştır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak da göç farklılaşarak çeşitlenmiştir. Özellikle dünya üzerinde sahipsiz toprakların (no man's land) kalmamasından sonra da göç hukuki statüsüne göre de çeşitlendirilerek değerlendirilmeye başlanmıştır.

Dolayısıyla günümüzde göç artık mutlaka bir devlet otoritesinin olduğu ve ortak kültüre ya da sosyal yapıya haiz insanların bir arada olduğu bölgelere gerçekleştirilmektedir. Bu durumda da göç gerçekleştirilen ortamlarda değişimler yaratmaktadır (Sezer ve Şanlı, 2017: 17). Bu değişimleri açıklamadan önce göçün çeşitlerine de dikkat etmek gerekmektedir. Göç farklı sebeplerden dolayı oluşabilmekte ve farklı değişkenler üzerinden sınıflandırılabilir.

1.2.1. Oluşum Nedenlerine Göre

Göç, insanlık tarihi boyunca toplumların gelişiminde ve değişiminde önemli bir rol oynamıştır. Göç eden bireylerin hareketlerini yönlendiren temel faktörler arasında gönüllülük ve zorunluluk belirgin bir şekilde öne çıkar. Bu noktada karşımıza gönüllü göç ve zorunlu göç adında iki kavram çıkmaktadır. Bu iki temel kavram, göç olgusunu anlamamız ve analiz etmemiz için esastır.

Gönüllü göç, bireylerin kendi kişisel nedenleri, hedefleri ve istekleri doğrultusunda göç etmeyi tercih ettiği bir göç türüdür. Bu tür göçler, insanların yaşam kalitesini artırmak, daha iyi fırsatlar yakalamak veya kişisel hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla yeni yerlere gitme isteğiyle başlar. Ekonomik nedenler, daha iyi iş olanakları, yüksek gelir potansiyeli, kültürel deneyimler ve eğitim gibi faktörler, gönüllü göçün itici güçleri arasında sayılabilir. Gönüllü göç, genellikle bireylerin özgür iradeleri ve seçimleri doğrultusunda gerçekleşir ve bu bireyler hedefledikleri yerlere taşınırken kendilerini motive eden kişisel amaçları takip ederler.

Zorunlu göç, insanların kendi istekleri dışında, dışsal faktörler veya koşullar nedeniyle göç etmeye zorlandığı karmaşık bir göç türüdür. Bu tür göçlerde, bireyler sıklıkla kaçınılmaz tehlikelerle, acil durumlarla veya zorlayıcı koşullarla karşı karşıya gelirler. Zorunlu göçün temel nedenleri arasında siyasi çatışmalar, savaşlar, iç çatışmalar, çevresel felaketler, iklim değişikliği etkileri, doğal afetler, ekonomik çöküntüler veya insan hakları ihlalleri gibi faktörler bulunur.

Savaşlar ve siyasi çatışmalar, tarih boyunca zorunlu göçün ana nedenleri arasında yer almıştır. İnsanlar, yaşadıkları bölgelerdeki çatışmalardan kaçarak güvenli bölgelere sığınmak zorunda kalmışlardır. Ayrıca, doğal afetler, felaketlerin etkilediği bölgelerde yaşayan insanları evlerini terk etmeye zorlayabilir. İklim değişikliği ise uzun vadede su kaynaklarının azalması, toprak erozyonu ve kuraklık gibi etkilerle zorunlu göçlere neden olabilir. Ekonomik çöküntüler ve yoksulluk da insanların kendi ülkelerinden ayrılmak zorunda kaldığı bir diğer zorunlu göç nedenidir.

Zorunlu göç, bireylerin kendi evlerini terk etmek zorunda kaldıkları ve göçlerinin genellikle hayatta kalma veya güvende olma ihtiyacı ile bağlantılı olduğu acil bir durumu içerir. Bu tür göçlerde, insanlar sıkça yaşadıkları yerlerden ayrılmak zorunda

kalmalarıyla, göç ettirilirlir. Zorunlu göç, insanların yaşadıkları travmatik deneyimler ve zorlu yolculuklar sonucu yeni bir yaşam kurma zorunluluğunu getirir.

Bu iki temel kavram, göç olgusunu daha iyi anlamamıza ve göçmenlerin hareketlerini değerlendirmemize yardımcı olur. Göçün karmaşıklığını ve çeşitliliğini incelediğimizde, bireylerin kendi istekleri ile dışsal koşulların etkisi arasındaki dengeyi anlamak önemlidir. Gönüllü ve zorunlu göçler, toplumlar ve bireyler üzerinde farklı etkilere sahip olabilir ve bu faktörler, göçün sosyal, ekonomik ve kültürel boyutlarını şekillendirir. Bu bağlamda, göçün derinlemesine incelenmesi, insan hareketlerinin nedenlerini ve sonuçlarını anlamamıza katkı sağlar.

1.2.2. Süresine Göre

Göçler, insanların yaşamlarının farklı dönemlerinde ve farklı nedenlerle yeni yerlere taşınmalarını ifade eder. Göçün süresi, bu büyüleyici insan hareketinin anlaşılmasında temel bir faktördür ve göçmenlerin ne kadar süre boyunca yeni bir yere taşındıklarını gösterir. Bu bağlamda, göçleri iki temel kategoriye ayırmak mümkündür: Mevsimlik (geçici) göçler ve sürekli göçler.

Mevsimlik veya geçici göçler, insanların belirli bir dönem veya mevsim boyunca gerçekleştirdikleri ve belirli bir amaca hizmet eden göç türlerini ifade eder. Bu tür göçler, genellikle çalışma, tarım, turizm veya diğer belirli amaçları gerçekleştirmek için yapılan geçici taşınmalardır. Mevsimlik göçler, göçmenlerin yeni bir yere taşındıkları, ancak genellikle uzun vadeli yerleşim niyeti taşımadıkları göçlerdir.

Mevsimlik işçi göçleri, iş sezonlarına veya belirli projelere bağlı olarak gerçekleşir. Örneğin, tarım işçileri meyve hasatı veya hasat dönemlerinde belirli bir bölgeye taşınabilirler. Bu dönemlerde tarım işçileri, hasatın yoğun olduğu bölgelere hareket ederek hasatın verimli bir şekilde gerçekleştirilmesine yardımcı olurlar. Benzer şekilde, inşaat işçileri de büyük projelerin tamamlanması için farklı bölgelere seyahat edebilirler. Özellikle büyük inşaat projeleri belirli bir zaman diliminde yoğunlaşabilir, bu nedenle bu işçiler de projelerin bitirilmesi için ihtiyaç duyulan yerlere yönlendirilebilirler. (Sağlam, 2006)

Tarım sektöründe çalışanlar, mevsimlik göçlerde önemli bir rol oynarlar. Tarım ürünlerinin dikimi, bakımı veya hasadı sırasında, iş gücü ihtiyacı belirgin şekilde

artabilir. Bu nedenle, tarım işçileri, belirli bir ürünün hasat zamanına göre farklı bölgelere göç edebilirler. Örneğin, muz hasadı sırasında muz plantasyonlarında çalışan işçiler, hasat döneminin sona ermesinin ardından farklı bir bölgeye gitmek zorunda kalabilirler. Bu tarım işçileri, ürünlerin yetiştirildiği bölgelerdeki talebi karşılayarak ürünlerin taze ve verimli bir şekilde hasat edilmesine yardımcı olurlar.

Turistik destinasyonlarda çalışanlar da mevsimlik göçlerin bir parçası olabilirler. Özellikle tatil yörelerinde, yaz tatili veya kış tatili dönemlerinde otel çalışanları, rehberler ve tur operatörleri, turist akışına göre seyahat edebilirler. Tatil sezonlarının yoğun olduğu dönemlerde, bu çalışanlar turistlerin ihtiyaçlarını karşılayarak tatil bölgelerinin canlılığını artırır. Ancak tatil sezonunun sona ermesiyle birlikte, bu göçmenler genellikle kendi yerleşim bölgelerine geri dönerler veya başka bir mevsimlik göç için yeni bir yerleşim bölgesine giderler.

Mevsimlik göçler, belirli bir dönemde belirli bir amaç için gerçekleştirilse de, göçmenler genellikle bu süre zarfında geçici olarak yeni topluluklara katılırlar. Bu göç türü, iş gücü ihtiyacının karşılanması, ekonomik fırsatların takibi veya mevsimsel etkinliklere katılım gibi geçici amaçları yerine getirmek için önemlidir. Göçmenler, mevsimlik göçlerinde çoğu zaman işlerini tamamladıktan veya amaçlarını gerçekleştirdikten sonra doğrudan kendi yerleşim bölgelerine geri dönerler veya başka bir mevsimlik göç için yeni bir yerleşim bölgesine giderler. Bu göçler, hem işverenlerin iş gücü ihtiyaçlarını karşılamalarına hem de göçmenlerin ekonomik açıdan daha iyi fırsatlar aramalarına yardımcı olur.

1.2.3. Mesafesine Göre

Göçler, kaynakları, fırsatları veya yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla gerçekleştirilirken, göçmenlerin hareket ettikleri yerlere göre de sınıflandırılabilir. Bu bağlamda, göçleri iç göç ve dış göç olmak üzere iki temel başlık altında değerlendirmek mümkündür.

İç göç, bir ülkenin veya bölgenin sınırları içinde gerçekleşen göçlerdir. Bu tür göçlerde, bireyler veya aileler, kendi ülke içindeki farklı bölgelere taşınırken, uluslararası sınırları aşmazlar. İç göç; ekonomik, demografik çevresel, sosyal ve kültürel sebepler başta

olmak üzere birçok nedenle gerçekleşebilir ve yerel veya ulusal düzeyde önemli etkilere sahiptir.

Ekonomik iç göç, genellikle bir ülkenin içindeki farklı bölgeler arasındaki ekonomik dengesizlikler veya fırsat eşitsizlikleri nedeniyle ortaya çıkan karmaşık bir göç türüdür. Bu fenomen, bireylerin ve ailelerin daha iyi yaşam koşulları ve ekonomik fırsatlar arayışlarına dayanır. Ekonomik iç göçün temel nedenlerinden biri, daha iyi iş fırsatlarına sahip bölgelere olan taleptir. Büyük şehirler veya endüstriyel merkezler, çeşitli sektörlerde geniş istihdam olanakları sunar ve bu, işçilerin daha yüksek ücretler ve daha iyi kariyer perspektifleri arayışına girmelerine yol açar. Ayrıca, bazı bölgelerde işçilere istihdam garantisi ve uzun vadeli gelir güvencesi sunan politika ve programlar da göç eğilimini etkileyebilir. Bunun yanı sıra, daha iyi çalışma koşullarına sahip bölgelere göç ederek işçiler, iş güvenliği, işçi hakları ve sosyal yardımlar gibi faktörlerle daha yüksek yaşam standartlarına ulaşmayı amaçlarlar.

Ekonomik iç göç, hem kaynak bölgeleri hem de hedef bölgeler üzerinde önemli etkilere sahiptir. Göç edenlerin ayrıldığı kırsal veya kaynak bölgeleri, işgücü kaybı yaşar ve bu, bu bölgelerde işgücü eksikliği ve ekonomik durgunluğa neden olabilir. Tarım ve diğer geleneksel sektörler de bu göçlerden etkilenebilir. Diğer yandan, hedef bölgeler, yeni işgücü kaynaklarına ve becerilere sahip olurlar ve bu, ekonomik büyümeyi teşvik edebilir. Ancak, hızlı nüfus artışı, altyapı taleplerini artırabilir ve konut pazarlarını etkileyebilir. Ayrıca, ekonomik iç göçler rekabeti artırabilir ve ücretlerin düşmesine neden olabilirken, hedef bölgelerde işçi talebi arttıkça ücretler yükselme eğilimindedir.

Demografik iç göçler, bir ülkenin veya bölgenin içindeki nüfusun, yaş, cinsiyet, etnik köken veya diğer demografik özelliklere göre farklı bölgelere taşınmasını ifade eder. Bu tür göçler, genellikle demografik dinamiklerin, işgücü piyasalarının ve sosyal yapıların değişmesiyle ilişkilendirilir.

Genellikle genç nüfusun büyük şehirlere göç etmesi, demografik iç göçlerin belirgin bir özelliğidir. Bu göç, genç yetişkinlerin iş fırsatlarına, eğitime, kültürel etkileşime ve yaşam tarzlarına daha fazla erişim arayışını yansıtır. Büyük şehirler, genellikle daha çeşitli iş sektörleri, yüksek öğrenim kurumları ve sosyal etkinlikler sunar, bu da genç nüfusun cazip bulunduğu özellikler arasındadır. Genç göçmenlerin şehirlerdeki yoğunluğu, şehirlerin gençleşmesine ve dinamizmin artmasına katkı sağlar.

Eğitim amaçlı iç göçler, özellikle üniversite eğitimi almak isteyen gençler arasında yaygındır. Farklı bölgelerdeki üniversitelerin prestiji ve uzmanlık alanları, öğrencilerin tercihlerini etkiler. Bu nedenle, birçok öğrenci, üniversite eğitimi için başka bir şehre veya ülkeye taşınır. Bu, eğitim kurumlarına katkı sağlarken, aynı zamanda farklı kültürel deneyimler yaşama fırsatı sunar.

Demografik iç göçler yalnızca genç nüfusu değil, aynı zamanda yaşlı nüfusu da etkileyebilir. Bazı yaşlı insanlar, emeklilikleri sırasında daha iyi yaşam koşulları, sağlık hizmetlerine daha kolay erişim veya daha sakin bir yaşam tarzı arayışıyla farklı bölgelere göç edebilirler. Bu, yaşlı nüfusun dağılımını etkileyebilir ve yaşlanan toplumların yönetimi ve kaynakların dağıtımını açısından önemlidir.

Demografik iç göçler, bir ülkenin veya bölgenin nüfus yapısını ve sosyal dokusunu etkiler. Bu tür göçler, yerel yönetimler, altyapı geliştirme, işgücü piyasaları ve eğitim sistemleri için planlama ve politika oluşturma süreçlerini etkiler. Aynı zamanda, göçmenlerin gittikleri yerlerde kültürel çeşitliliğe katkıda bulunmalarına ve toplumların zenginleşmesine de katkı sağlayabilir.

Çevresel iç göç, çeşitli çevresel faktörlerin neden olduğu iç göç türlerinden biridir ve insanların yaşadıkları bölgeleri terk etmelerine neden olan doğal afetler, iklim değişikliği etkileri, çevresel bozulma ve kuraklık gibi faktörlerle ilişkilendirilir. Bu tür iç göçler, acil durumlar sırasında insanların güvenli bölgelere sığınma ihtiyacı ile bağlantılıdır.

Depremler, tsunamiler, seller, volkanik patlamalar ve kasırgalar gibi doğal afetler, insanların yaşadıkları bölgeleri terk etmelerine neden olabilir. Özellikle deprem ve sel gibi afetler, altyapı hasarına yol açarak evsizlik ve güvenlik riskleri oluşturabilir. Bu bağlamda, Kahramanmaraş'ta 6 Şubat'ta meydana gelen depremler gibi yaşanmış örnekler önemlidir. Bu depremler sonucunda, zarar gören 10 kentten özellikle büyük kentlere ciddi bir göç dalgası yaşanmıştır. Ayrıca, beklentiler nedeniyle gerçekleşen göçler de söz konusudur. İstanbul örneğinde, İstanbul'da meydana gelmesi muhtemel bir deprem sebebiyle İstanbul'dan Anadolu'ya doğru göçler yaşanmaktadır.

İklim değişikliği, su kaynaklarının azalması, deniz seviyelerinin yükselmesi, aşırı sıcak hava dalgaları ve kuraklık gibi etkileri beraberinde getirebilir. Bu faktörler, özellikle kıyı bölgelerinde ve su kaynaklarının kıt olduğu yerlerde yaşayan insanları etkileyebilir.

Örneğin, deniz seviyelerinin yükselmesi kıyı bölgelerinde yer değişikliğini zorunlu hale getirebilir.

Orman tahribatı, toprak erozyonu, su kirliliği ve çevresel bozulma, insanların yaşadıkları bölgelerin sürdürülemez hale gelmesine neden olabilir. Bu durumda, insanlar daha sürdürülebilir yaşam koşulları aramak için göç edebilirler.

Çevresel iç göçler, çevresel sürdürülebilirlik, kriz yönetimi ve yerel yönetimlerin kapasitesi açısından önemli zorluklar sunar. Bu nedenle, bu tür göçlerle başa çıkmak için etkili politika ve planlamalar gerekmektedir.

Dış göç, bir ülkenin sınırlarını aşarak gerçekleşen göçleri ifade eder. Bu tür göçlerde, bireyler veya aileler, kendi ülkelerinin sınırlarını terk ederek başka bir ülkeye yerleşirler. Dış göçün nedenleri son derece çeşitli olabilir ve göçmenlerin yeni bir yaşam kurma arayışlarına dayanır. Dış göçün gerçekleşmesinde ekonomik fırsatlar, eğitim, aile birleşimi, daha iyi yaşam koşulları gibi birçok sebep söz konusudur. (Şahin, 2010)

Ekonomik fırsatlar, dış göçün en yaygın nedenlerinden biridir. İnsanlar, daha yüksek ücretler, iş imkanları ve iş güvencesi sunan ülkelerdeki çalışma fırsatlarını ararlar. Ekonomik göç, genellikle göçmenlerin gelir düzeyini artırmayı hedefler. İnsanlar, kendi ülkelerindeki ekonomik zorluklarla karşılaştıklarında veya daha iyi bir gelecek arayışında olduğunda, daha zengin ve gelişmiş ülkelere iş bulmak için göç edebilirler. Bu tür göç, hem göçmenlerin hem de hedef ülkelerin ekonomilerine katkı sağlayabilir.

Birçok göçmen, yükseköğrenim veya özel eğitim programlarına katılmak amacıyla ülke dışına gider. Dünya genelinde üniversitelerin prestiji, uzmanlık alanları ve öğrencilere sunduğu burslar, eğitim amaçlı dış göçü etkiler. Göçmenler, yurtdışında daha iyi eğitim imkanlarına sahip olmak ve kariyerlerini geliştirmek için ülkeler arası hareket edebilirler. Bu, bilgi ve deneyim transferine katkıda bulunurken, aynı zamanda hedef ülkelerin öğrenci popülasyonunu çeşitlendirebilir.

Daha önce göç etmiş aile üyeleri veya yakın akrabaların bulunduğu ülkelere katılmak amacıyla aile birleşimi göçü gerçekleşebilir. Aile birleşimi, göçmenlerin aile bağlarını güçlendirmek, sevdikleriyle bir arada yaşamak ve yeni bir hayata başlamak istedikleri ülkelere gitmelerini sağlar. Bu tür göç, aile birliğini koruma amacını taşıırken, aynı zamanda göçmenlerin topluma daha hızlı entegre olmalarına yardımcı olabilir.

İnsanlar, daha iyi sağlık hizmetleri, daha güvenli yaşam ortamları, daha iyi eğitim ve daha yüksek yaşam standartlarına sahip ülkeleri hedeflerler. Bu faktörler, göçmenlerin yeni bir ülkede daha iyi yaşam koşulları arayışını yansıtır. Göçmenler, daha iyi yaşam standartlarına sahip ülkelerde daha iyi bir gelecek kurmayı amaçlarlar. Bu, insanların kendi ülkelerindeki sosyal, ekonomik veya politik zorluklarla başa çıkmak için başka bir yer aramalarının bir sonucu olarak ortaya çıkabilir.

Aynı zamanda, dış gücün zorlayıcı nedenleri de vardır. Siyasi çatışmalar, savaşlar, insan hakları ihlalleri ve dini zulüm gibi faktörler, insanların kendi ülkelerini terk etmelerine neden olabilir. Bu tür zorlayıcı faktörler, insanların yaşamları tehlikede olduğunda veya temel haklarına saygı gösterilmediğinde göç etmeye zorlanmalarına yol açabilir. Bu g türü, göçmenlerin ve sığınmacıların sayısını artırabilir ve uluslararası toplumun yardımına ihtiyaç duyan insanları desteklemeyi gerektirebilir.

Dış g, göçmenlerin yeni bir ülkede yerleşmeleri, kültürel etkileşim yaşamaları ve yeni bir yaşam kurlmaları anlamına gelir. Bu göçler, hem göç eden ülkeleri hem de hedef ülkeleri etkiler. G politikaları, toplumların demografik yapısını ve işgücü piyasalarını şekillendirirken, göçmenlerin katkıları, kültürel zenginlik ve ekonomik büyüme açısından önemlidir.

1.2.4. Hukuki Statüsüne Göre

Göçler, hukuki statüleri açısından iki ana başlıkta incelenmektedir. Bunlar düzenli g ve düzensiz göç başlıklarından oluşmaktadır.

Düzenli g, göçmenlerin hedef ülkenin yasal göçmenlik prosedürlerini takip ederek ve gerekli izinleri alarak g etmelerini ifade eder. Bu tür g, genellikle göçmenlerin vize başvuruları, çalışma izinleri veya oturma izinleri gibi resmi belgelerle desteklenir ve hedef ülkenin yasal düzenlemelerine tam uyum sağlar.

Hedef lke, düzenli g için belirli kabul kriterlerine sahip olabilir. Bu kriterler, göçmenlerin eğitim düzeyi, meslek becerileri, aile bağları veya diğer faktörlere dayanabilir. Örneğin, bazı ülkeler, yüksek vasıflı işçilere veya bilim insanlarına yönelik özel göçmenlik programları sunabilir. Aile birleşimi için başvuran göçmenler, aile üyeleriyle bir arada yaşamak amacıyla belirli şartları karşılamalıdır.

Düzenli göç, hem göçmenlerin hem de hedef ülkenin yasal haklarını ve sorumluluklarını belirleyen bir çerçevede gerçekleşir. Göçmenler, hedef ülkede yasal olarak çalışabilir vergi ödeyebilir ve diğer vatandaşlarla aynı sosyal haklara sahip olabilirler. Aynı zamanda, hedef ülke, göçmenlerin haklarını korumak ve uyumlarını kolaylaştırmak için politika ve programlar geliştirebilir. Bu, göçmenlerin ekonomik katkılarını artırabilir ve toplum içinde daha iyi bir entegrasyon sağlayabilir.

Düzenli göç, hem göçmenlerin hem de hedef ülkelerin uzun vadeli planlamalarına dayanan bir göç türüdür. Bu şekilde düzenlenen göç, toplumlar arası işbirliği ve uluslararası düzeyde insan hareketini düzenlemek için yapılan anlaşmaların bir sonucu olarak gerçekleşebilir. Bu, göçün düzenlenmesi, izlenmesi ve göçmenlerin haklarının korunması için önemlidir.

Düzensiz göç, göçmenlerin hedef ülkenin yasal prosedürlerini takip etmeden veya izinsiz olarak göç etmelerini ifade eder ve bu tür göç, birçok risk ve zorlukla doludur. Göçmenler, vize veya pasaport olmadan sınırları geçebilirler veya sahte belgeler kullanabilirler. Bu şekilde hareket eden göçmenler, genellikle kaçak yollarla veya insan kaçakçıları aracılığıyla hedef ülkeye ulaşırlar. Düzensiz göç, göçmenlerin ve hedef ülkelerin yasal düzenlemelere uymamaları nedeniyle yasal riskler taşıyan bir göç türüdür. (Canpolat, 2015)

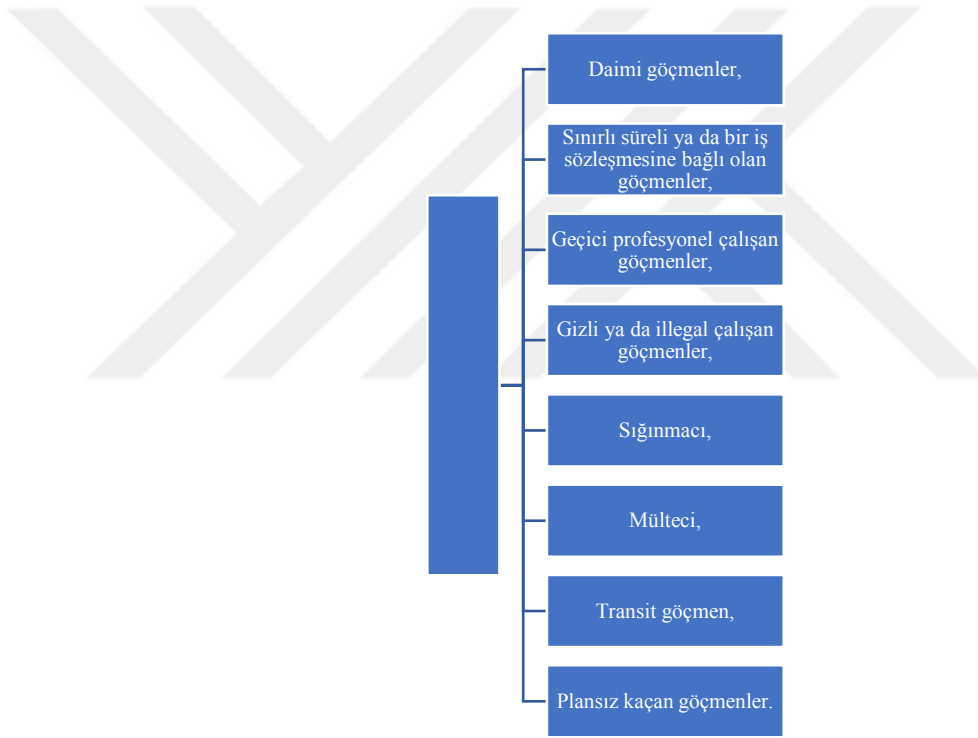
Düzensiz göç, göçmenlerin insan haklarına saygı gösterilmemesi ve güvencesiz yaşam koşullarına maruz kalma riskini artırabilir. Göçmenler, yasadışı statüde oldukları için sıklıkla resmi sağlık hizmetlerine veya eğitim olanaklarına erişimde güçlük yaşarlar. Ayrıca, düzensiz göçmenler, sıkça iş güvencesi olmadan düşük ücretli işlerde çalışmak zorunda kalırlar ve bu da sömürü riskini artırır.

Hukuki statüsüne göre göçler, göç politikalarının ve hukuki düzenlemelerin yönlendirdiği bir süreçtir. Düzenli göç, göçmenlerin hedef ülkenin yasal gereksinimlerine uyduğu ve haklarını koruduğu bir çerçevede gerçekleşir. Ancak düzensiz göç, göçmenlerin ve hedef ülkelerin karşılaştığı yasal ve insani zorluklara işaret eder. Bu nedenle, göçün düzenlenmesi ve göçmenlerin haklarının korunması konularında etkili politika ve önlemler alınması önemlidir.

1.3. Göçmen Çeşitleri

Göç nasıl çeşitli şekillerde, oluşum nedenlerine, süresine, mesafesine ya da hukuki statüsüne göre sınıflandırılıyorsa benzer bir sınıflandırma göçmen için de geçerlidir. Göçmenin neden ve nasıl göç ettiği hususu göçün sınıflandırılmasının konusuken göçmenin özelliklerine göre hangi tarz göç edeceği de göçmen kavramının sınıflandırılmasının bir sonucudur. İnsanlar göç etmeye karar verdiklerinde nasıl göç edeceği ya da ne amaçla göç edeceğine göre göçmen sınıflandırmasında kendisine yer bulmaktadır. Bu sınıflandırma aynı zamanda göçmenlerin ayırt edici özelliklerini de ortaya koyması açısından önem arz etmektedir.

Göçmenler ayırt edici özelliklerine göre 6 ayrı kategoriye ayrılmaktadırlar.



Şekil 1. Göçmen Çeşitleri

Kaynak: Erkan, 2018: 146-147

- **Kalıcı göçmenler:** Bu tip göçmenlerin temel amacı kendilerinin ve eğer aileleri varsa aileleri ile birlikte başka bir ülkeye ya da coğrafyaya kalıcı olarak yerleşmektir. Bu göçmenler kısa vadede geri dönmeyi düşünmemekte ve yaşamlarını yeni ülkede ve coğrafyada devam ile idame ettirme hedefindedirler. Kısa vadede geri dönme hedefi ile gitmediklerinden genellikle yasal yollardan ve hedef ülkenin kurallarına uyarak gitme

eğilimindedirler. Dolayısıyla da göçmen çeşitleri arasında hedef ülke toplumuna entegre olmaya en yakın göçmen çeşitlerinden birisidir.

- **Sınırlı süreli ya da bir iş sözleşmesine bağlı olan göçmenler:** Bu tip göçmenler genelde vasıfsız ya da az vasıflı kişilerden oluşmaktadır. Bir ülkenin ya da o ülkenin şirketlerinden birisinin kısa dönemli kontrata bağlı olarak vasıfsız ya da az vasıflı işçi ihtiyacını karşılamak için önerdiği kontrat sonucunda göç etmektedirler. Bu kişilerin göçmenliği kontratın süresine bağlı olmakla birlikte genellikle sözleşme süresi bittiğinde kaynak ülkeye geri dönen göçmenlerdir. Bu göçmenler tarım işçisi olarak mevsimlik olarak göç edebildikleri gibi bir proje kapsamında yine geçici bir süre için göç edebilmektedirler. Bu göçmenlerin sözleşme süreleri bittikten sonra hedef ülkede kalma ihtimalleri oldukça düşüktür. Hem hedef ülke, vasıfsız ya da az vasıflı işçilerin sürekli göçmen olarak kalmasını istememekte hem de bu kişilerin entegrasyonunun zor olacağını düşünmekte olduğundan göçmenlik süreleri sözleşme ile sınırlı tutulmaktadır.

- **Geçici profesyonel çalışan göçmenler:** Sınırlı süreli ya da bir iş sözleşmesine bağlı olan göçmenlere benzer olarak bu göçmenler de belirli bir sözleşmeye bağlı olarak göç etmektedirler. Bununla birlikte bu göçmenler genellikle vasıflı çalışanlar olup ülkenin önemli şirketleri ya da uluslararası şirketler tarafından istihdam edilmektedirler. Bu göçmenlerin sözleşmeleri uzatılabileceğinden ya da hedef ülkeler bu kişilerin belirli bir süre çalışmalarından sonra yine belirli şartlar dahilinde oturma izni ya da vatandaşlık imkanı sağladığından aynı zamanda bu göçmenler de hedef ülkenin yasalarına uygun şekilde göç ettiği için entegrasyon ihtimalleri daha fazladır. Bu sebeple ülkelerin genellikle tercih ettiği göçmen tiplerinden birisidir.

- **Gizli ya da illegal çalışan göçmenler:** Hedef ülkenin koymuş olduğu kurala uymaksızın genellikle sınırı izinsiz ve vize olmadan geçen bu göçmen türlerinde durum iki yönlüdür. İlk yönü bu kişilerin hedef ülkeler için tehdit oluşturabileceği, kayıt dışı ekonominin bir parçası olabilecekleri ve göçmen olarak da kayıt dışı olduklarından hareketle güvenlik hususunda da tehdit arz edebileceğidir. Dolayısıyla genellikle ülkeler ve ülkelerin vatandaşları tarafından tercih edilmeyen bir göçmen çeşididir. Bununla birlikte ülkelerin artan işgücü ihtiyacı ve daha düşük ücret ile sigortasız çalıştırılabilen düşük maliyetli işçi ihtiyacı neticesinde bazen ülkelerin yönetimleri bu göçmenlerin kaçak yollarla ülkeye girmelerine göz yumabilmektedirler. Bu durum her ne kadar kısa

vadede ülke çıkarına görünse de uzun vadede mutlaka ülkenin güvenliğini, demografik yapısını ve kültürünü tehdit edecek ciddi bir soruna dönüşmektedirler.

- **Sığınmacı:** Bu kişiler genellikle kendi ülkelerinde başta siyasi olmak üzere uğradıkları ayrımcılıklar ya da çatışmalar neticesinde başka bir ülkeye sığınmaktadırlar. Kendi ülkelerinde yaşam şansları kalmamış ya da kaliteli bir yaşam ihtimali bulunmayan sürekli olarak baskıya ve ayrımcılığa maruz kalan kişiler başka bir ülkeye sığınmacı olarak göç edebilmekte ve hedef ülkeler de kendi yasaları ve uluslararası hukuk çerçevesinde bu minvalde göçmenleri sığınmacı olarak kabul edebilmektedirler.
- **Mülteci:** 1951 Cenevre Sözleşmesi ya da diğer adıyla Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Sözleşmesinde mülteci kavramı kapsamlı bir şekilde tanımlanmıştır. Bu anlaşma sınırları dâhilinde olan göçmenler mülteci olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte bazı ülkeler Sözleşmeye çekinceler koyarak bazıları da imza etmeyerek mülteci kavramını kendi çıkarları doğrultusunda yeniden tanımlayabilmektedirler.
- **Transit göçmen:** Literatüre 21. Yüzyılda giren ve genellikle Batı ile Doğu arasındaki ekonomik ve sosyal farkın hızlı bir şekilde artışı sonucunda ortaya çıkan bu göçmen tipinde göçmenler asıl hedef ülkeye ulaşabilmek için geçici olarak bir başka ülkeye göç etmektedirler. Asıl amaç olan hedef ülkeye gitmenin kendi kaynak ülkelerinden zor olduğu durumda göçmenler bunun daha kolay olduğu bir başka ülkeye geçici bir süreliğine göç etmekte ve burada kısa bir süre kaldıktan sonra daha kolay şartlar altında asıl hedef ülkelerine geçmeye çalışmaktadırlar. Bu kişiler ilk geldikleri ülkeyi transit ülke olarak kullanmalarından ötürü de transit göçmen olarak adlandırılmaktadırlar.
- **Plansız kaçan göçmenler:** Plansız olarak ani bir kararla veya zorlama sonucunda kendi ülkelerinden kaçmak zorunda kalan göçmenlere plansız kaçan göçmenler adı verilmektedir. Bu göçmenler ani bir şekilde ortaya çıkan silahlı çatışmalardan ya da bir anda kendi bölgelerine saldırıda bulunan hükümet güçlerinden sadece canlarını kurtarmak için kaçan göçmenlerdir. Göçe dair herhangi bir planları olmadığından ve bir plan dahilinde hareket etmediklerinden genellikle erişebildikleri ilk ulaşım kanalıyla en yakın coğrafyaya göç etme eğilimindedirler.

Göçmenlerin kendi içlerinde farklı olarak sınıflandırılabilmesi aslında göçmenlerin ayırt edici özellikleri sayesinde gerçekleştirilebilmektedir. Göçmenler kendi kararları dahilinde ya da etraflarında gerçekleşen olaylar neticesinde bir davranış prototip

belirlemede ve bu davranış tarzı da göçmenleri diğer göçmenlerden ayırt etmektedir. Bu durum ise ortaya göçmen çeşitlerini çıkarmaktadır. Bununla birlikte göçü anlamlandırabilmek için sadece göç çeşitleri ve göçmen çeşitlerini tanımlamak ve anlamlandırmak yeterli değildir. Göçü anlamlandırmak ve anlayabilmek için anlaşılması gereken bir diğer kavramla bütünü de göç teorileridir. Göç kuramları belirli dönemlerde gerçekleşen ya da genel itibarıyla tüm göçlerin özelliklerini değerlendirerek bir kuram ortaya koymuş ve göçün neden gerçekleştiği konusunda göç ve göçmen çeşitleri kadar anlamlı sonuçlar sunabilmektedir. Bu minvalde geçmişten günümüze ortaya konan göç kuramları günümüzde de ciddi sonuçlar ve saptamalar ortaya koyabilmektedir.

1.4. Göç Teorileri

Kuram bir konuda ortak bir davranış ya da sonuç geliştirilmesi sonucunda bu hareketi anlamlandırmak ve sonrasında yine aynı tip bir davranışta gerçekleşecek olanları tahmin etmek için kullanılan bir varsayımlar olarak kabul edilebilir. Göç içerisinde birçok değişkenlik barındırması ve insan unsurunun odak olması ile birlikte anlamlandırılmaya ve göçmenin hangi durumda nasıl hareket ettiği ile ilgili öngörü oldukça önem arz etmektedir. Gerek devletler, gerek potansiyel göçmenler gerek ise aktif göçmenler için göçün nasıl gerçekleşeceği, karşılaşılabilecek zorluklar ve neden gerçekleştiği ile ilgili varsayımlar göçü anlamak ve anlamlandırmak için oldukça önemlidir. Bu sebeptendir ki göç kuramcıları belirli dönemlerde kendi çevrelerindeki göçmen davranışlarını ve göç çeşitlerini inceleyerek ortaya bir sonuç olarak göç kuramlarını çıkarmışlardır. Göç kuramları göçmenlerin sınıflandırılması sonucunda ne tarz göçmen olduğu ve göçün ortaya çıkış sebebine bakarak bir yaklaşım geliştirmektedir. Bu yaklaşım neticesinde de göçün niye gerçekleştiği ve eğer gerçekleşirse nasıl gerçekleşeceği ile ilgili bir varsayım ortaya konabilmektedir. Bu varsayımlar hem potansiyel göçmen, hem hedef ülke hem kaynak ülke hem de her iki ülkenin vatandaşları için de oldukça önem arz etmektedir.

Göç Kuramları 19. Yüzyılın sonlarında Ernst George Ravenstein ile başlayan ve sonrasında gelişerek daha kapsamlı ve geniş bir coğrafyayı anlamlandırmaya çalışarak gelişen kuramlardır. Tarihin akışına göre de klasik ve modern göç kuramları olarak da ikiye ayrılmaktadır. Ekonomik gelişim, değişim ve Soğuk Savaş'ın sona ermesi sonucunda ortaya çıkan yeni dünyayı eski göç kuramları ile anlamak ve anlamlandırmak

oldukça zor olduğundan ortaya yeni dünyada göçün neden gerçekleştiği sorusuna cevap verebilecek yeni teoriler ortaya konmuştur. Bu teoriler elbette ki klasik dönem olarak tabir edilen önceki dönemden faydalanmış ve esinlenmişlerdir. Hatta modern kuramlar yer yer klasik dönemdeki kuramlar ile de benzerlik gösterebilmektedir. Bununla birlikte iki dönemin ortaya koyduğu yaklaşımlar ve bu yaklaşımlar sonucunda göçü anlamak ve anlamlandırma konusunda farklılıklar olsa da iki dönemdeki kuramlarda ellerindeki verilerle en anlamlı ve kapsayıcı yaklaşımı çıkarmaya çalışmışlardır.

Göç kuramcılarının gerçekleştirdiği birçok çalışma olmasına rağmen günümüze kadar gerçekleşen çalışmalardan en çok kabul gören sekiz kuram mevcuttur.

Bunlar;

- Göç Kanunları (Ernst George Ravenstein)
- İtme Çekme Kuramı (Everett Lee)
- Beş Göç Tipi (William Petersen)
- Kesişen Fırsatlar Kuramı (Samuel A. Stouffer)
- Merkez Çevre Kuramı (Immanuel Wallerstein)
- Göç Sistemleri Kuramı
- Network (İlişkiler Ağı) Kuramı
- İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı
- Yeni Göç Teorisi

şeklindedir.



Şekil 2. Göç Kuramları

Kaynak: Erkan, 2018: 151

1.4.1. Ravenstein – Göç Kanunları

Göç alanında kuramsal çalışmaları başlatan Ravenstein aslında çalışmasını 1871 ile 1873 yılları arasında Kraliyet İstatistik Topluluğu'nun Başkanlığı'nı yapmış olan William Farr'ın göç ile ilgili görüşlerine karşı çıkmak ve aksini ispatlamak üzere gerçekleştirmiştir. William Farr 1838 ve 1879 yılları arasında İngiltere ve Galler Genel Kayıt Bürosu'nda medikal istatistiklerden sorumlu olarak çalışmıştır. Kayıtları tutarken gerçekleştirdiği gözlem sonucunda göçün herhangi bir kurala ya da kaideye bağlı olmadan rastgele olarak gerçekleştiği savını ortaya atmıştır. Farr'a göre göç ansızın ve hiçbir kural tanımaksızın belirli kural ya da rutinelere bağlı olmadan farklı coğrafyalarda farklı şekilde gerçekleşen bir eylemdir (Dorling ve Rigby, 2007: 51-52).

Ravenstein gerçekleştirdiği ilk çalışması Farr'ın toplulukta ortaya koymuş olduğu bu düşüncelerin aksini ispatlamak için ortaya konan bir çalışmadır. Ravenstein Farr'ın görüşüne karşı çıkarak göçün genel kabul edilebilir kanunlarını bulmak için 1871 ve 1881 yıllarındaki İngiliz nüfus sayımı sonrasında ortaya çıkan istatistikler üzerine

çalışarak gerçekleştirilen göçün ortak noktalarını bulmuş ve yedi göç kanununu ortaya koymuştur.

Ravenstein'in göç kanunları bu alanda göçün ortak noktalarını bulan ve göçün belirli kurallar çerçevesinde gerçekleştiğini varsayan bir kuram olarak kıymetli olmakla birlikte bu alanda kendisinden sonra gelecek olan çalışmalara da öncülük etmesi açısından oldukça önemlidir. Ravenstein gerçekleştirdiği çalışmalarla öncelikle göçün gelişigüzel bir şekilde gerçekleşmediğini ortaya koymuş sonrasında ise bunları kanunlaştırarak göçün ortak noktalarını belirlemiştir. Bu durum aynı zamanda kendisinden sonra göç kuramları üzerinde çalışacak kişiler için göçün ortak noktalarının bulunması açısından öncü bir çalışma olmuştur.

Ravenstein'in 1885 yılında yayımladığı ilk çalışması aynı zamanda hali hazırda bilinen göç ile ilgili ilk akademik sayılabilecek çalışmadır. Çalışma her ne kadar kısıtlı bir coğrafyayı inceleyerek göçün ortak özelliklerini çıkarmaya çalışsa ve derinlikli aynı zamanda da kapsamlı bir analizden doğrudan yoksun olsa da ortaya konduğu dönemde oldukça ufuk açıcı ve önemli bir çalışmadır. Çalışmada göçün gerçekleşmesine sebep veren temel etmen olarak sanayileşme ve sanayileşme neticesinde kentlerde nüfusun artması sonucunda da kentleşme ön plana çıkarılmıştır. Diğer bir deyişle 19. Yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşen Sanayi Devrimleri ve sonucunda ortaya çıkan göç dalgaları, çalışmanın esasını oluşturmaktadır.

Endüstri Devrimi ile birlikte ulaşım ağlarının da genişlemesi ve artışı, aynı zamanda işgücü ihtiyacının yüksek oranda ortaya çıkması ile birlikte insanlar kırsaldan sanayi merkezleri olan kentlere göç etmeye başlamışlardır. Diğer bir deyişle milyonlarca insan bir göç hareketi başlatarak kendilerine en yakın coğrafyada olan kent ve sanayi merkezlerine doğru göç hareketi başlatmıştır.

Ravenstein, 1885 ve 1889 yıllarında olmak üzere yayımladığı iki farklı makalesinde İngiltere'deki verileri esas alarak yedi göç kanunu belirlemiştir. Bu kanunlar her ne kadar sadece İngiltere verileri üzerine kurulmuş olsa da dönemin şartlarının tüm Avrupa için neredeyse aynı olması göçün karakteristiğinin kırsaldan kente yani sanayi merkezlerine doğru gerçekleşmesinden mütevellit diğer coğrafyalar için de geçerli olabilmiştir. Diğer bir deyişle göç kanunları her ne kadar derinlikli bir analiz ve karşılaştırmalı bir çalışma sonucu ortaya konmamışsa da bu dönemde ülkelerin

şartlarının birbirlerine benzerliği neticesinde sanayi devriminin gerçekleştirebilmiş ve sanayi merkezleri kurabilmiş her ülke için ortak kurallar olarak ortaya konabilmiştir (Skeldon, 2010: 145-148). Bununla birlikte Ravenstein tarafından ortaya konan göç kanunları o dönem için de oldukça tartışılmış ve karşı çıkışlar ile birlikte de farklı görüşlerin ortaya konulmasına da vesile olmuştur (Wright, 2014: 223-224).

Ravenstein kendi kuramını yedi genel kural temeline oturtmuştur. Bu yedi genel kural aynı zamanda Ravenstein'in göçü anlamak, anlamlandırmak ve göçmenin ortak hareketlerini ve davranış modellerinin ortak yanlarını da ortaya koyduğu bir yaklaşım bütünü olarak ileri sürülmüştür.



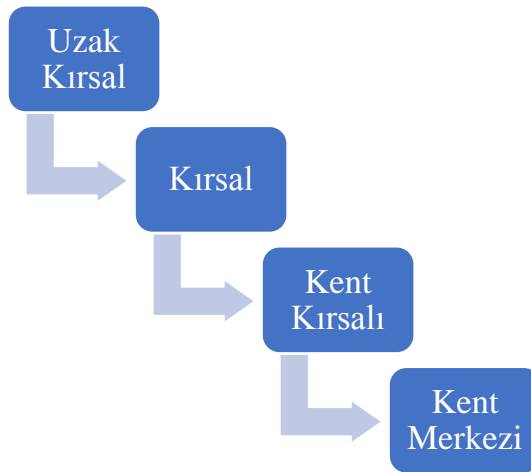
Şekil 3. Ravenstein'in Göç Kanunları

Kaynak: Erkan, 2018: 153

- Göç ve mesafe: Ravenstein'in araştırması sonucunda ulaştığı ilk veriye göre göçmenlerin önemli bir kısmı kısa mesafeler dâhilinde göç etmektedirler. Uzun mesafeli göç, göçmenlerin tercih ettiği bir göç çeşidi değildir. Göçün sebebi ne olursa olsun, göçmenler kısa mesafeli göç tercih etmeye daha meyillidirler. Kısa mesafeli göçün, göç üzerinde ise daha farklı bir etkisi bulunmaktadır. Göçmen kısa mesafeli bir göç gerçekleştirdiğinde bu göç, dalgalar yaratan bir etkiye sahiptir. Bu göç dalgaları, Sanayi Devrimi sonrasında kurulan büyük ticaret ve sanayi merkezlerine doğru göç etme

eğilimindedir. Büyük ticaret ve sanayi merkezlerine doğru yönelen göçmen sayısını belirleyen etmen ise gelişmekte olan ticaret ve sanayi merkezlerindeki nüfus yoğunluğudur. Diğer bir deyişle ticaret ve sanayi merkezlerinde nüfus yoğunluğu ne kadar düşüğe bu bölgelere göç eden göçmen sayısı da aynı derecede yüksek olmakta ve göç yoğun bir şekilde bu merkezlere doğru gerçekleştirilmektedir (Ravenstein, 1885: 182).

- Göç ve basamakları: Sanayi Devrimi'nin neticesinde sanayi ve ticaretin gelişmesiyle birlikte şehirlerin bir kısmı ticaret ve sanayi merkezlerine dönüşmüştür. Bu durum şehirleri ekonomik açıdan cazibe merkezleri haline getirmiş ve şehre yakın yerlerde yaşayan kişilerin şehre doğru göç etmelerini sağlamıştır. Dolayısıyla kentin etrafında yer alan kırsal bölgelerden şehrin içerisine göçler gerçekleşmekle birlikte buralarda boşalana alanlara da daha uzak bölgeden gelen kişiler doldurmaktadır. Uzak bölgeden gelen kişilerin bölgelerinde oluşan nüfus seyrelmesi de daha uzak bölgelerden gelen göçmenler tarafından doldurulmaktadır. Diğer bir deyişle kente yakın kırsaldan şehrin içine doğru şehre uzak kırsaldan da şehrin yakınındaki kırsala doğru bir göç dalgası basamaklar şeklinde gerçekleşmektedir. Her basamak şehre yaklaştıkça şehrin ticari ve sanayi alanlarındaki gelişmişliklerinin sağladığı avantajların farkına da daha çok varabilmektedir. Bu durum aynı zamanda ülke genelinde göçü de tetiklemekte ve göçün basamaklar halinde en kırsaldan en kent merkezine doğru gerçekleşmesini sağlamaktadır.

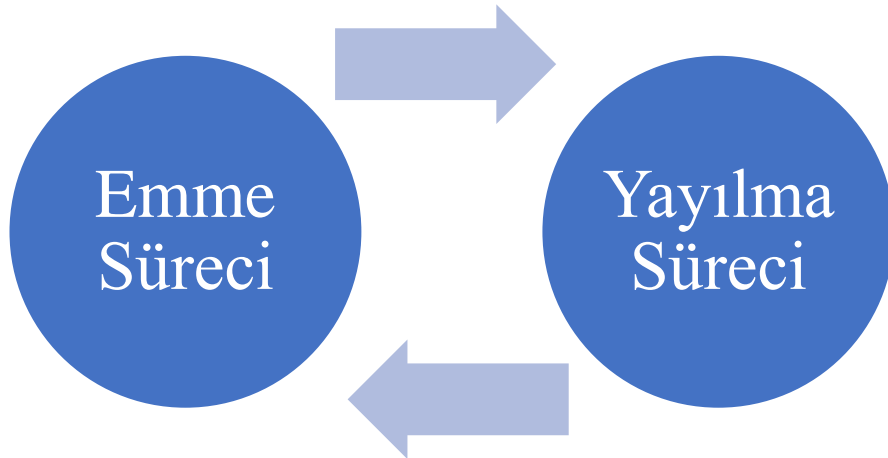


Şekil 4. Göç Basamakları

Kaynak: Literatüre bağlı olarak araştırmacı tarafından oluşturulmuştur

Göç basamakları aslında Ravenstein'in ilk göç kanunu olan göçlerin kısa mesafeli olduğuna dair kuralını da desteklemektedir. Kısa mesafeli gerçekleşen göç her seferde tek basamak şeklinde gerçekleşmekte ve bir sonraki basamağa da zemin hazırlamaktadır. Bu durum aynı zamanda Ravenstein'in belirlediği ilk göç çeşidinin de ortaya koymaktadır. Göçün genellikle kısa mesafeli gerçekleştiğini savunan Ravenstein göç tiplerinden ilkinin de kısa mesafeli göç olarak kabul etmiştir (Ravenstein, 1885: 183).

- Yayılma ve Emme Süreci: göçün gerçekleşmesi durumunda gerek yayılma gerek ise emme süreçleri birbirlerini destekleyen elementlerdir. Ravenstein, yayılma ve emme sürecini açıklarken göçün amacından da bahsetmektedir. Göç kişiler için başlı başına bir amaç değildir. Diğer bir deyişle insanlar göç etme amacıyla bir yerden başka bir yere gitmezler. Göçün arka planında başka hedefler bulunmaktadır. Kişi bu hedefleri doğrultusunda göç etmektedir. Ravenstein'in göçü anlamaya ve anlamlandırmaya çalıştığı dönemde ise bu amaç kişilerin, kent merkezlerinin sanayi üretimi neticesinde oluşan ekonomik ve ticari getirilerinden pay almak ve faydalanmaktır. Bu durum göçmenin ve göçün yayılma sürecini desteklemektedir. Buna karşılık ise sanayinin kent merkezlerinde git gide artarak ihtiyaç duymuş olduğu işgücü de göç vesilesiyle karşılanmakta ve göçmenler ile gelen göç dalgası kent merkezleri tarafından emilime uğramaktadır. Dolayısıyla da emme ve yayılma süreçleri sonsuz bir döngüde kendi içerisinde hareket ederek birbirlerini desteklemektedirler (Ravenstein, 1885: 184).



Şekil 5. Emme ve Yayılma Süreci

Kaynak: Literatüre bağlı olarak araştırmacı tarafından oluşturulmuştur

- Göç Zincirleri: Ravenstein'a göre göç bir zincir halinde gerçekleşmektedir. Göç sadece bir taraftan diğerine doğru gelişen bir eylem olmamakla birlikte sadece göç alan ya da sadece göç veren şehir ya da kırsal da bulunmamaktadır. Göç alan yer aynı zamanda mutlak surette göç de vermektedir. Diğer bir deyişle bir coğrafyaya doğru gerçekleşen göç dalgası diğer göç dalgaları için de tetikleyici bir etki alanı yaratmaktadır. Dolayısıyla göç bir etki şeklinde başladığında durdurulamaz bir şekilde zincir şeklinde art arda devamı gelen bir süreçtir (Ravenstein, 1885: 187).
- Doğrudan göç: Ravenstein her ne kadar göçün basamaklar şeklinde gerçekleştiğini belirtse de bu durumun istisnasının da olduğunu ortaya koymuş ve buna da göç kanunları içerisinde yer vermiştir. Ravenstein göç kanunları çerçevesinde öne sürdüğü ilk dört kanunda göçün basamaklar halinde ya da birbirlerini tetikleyen zincirler halinde gerçekleşmesinden bahsetmektedir. Ravenstein beşinci göç kanununda ise doğrudan herhangi bir basamak olmadan gerçekleşen uzun menzilli bir göç türünden bahsetmektedir. Buna da doğrudan göç adını vermiştir. Uzun mesafeli göçlerde göç eden kişiler ekonomik fayda sağlamak amaçlı olarak doğrudan ticaret ve sanayi merkezleri olan kentlere göç etmekte ve bu kent merkezlerine yerleşmeyi tercih etmektedirler. Ravenstein bu kanunu ile birlikte aslında göçü de sınıflandırmıştır. Buna göre ilk sınıfta kısa mesafeli ve basamaklı olarak gerçekleşen göç mevcuttur. Sınıflandırmanın ikinci kategorisinde de basamak olmadan dolaysız olarak sanayi ve ticaret merkezlerine gidebilmek için gerçekleştirilen uzun mesafeli göç bulunmaktadır. Bu durum aynı zamanda göçün ortak bir noktasını da ortaya koymaktadır. Göç ister kısa mesafeli ve basamaklı olsun ister uzun mesafeli ve doğrudan olsun sanayi ve ticaretin geliştiği ya da gelişmekte olduğu şehir merkezlerine doğru gerçekleşmektedir (Ravenstein, 1885: 199)
- Kır – kent yerleşimcileri farkı: Ravenstein'a göre insanların göç etme eğilimi ile kente olan yakınlıkları arasında ters orantı mevcuttur. Diğer bir deyişle kent merkezine yaklaştıkça göç etme eğilimi azalmaktadır. Uzak kırsalda yaşayan kişi ne kadar göç etmeye yatkınsa şehir merkezinde yaşayan kişi de o denli göç etmeye uzak davranmaktadır (Ravenstein, 1885: 187).
- Kadın – erkek farkı: Ravenstein'a göre kadınlar erkeklere göre da fazla göç etme eğilimindedirler. Bu durum gerek evlilik gerek ise erkeğin yer değiştirmesi durumu ile ilgili olabilmektedir. Bununla birlikte erkekler ise uzun mesafeli ve ülke dışına doğru

gerçekleşen göçlere kadınlara göre daha fazla katılım göstermekle birlikte uzun mesafeli göç söz konusu olduğunda da göç etmeye daha kadınlara oranla yüksek oranda meyil etmektedirler (Ravenstein, 1889: 267).

Ravenstein 1885 ve 1889 yıllarında yayımladığı iki makalesinde de belirlediği göç kanunlarını ortaya koymaktadır. İlk makalesinde veri sadece Birleşik Krallık bünyesinden alınmakla birlikte ikinci makalesinde ortaya koyduğu kanunların geçerliliğini ve ortaya konulabilirliğini pekiştirmek için uluslararası alanda diğer ülkelerden de örnekler vererek kanunları destekleme yoluna gitmiştir (Ravenstein, 1889).

Ravenstein için kişinin ya da kişilerin göç etmek için temel motivasyonu ekonomik olarak daha iyi şartlar elde etmek ve kazanç sağlamaktır. Bunun haricinde gerçekleşen göç sebepleri daimi olarak ikincildir ve göçün gerçekleşmesi için yeterince güçlü sebepler değildir. Diğer bir deyişle ekonomik olarak daha iyi şartlara erişme isteği göç açısından diğer sebeplerden daha tetikleyici ve önem arz eden bir etmendir.

1.4.2. Everett Lee – İtme Çekme Kuramı

İtme çekme kuramı ilk olarak Everett Lee tarafından oluşturulmuş ve içerik olarak kavramsallaştırılmış olsa da sonrasında birçok farklı teorisyen kurama çeşitli katkılarda bulunmuş ve kuramı kullanmıştır. Buna ek olarak ilk defa Everett Lee tarafından gerçekleştirilen kuramın temel esasları tamamen korunmuş ve sonraki kuramcılar bu alanda değişiklik gerçekleştirilmemişlerdir.

Everett Lee'nin 1966 yılında A Theory of Migration makalesi ile ortaya konulan kuram esasen Ravenstein'dan sonra gerçekleştirilen göç çalışmaları üzerine ciddi bir eleştiri içermektedir. Lee'ye göre Ravenstein sonrasında uzunca bir süre geçmesine rağmen yeni bir kuramsal yaklaşımın geliştirilmesi yerine Ravenstein'ın kuramı sürekli olarak kullanılmış ve hali hazırda gerçekleştirilmiş olan göç çalışmaları da göçmenlerin demografik yapıları gibi basit bilgi sunan çalışmalardan daha ileri gidememiştir (Todaro, 1980: 16-17). Diğer bir deyişle göç ile ilgili çalışmaların neredeyse tamamı sadece göçmenlerin demografik bilgileri üzerine şekillenmiş, göçün niye gerçekleştiği, ortak noktaları ve göç kuramı üzerine kayda değer bir çalışma gerçekleştirilmemiştir.

Lee eleştirisi getirdiği nokta olan göçmene odaklanması hususunu değiştirmiş ve göçe odaklanma yoluna gitmiştir. Bununla birlikte bu odaklanma göçmenin göz ardı edilmesi ya da devre dışı bırakılması anlamına da gelmemektedir. Lee aynı zamanda göçmenin de devre dışı bırakılmaması gerekliliği üzerinde de durmuştur.

Bu minvalde Lee birincil olarak göçün hepsi için ortak özelliklerini çıkarmaya ve kuramı bunun çerçevesinde şekillendirmeye başlamıştır. Lee aynı zamanda göçün gerçekleşmesini etkileyen çekici ve itici faktörlerin varlığı üzerinde durmuş, bunları belirlemiştir. Buna göre Lee, göç ile ilgili dört temel etmen belirlemiştir.

Bu etmenler;

- Yaşanan yer (Kaynak ülke) ile alakalı faktörler,
- Gidilmesi planlanan (Hedef ülke) ile alakalı faktörler,
- Göçün gerçekleşmesini tehdit eden engeller,
- Bireysel etmenler

Şeklindedir (Lee, 1966: 50).

Lee'nin İtme – Çekme Kuramına göre gerek kalınacak yerde gerek ise gidilecek yer de olumlu ve olumsuz yönler vardır. Bunlar kişinin kararını doğrudan etkileyen itme ve çekme faktörleridir. Bu itme ve çekme faktörleri bir bütünlük arz etmekte ve bu bütünlük sonucunda ortaya çıkan baskın tarafın hangisi olduğuna göre kişi ya da kişiler göç kararını vermektedirler.

Lee İtme – Çekme Kuramında nötr, olumlu ve olumsuz olmak üzere üç farklı kategorizasyon gerçekleştirmiştir. Buna göre “0” verilenler göç kararını dolaylı ya da doğrudan etkilemeyen nötr değişkenlerden bahsetmektedir. Buna karşılık “+”lar olumlu “-” ler ise olumsuz değişkenleri temsil etmektedir. Buradaki “+” lar göçe yönelik çekme etkisini temsil etmekte buna karşılık “-“ler ise göçe yönelik itmeyi temsil etmektedir. Artı ve eksiler neticesinde de ortaya çıkan sonuca göre kişi avantaj ve dezavantaj değerlendirmesini gerçekleştirip göç edip etmemeye karar vermektedir (Lee, 1966: 50).



Şekil 6. Petersen'in 5 Göç Tipi

Kaynak: Erkan, 2018: 156

Primitif göç: Primitif göç iklim sebepli zorlamadan ortaya çıkan bir göç tipidir. Bu göç tipi insanların bir yerden bir yere kendi istekleri ile göç etmesini değil doğal şartlardan kaynaklanan doğa ile mücadelesinden ortaya çıkmaktadır. İnsan, doğa ve doğal şartlar ile mücadelesinde teknoloji ile birlikte önemli derecede avantaj elde etmiştir. Bu sebeplerdir ki günümüzde primitif göçlerin ekonomi ve teknolojik açıdan geri kalmış toplumlar ile özdeşleştirilme durumu mevcuttur (Petersen, 1958: 259). Özellikle Sanayi Devrimi öncesindeki tarım toplumlarında göçlerin büyük kısmı insanın doğa ile başa çıkamadığı durumlarda yer değiştirmesi ile gerçekleşmektedir. Örnek vermek gerekirse Kavimler Göçü de tam da bu sebeple gerçekleşmiş ve Avrupa haritasını baştan aşağı değiştirmiştir. Kendi topraklarında verimin ve dolayısıyla otlak alanların yok olmasıyla birlikte Türkler Orta Asya'dan Avrupa'ya doğru göç hareketine başlamışlardır. Bu durum primitif göçlere örneklerden birisidir. Primitif göç eyleminin gerçekleştiren göçmenler genellikle göç ettikleri coğrafyanın da kendi coğrafyaları ile aynı ya da en azından yakın olmasını beklemektedirler. Bu durum alıştıkları coğrafyaya benzer bir coğrafya isteklerinden ileri gelmektedir (Dixon, 1934: 420-425). Buna ek olarak eğer gittikleri yer hususunda bu isteklerini geri planda bırakırlarsa primitif göç gerçekleştiren göçmenler genellikle en az direnç ve zorluk olan rotayı tercih etme eğilimindedirler. Bu tip göç eden göçmenler yeni yerleştikleri yerde farklı imkanlara sahip olsalar dahi

sosyal alışkanlıklarından ve kültürlerinden mütevellit yeni imkanları değerlendirmeyebilirler. Diğer bir deyişle çevre şartları değişse bile primitif göç yapan göçmenler sosyal alışkanlıkları sebebiyle yaşam tarzlarını değiştirme yoluna gitmeyebilirler (Petersen, 1958: 259-261).

- Zoraki Göç: İnsanların göçe zorlanması ilk devletlerin ortaya çıkmasında dahi eski bir durumdur. Doğa halinde bir bölge üzerinde egemenlik kuran kişi istediği durumda başkalarını göçe zorlayabilmektedir. Kişinin göç ile ilgili aldığı kararda bir karar mekanizması işletememe durumunda bu göç zoraki göç olarak adlandırılmaktadır. Bu göçte göç kararı göçmen tarafından değil dış bir etken tarafından zorlama ile verilmektedir. Ve potansiyel göçmenin bu göç kararı üzerinde herhangi bir karar şansı bulunmamaktadır. Bazı durumlarda bu göç tipine aslında kaçış adı da verilebilmektedir. Kişiler zorunlu kaldıkları durum neticesinde kendi bölgelerini istemeyerek bırakarak yer değiştirmeye mecbur kalmaktadırlar. Modern çağa geçtiğimizde ise bu durum ülke içerisinde de görülebilmektedir. Devlet otoriteleri kendi güvenliklerini tehdit altında gördüklerinde ülke içerisinde de insanları göçe maruz bırakabilmektedirler (Petersen, 1958: 261-263).

- Yönlendirilen Göç: Zoraki göç ile en çok karıştırılan bu göç tipinde potansiyel göçmen üzerinde yaratılan baskı ayırt edici özellik olarak kullanılmaktadır. Göçmenin zorlayıcı şartlar altında dahi göç edebilme inisiyatifinin elinde bulunması durumundaki göç, yönlendirilen göç olarak kabul edilmektedir. Diğer bir deyişle, tüm baskılara rağmen eğer kişiler göç etme hususunda karar alabilme durumundalar ise ve her şeye rağmen bu kararı kendi kendilerine alabiliyorlarsa bu durum zoraki göç değil yönlendirilen göç anlamına gelmektedir (Petersen, 1958: 261-263).

- Serbest Göç: Petersen'in yukarıda belirlediği göç sınıflandırmalarının tamamı, serbest göç ile karşılaştırıldığında ortak bir farkları bulunmaktadır. Bu da göçü belirleyen bir faktörün varlığıdır. Serbest göçte ise kişi ya da kişiler üzerinde uygulanan zorlayıcı etmen bulunmamaktadır. Serbest göç tipinde göçmen kendi kararını istediği şartlar dahilinde vererek göç hareketini de bu karara göre gerçekleştirmektedir. Buradaki temel göçmen ise büyük kitle ya da grup değil kişinin doğrudan kendisidir. Diğer bir deyişle Petersen serbest göç tanımlamasını kitlesel göçleri tanımlamak için değil bireyin herhangi bir zorlama ya da yönlendirme olmadan kendi isteği doğrultusunda göç etmesini tanımlamak için ortaya koymuştur (Petersen, 1958: 263).

- **Kitlesel Göç:** Petersen kitlesel göç tipini ekonomik ve teknolojik gelişmelere bağlamıştır. Petersen'e göre göçün bireysel bir eylem olmaktan çıkıp kitlesel bir hale gelmesi ulaşım koşullarının iyileşmesi ve ulaşım ağının genişlemesi ile birlikte gerçekleşmiştir. Bu göç tipini bundan önceki sınıflandırmadan ayıran en temel etmen göçün kitlesel hale geldiğini belirtmesidir. Diğer bir deyişle ulaşım ağları ve şartlarının gelişmesiyle birlikte göç bireysellikten çıkıp kolektif hale gelmiştir. Göç, serbest şekilde başlayarak ilk gidenlerin göç ettikleri ülkedeki kazanımlarından sonra bu kazanımları kaynak ülkedeki kişilere aktarmasıyla kitlesel hale geçmektedir. Bunun en temel örneği Amerika ve Avrupa kıtasına gerçekleşen göçmenlerde görülmüştür (Petersen, 1958: 263-264).

Petersen göçü ve göç tiplerini açıklarken itme – çekme kuramından faydalanmış ve itme ve çekme faktörlerini göçü etkileyen etmenler olarak kabul etmiştir. Petersen buna ek olarak göçün gerçekleşmesi için toplum ve birey kaynaklı etmenleri de göç analizinin içerisine katmıştır. Petersen'e göre toplumsal ve bireysel etmenler ile motivasyonlar göç için büyük önem arz etmektedir. Göçü gerçekleştirme sebepleri çerçevesinde sınıflandıran bu yaklaşım göç çeşitleri bakımından kapsamlı bir yaklaşım gerçekleştirmiştir.

1.4.3. Samuel A. Stouffer – Kesişen Fırsatlar Kuramı

Stouffer'in Kesişen Fırsatlar Kuramı, göç hususuna potansiyel göçmenin göç ile ilgili kararları ve göçmeni göç kararına iten sebeplere odaklanarak açıklama getirmeye çalışmıştır. Dolayısıyla da Stouffer göçü açıklayabilmek için doğrudan göçmene odaklanma yoluna gitmiştir. Stouffer oluşturduğu kuramını ortaya çıkarabilmek için Cleveland'ın kent merkezine ait nüfus verilerini kullanma yoluna gitmiştir. Bu bölgeden başka bir bölgeye göç eden kişileri ana veri kaynağı olarak kullanan Stouffer kuramı da bu verilerden yola çıkarak geliştirmiştir (Stouffer, 1940: 848).

Stouffer'in Kesişen Fırsatlar Kuramına göre göç konusunda üç adet önem arz eden husus olduğunu belirtmiştir. Bunlar (Stouffer, 1940: 846-847);

- Göçmenin göç edeceği yerdeki imkanları,
- Bu imkanların ne denli gelişmiş olduğu,
- Göçmenin göç edeceği mesafe

şeklindedir.

Stouffer göç konusunda önem arz eden hususlarda da görüldüğü üzere göçün itme etkilerinden çok çekim etkileri üzerinde durmakta ve bunlara önem vermektedir. Göç edilecek yerdeki imkanlar ve bu imkanların ne kadar gelişmiş olduğu çekme faktörlerine örnektir. Stouffer bu üç husus arasında ise göç edilecek mesafeyi çekme faktörlerinin önünde tutmaktadır (Stouffer, 1940: 846).

Stouffer'e göre göçmenin göçe karar vermesi için öncelikle potansiyel olarak göç edilecek yerdeki imkânlar önemlidir. Bu imkânların ne kadar önemli olduğu hususu ise göç edilecek mesafe ile alakalıdır. Dolayısıyla bir bölgeden göç edecek kişilerin sayısını göç mesafesindeki imkanların çokluğu belirlemektedir. Bu imkanlar ne kadar fazlaysa potansiyel olarak göç edecek kişi sayısı da o denli fazla olmaktadır. Burada göçmeni cesaretlendiren bir diğer husus da bu imkanların yakın mesafeli bir bölgede olmasıdır. Eğer yakın mesafe dahilinde imkanlar fazla ise bu durum göçe pozitif bir etki yapmakta ve potansiyel göçmen sayısını da arttırmaktadır (Stouffer, 1940: 867).

Stouffer Keişen Fırsatlar Kuramında göç için kat edilmesi gereken mesafenin artışının göçü olumsuz etkilediğinin de üzerinde durmaktadır. Göçmen ne kadar fazla sınır geçmek zorunda kalırsa o kadar fazla regülasyon ve engel ile karşılaşacaktır. Bunun neticesi olarak da göç giderek zorlaşacaktır. Bu sebeptendir ki göç mesafesi arttıkça göçmenin cesareti olumsuz etkilenmekte ve göçe kalkışma oranı da düşmektedir.

Stouffer'in Keişen Fırsatlar Kuramı klasik dönem göç kuramları arasında en çok bilinen ve kabul edilen kuram olmamakla birlikte günümüzdeki göçleri kısmen de olsa açıklayabilmektedir. 21. Yüzyılda göç genel olarak imkanların fazla olduğu bölgeye doğru bir geçiş olduğundan ötürü kişinin göçe karar vermesi ve bu kararını yerine getirmesi için imkanlar birincil önceliklerden birisidir (Erkan, 2018a, pp. 603-604). Örnek vermek gerekirse uzun süreli bir iktidarın sistematik olarak yanlış uyguladığı ekonomi politikalar neticesinde ülkedeki imkanların azalması sonucunda yetişmiş işgücünün çoğu imkanları daha iyi olan yerlere gitmek isteğinde olacaktır. Burada Stouffer'in Keişen Fırsatlar Kuramının kısmen açıkladığı tek durum ise günümüzde mesafenin değil göç regülasyonlarının göçün gerçekleşme ihtimaline olan negatif etkisidir.

1.4.4. Wallerstein – Merkez – Çevre Kuramı

Aslında bir uluslararası ilişkilere ekonomik yaklaşım olarak kabul edilse de göçün temel sebeplerinden birisinin de ekonomik olmasından ötürü göç kuramları içerisinde de kendisine yer bulmaktadır. Kuram her ne kadar Wallerstein ile özdeşleşmiş olsa da Andre Gunder Frank ve Samir Amin de kurama önemli katkıda bulunan kişilerdendir.

Kurama göre ülkeler önce merkez ve çevre ülkeler olarak iki sınıfa sonrasında ise kurama yapılan katkılar neticesinde merkez, çevre ve yarı – çevre ülkeler olarak üçe ayrılmıştır. Kuram bu ayrımı küreselleşme ve kapitalist ekonomik düzenin dünyaya hakim olmasından sonra ülkeler arasında karşılıklı bağımlılık geliştirildiği ve her ülkenin bu bağımlılık sonrası gerçekleştirdiği üretime göre gerçekleştirmiştir (Gills ve Frank, 2003). Wallerstein bugünkü dünyadaki sistemi kapitalist dünya ekonomisi olarak tanımlamış ve tüm dünyanın buna göre şekillendiğinin üzerinde durmuştur (Wallerstein ve Balibar, 1995).

Wallerstein'a göre merkez ülkeler ekonomik açıdan gelişmiş bunu sosyal hayata da yansıtmış ve kapitalizmin öngördüğü ilişki ağlarını kabul etmiş ülkelerdir. Çevre ülkeler olarak adlandırılan ülkeler ise kapitalist ağlarla çevrelenmiş ve merkez ülkelerin katma değerli malları için hammadde üretimi yapan ülkelerdir. Merkez ülkeler bu hammaddeleri göç sayesinde çevre ülkelerden sağladığı ucuz işgücü sayesinde işlemekte ve işgücünün maliyetini aşağıya çekmektedir. Bu ürünler ise gerek iç pazarda tüketilmekte gerek ise ihraç edilmektedir. Dolayısıyla çevre ve merkez ülkelerin kapitalist ağlar ile birbirlerine bağlı ülkeler olduğu açıklıkla söylenebilmektedir.

Merkez ülkeler var olan ekonomik gelişmişliklerini sürdürmek için çevre ülkelerden gelecek hammadde ve ucuz işgücüne ihtiyaç duymaktadırlar. Bununla birlikte çevre ülkeler ise gerek vatandaşlarının ekonomik seviyelerini daha yukarı çekmek gerek ise sosyal ve ekonomik gelişimlerini tamamlamak için merkez ülkelere ihtiyaç duymaktadır.

Merkez ülkeler günümüzde de ucuz işgücü ihtiyacını karşılayabilmek ve kendi ülkelerindeki işgücü açığını kapatabilmek için göçe ihtiyaç duymaktadırlar. Her ne kadar göçmen politikaları artık oldukça kısıtlı ve sınırlı olsa da bu işgücü ihtiyacı yine de göç ile gerçekleşmektedir. Geçmişten günümüze ucuz işgücündeki değişim ise günümüzde kalifiye, iyi eğitilmiş ve topluma sosyal uyum sağlayabilecek kişiler göçmen

olarak kabul edilmektedir. Çevre ülkelerden merkez ülkelere göç eden bu kişiler muadil vatandaşlara göre daha düşük ücret ile istihdam edilmekte ve merkez ülkeler böylece üretim maliyetlerini aşağıya çekebilmektedir. Kalifiye göçün haricinde daha az olsa da bir diğer göç de vasıfsız işçi göçüdür. Merkez ülkelerin ekonomik gelişmişlik seviyeleri doğrultusunda bazı işler kendi vatandaşları tarafından tercih edilmemektedir. Genellikle emek yoğun olan işlerin merkez ülke vatandaşları tarafından tercih edilmemesi üzerine bu alanda çalışabilecek olan vasıfsız ya da az vasıflı kişiler de göçmen olarak çevre ülkelerden merkez ülkelere gidebilmektedir (Çağlayan, 2006: 80-81).

1.4.5. Göç Sistemleri Kuramı

Göç sistemleri kuramı ülkelerin göçmenler sayesinde kendi aralarında karşılıklı olarak kurduğu göç sisteminden bahsetmektedir. Kurama göre ülkeler karşılıklı yaşadığı göçmen değişikliği sayesinde bir göç sistemi oluşturmaktadır. Bu göç sistemi de göçün gerçekleştiği ülkeler arasında bir ilişki zinciri oluşturmaktadır. Bu zincir ve göç sisteminin kurulması için ülkeler arasında sınır komşuluğu ya da yakınlık gibi bir durumun olması da söz konusu değildir.

Kurama göre göçü veren ve alan ülke arasındaki ilişki göç ile başlamamaktadır. Göç ilişkisinin gelişiminden önce de bu ülke ya da ülkeler arasında ilişki mevcuttur. Diğer bir deyişle ilişki göçün başlaması ile birlikte başlamamaktadır. Bu ilişki eski koloni ve ana ülke ilişkisi olabileceği gibi bununla hiç alakası olmayan ama ticari ya da sosyal ilişkiler sayesinde gelişmiş olan bir karşılıklı ilişki de olabilme ihtimali mevcuttur (Castles ve Miller, 1998: 23-24).

Göç alan ve göç veren ülkeler arasında göçün kontrol edilmesi, göçmenlerin konumlandırılması, ne kadar göçmen gideceği gibi konular çerçevesinde oluşan karşılıklı makro yapı aynı zamanda dünyadaki üretim pazarının ilişkilerini ve hukuki çerçeveyi de bünyesinde barındırmaktadır. Bu makro yapı göçe ait organizasyonun gerçekleştirilmesini de kolaylaştırmaktadır. Bununla birlikte bu kolaylaşmanın bir dezavantajı da göç alan ülkenin sınırlarını koruması durumuyla ortaya çıkmaktadır. Diğer bir deyişle göç alan ülkeler göçü engelleyen yasalarla göçün önüne baraj inşa ederken kurulan göç sistemi sayesinde kontrollü bir şekilde bu barajın suyunu da bırakmaktadır.

Göç sistemleri kuramındaki mikro yapılar ise göç eden kişilerin yeni ülkede baş etmek zorunda oldukları sorunları çözebilmek ve bunlarla başa çıkabilmek için kurdukları sosyal ağlar şeklindedir. Yeni göç eden kişi kurulan ağlar sayesinde kendisinden önce göç eden kişinin ağlarından faydalanabilmekte ve bu ağ göçmen geldikçe de büyümekte ve gelişmektedir.

1.4.6. İlişkiler Ağı Kuramı

İlişkiler ağı kuramını diğer göç kuramlarından ayıran en önemli faktör göçü materyalist bağlardan arındırarak daha sosyal bir çerçeveden ele alması durumudur. İlişkiler ağı kuramı temelini göçmenlerin kurdukları bağdan almaktadır. Göçmenlerin gerek göç ettikleri ülkede kurdukları bağın gerek ise göç alan ve veren ülke arasında kurulan sosyal ağın göç üzerinde ciddi derecede etkisi olmaktadır. Bu ağlar sosyal çevre ile alakalı olarak kurulan bağlardır. Ağlar niteliğine göre çok güçlü bir şekilde inşa edilmiş olabilmekle birlikte bir süre sonra işlevini yitiren, etkisizleşen ya da en başından zayıf bağlantıları olan ağlar da olabilmektedir (Abadan-Unat, 2002: 17-18).

İlişkiler ağı kuramına göre ağlar ilk göçmenlerin göç veren ve göç alan toplumlari birbirlerine bağlayan bir yapı inşa etmesiyle başlamaktadır. Bu durum göç veren ülkede göç etmek isteyen kişiler için bir rehber ve altyapı oluşturmaktadır. bu ağ üzerinden yeni göç akınları gerçekleşmekte ve sonradan gelenler ilke gelenlerin yaşamışlıklarından faydalanmaktadır. Bu durumun sonunda göç devinim halinde kendi kendini devam ettiren bir hal almaktadır (Yalçın, 2004: 49-50).

Bu ağ başlangıçta sadece yeni gelenlerin adaptasyonu anlamına gelirken ilerleyen dönemde daha güçlenip farklı alanlarda da etkinlik göstermeye ve ağın katmanları oluşmaya başlamaktadır. Bir süre göç ettikleri ülkede yaşayan ve burada yer edinen göçmenler kurdukları bağlar sayesinde göç ettikleri ülkede söz sahibi olmaya ve kendi çıkarlarını daha efektif korumaya başlayabilmektedirler. Bu durum ilişkiler ağının katmanlaşması ve yeni bir forma kavuşması anlamına da gelmektedir.

Ağın katmanlaşmasının bir diğer örneği de yeni gelen göçmenin yabancı topluma uyumunun hızlı gerçekleştirilmesidir. Tecrübe aktarımı sayesinde toplumlarda önem atfedilen ya da dikkat edilmesi gereken kurallar ve hususlar yeni göçmene aktarılabilmektedir. Bu aktarım ağ sayesinde olmakta ve yeni göçmenlerin göç ettikleri

ülkede karşı karşıya kaldıkları sosyal ve ekonomik maliyeti de aşağı çekmektedir (Yalçın, 2004: 51-52).

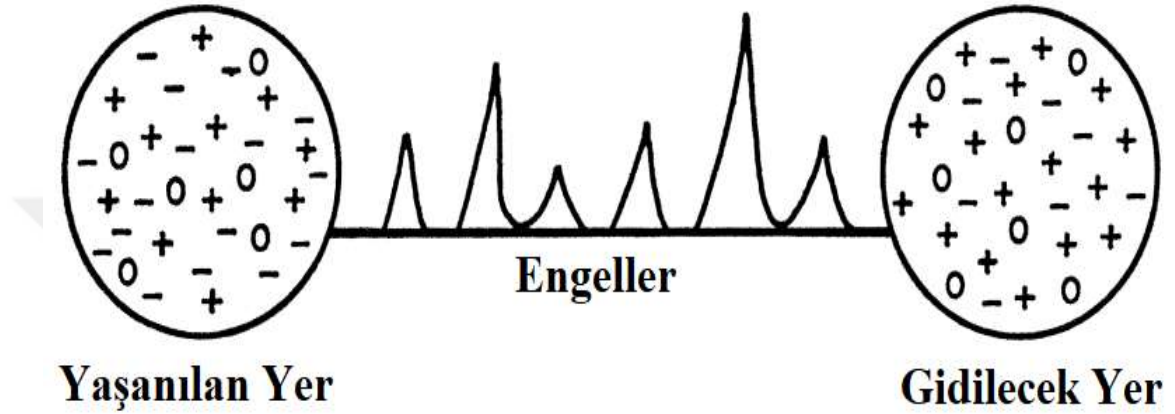
1.4.7. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı

Michael J. Piore tarafından 1970'li yılların sonuna doğru geliştirilen kuram göçün varlığını kapitalizmin doğası üzerine kurgulamıştır. Piore'nin İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramına göre kapitalizmin varlığını sürdürebilmek için işçilerin düşük ücretle çalışmalarının devam etmeleri gerektiğini savunmaktadır. İşçilerin çalışma koşullarının düşüklüğü kapitalizme getiri olarak dönmesi kapitalizmin varlığını sürdürmesi için bir önkoşul olarak kabul edilmektedir. Kötü şartlarda düşük ücretle çalışan işçiler ise genellikle o ülkeye sonradan göç etmiş göçmen işçilerdir. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramına göre emek temelli göçler genellikle endüstri toplumlarındaki işgücü açığından ortaya çıkmaktadır (Piore, 1972: 2).

Piore endüstri toplumlarında iş gücü piyasasını iki farklı gruba ayırmaktadır. İlk grup diğer gruba oranla daha yüksek ücretlere ve daha iyi çalışma koşullarına sahip olan çalışanların oluşturduğu gruptur. İkinci grup ise ilk grubun aksine daha zor ve kötü çalışma koşullarına sahip, düşük ücret ile çalışan ve terfi koşullarının çok mümkün olmadığı çalışanlardan oluşan gruptur. Birinci grupta işleyiş genel itibariyle yasal süreçlerin de işlediği bir gruptur. İkinci grupta ise yasalardan çok ikili ilişkiler ile işlerin yürütüldüğü bir gruptur. İkinci grubun bu dezavantajlarından ötürüdür ki ikinci grubu genellikle başka ülkelerden göç eden göçmenler oluşturmaktadır. Birinci grup ise genellikle ülkenin yerel halkı tarafından oluşturulmaktadır (Piore, 1978: 27-28).

Kuramın ikiye ayrımı aslında endüstrileşmiş ülkelerin toplumlarının ikinci grubun gerçekleştirdiği işleri beğenmeyerek talep olmamasından ileri gelmektedir. Ekonomik ve sosyal olarak gelişmiş ülkelerde emek yoğun olan ve fiziki güç gerektiren işlerin çoğu ülke vatandaşları tarafından tercih edilmemektedir. Bununla birlikte kapitalist düzende ekonomik gelişmişliğin devam edebilmesi açısından ise bu işleri gerçekleştirecek işçi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Gelişmiş ülkeler işte bu işgücü ihtiyacını göçmenlerle kapatmaktadır. Dolayısıyla da bu durum ikili bir işgücü piyasasının oluşmasına sebep olmaktadır (Piore, 1978: 27-28).

Kuram göç eyleminin gerçekleşmesini endüstri devrimi sonrasında ortaya çıkan toplumların işgücü taleplerinden doğduğunu savunmaktadır. Bu işgücü talebi göçü tetiklediği ve desteklediği gibi aynı zamanda göç vesilesiyle ikili bir piyasanın doğduğunu da ortaya koymaktadır.



Şekil 7. Yaşanılacak ve Gidilecek Yerlerdeki Faktörler ve Etkileşimleri

Kaynak: Eren ve Çakran, 2017: 11

İtme – Çekme Kuramı aynı zamanda cinsiyet, yaş, ırk, eğitim düzeyi, ikamet yeri ve benzeri gibi birçok farklı demografik faktörlerin de değerlendirilmesine önem atfetmektedir. Kişi ya da kişiler tarafından belirlenen avantaj ve dezavantajlara en çok etki eden etmenler demografik yapılarıdır. Demografik yapıdaki değişikliklere göre bazı kişi ya da kişiler için avantaj olanlar bazıları için de dezavantaj olabilmektedir. Bu sebeptir ki İtme – Çekme Kuramı aynı zamanda göçün bireysel bir karar olduğunu da ortaya koymaktadır (Lee, 1966: 51-52).

İtme – Çekme Kuramının önem atfettiği bir diğer konu da kişinin sosyal ortamı ve bağlarıdır. Kişi için avantaj ve dezavantaj kavramı sosyal bağları çerçevesinde değişiklik gösterebilmektedir. Örnek vermek gerekirse ailede Down Sendromlu bir çocuk var ise o aile için göç edilecek yerlerdeki eğitim ve rehabilitasyon merkezleri diğer ailelere göre daha önemlidir. Bu sebeptir ki eğitim ve rehabilitasyon merkezi olan konular Down Sendromlu bir ferdi olan aile için avantaj iken diğer aileler için nötr anlamına gelebilmektedir (Erkan, 2021: 426). Dolayısıyla itme ve çekme faktörleri kişiden kişiye değişebilen sosyal bağlar ile birlikte değişkenlik gösterebilmektedir.

Kuramın önem atfettiği bir diğer konu ise gerek yaşanılan yer gerek ise gidilecek yerdeki olumlu ve olumsuz faktörlerin birbirlerinden bağımsız bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğidir. Diğer bir deyişle kişi kalınan yerdeki olumlu ve olumsuz hususları tek başına gidilecek yer ile ilgili olumlu ve olumsuz yanları da başlı başına değerlendirmelidir. Sonrasında kişi her iki taraftaki avantaj ve dezavantajları ayrı ayrı değerlendirerek karar vermektedir.

Lee kuramında göçü belirleyen etmenleri de iki ayrı boyutta ele almıştır. Bunlardan ilki mikro olarak kabul edilen kişisel faktörler diğeri ise makro olarak kabul edilen kişisel olmayan faktörlerdir. Göç etmek isteyen kişi yaşadığı yer ile alakalı avantaj ve dezavantajlara oldukça hâkimdir. Bu hakimiyet sayesinde de kişi kaldığı yerdeki durumu rahatlıkla değerlendirebilmektedir. Buna karşılık göç edilecek yerdeki sosyal yapı, göç edilecek yerde karşı karşıya kalınacak belirsizlik, göçmenlerin göç edilecek yerdeki beklentileri de göç etmek isteyen kişiler için göçün belirleyenleridir.

Lee'nin İtme – Çekme Kuramının gidilecek yer ve kalınan yer ile ilgili avantaj ve dezavantajları göz önüne almak haricinde aynı zamanda engelleyici faktörlere de önem vermektedir. Bu engelleyici faktörler yaşanılan yer ile gidilecek yer arasında göçü zorlaştıran faktörlerdir. Diğer bir deyişle sadece kalınan yer ve gidilecek yer ile ilgili avantaj ve dezavantajlar değil aynı zamanda iki bölge arasındaki engelleyici faktörleri de göçü anlamak ve anlamlandırmak için dikkate almak gerekmektedir. Engelleyici faktörler de kendi içerisinde mikro ve makro faktörler olarak da ayrıışmaktadır. Kişiyi içine alan ve kişinin özelliklerine göre belirlenen faktörler mikro faktörler olup ulaşım giderleri, göç mesafesi, göç sonrası oluşacak sosyal belirsizlik mikro faktörlere örnektir. Makro faktörler ise kişinin doğrudan elinde olmayan daha büyük ölçekli faktörler olup, vize kuralları, bazı ırklara ayrıcalık sağlayan göç kuralları¹, sağlık kontrolleri, ülkenin göçe kapatılması, makro faktörlere örnektir (Todaro, 1980: 16-18).

İtme – Çekme Kuramı ilk bakışta göçün sadece itme ve çekme faktörleri ile gerçekleştiği düşüncesini ortaya koysa da itme ve çekme faktörlerinin yanı sıra göçü engelleyen mikro ve makro faktörlerin varlığı da göçün kapsamlı bir şekilde analizi için önem arz etmektedir. Göç sadece artı eksi ve nötrlerin bir araya gelmesi sonucunda

¹ Örneğin İngiliz Milletler Topluluğu (Commonwealth Countries) mensubu bir ülkenin vatandaşı iseniz Bileşik Krallık'ın göç kanunları oldukça esnekler.

ortaya çıkan bir sayısal sonuç değildir. Göç etme kararı kişiden kişiye farklılık gösterebilen ve bunun sonucunda gerçekleşen bir sosyal eylemdir. Buna rağmen İtme – Çekme Kuramı gerek iç göç gerek ise dış göç için geçerli olduğu görülmektedir. Bununla birlikte küreselleşme ve sınırların açık ya da kapalı olmasının koşullarının birçok farklı kanun ile birçok farklı ülke vatandaşına göre değiştiği bir ortamda İtme – Çekme Kuramının uygulanması dış göç için oldukça zor hale gelmiştir. Faktörleri her kişi ya da grup için farklı bir şekilde işletilmesi ve hesaplanmasının zorluğundan dolayıdır ki İtme – Çekme Kuramı artık kişi seviyesinde göçün gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini ortaya koyan bir kurama evrilmiştir.

1.4.8. Petersen – Göçün 5 Tipi

William Petersen göç üzerine çalışan bir diğer kuramcıdır. Petersen'in göç üzerine gerçekleştirdiği çalışma bir soru ile başlamaktadır: “Eğer tüm insanlar doğa tarafından göçmen ise niye bazıları göç etmekte bazıları ise göç etmemektedir?” (Petersen, 1958: 258). Petersen'in göç ile ilgili ulaşılmaya çalıştığı temel sonuç insanların niye göç ettiği ya da etmediğidir. Bu sebeple de göçün arkasında yatan ve niye insanların göç ettiği sorusuna cevap aramaktadır.

Petersen itme ve çekme faktörlerinin değişkenliğinden bahsetmektedir. Bir dönem için itme faktörü olarak görülebilen bir etmen bir sonraki dönem için çekme faktörü olabilmektedir. Diğer bir deyişle itme ve çekme faktörleri nihai değil ve zamanla değişebilmektedir. Bu durumda da aleni bir şekilde görülmektedir ki göçün altında yatan tek sebep itme ve çekme faktörleri olmamaktadır.

Ekonomik koşulların göç için oldukça önemli bir faktör olduğunu vurgulayan Petersen göçü anlamak ve anlamlandırmak aynı zamanda da ekonominin göçü nasıl etkilediğini görmek için ekonominin mutlak surette incelenmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Ekonomideki değişikliklerin toplumsal sınıflar için farklı tezahürleri olduğunu bu durumda göçü olumlu ya da olumsuz şekilde etkilediğini savunan Petersen için ekonomik veriler göçün şekli açısından da önem arz etmektedir.

Bu kavramlar ve saptamalar çerçevesinde Petersen göçleri sınıflandırarak beş farklı göç tipi ortaya koymuştur. Bunlar;

- Primitif Göç,

- Zoraki Göç,
- Yönlendirilen Göç,
- Serbest Göç,
- KitleseI Göç.



İKİNCİ BÖLÜM: TÜRKİYE VE GÖÇ

2.1. Türkiye'nin Göç Tarihi

2.1.1. Göçebelikten Türkiye Cumhuriyeti'ne Göç Hareketleri

Türklerin tarihinde, göç ile göçebelik kültürünün büyük bir önemi vardır. Göçebelik, hem İslam öncesi dönemde hem de sonrasında Türklerin kültürel, politik, dini ve ekonomik yaşamlarını etkileyen önemli bir faktör olmuştur. Türkler, göçebe yaşam tarzı ve kültürlerine bağlı kalarak tarih boyunca farklı coğrafyalara göç etmişlerdir. Bu göçler sonucunda Türkler, gittikleri bölgelerde önemli değişimlere ve dönüşümlere neden olmuşlardır. Türkler, dünya tarihinde büyük bir etki yaratmış üç büyük göç hareketine imza atmışlardır ve bu hareketlerin önemli sonuçları olmuştur. İlk büyük göç hareketi, Kavimler Göçü olarak bilinir. İkinci büyük göç hareketi, Türklerin Selçuklu döneminde Anadolu'ya gerçekleştirdiği göçlerdir. Üçüncü ve son büyük göç hareketi ise yeni kıtaların keşfiyle başlayan göçlerdir. Dünya tarihinde, büyük etkilere yol açan birçok göç hareketi meydana gelmiştir. Bu göçler, antik çağlardan günümüze kadar defalarca tekrarlanmıştır. Üç büyük göç hareketi ise en önemlileri arasında yer alır. Bu göçler arasında; Kavimler Göçü, Türklerin Anadolu'ya göçleri ve Yeni Çağ'ın keşifleri sonucunda yeni coğrafyalara ve kıtalara yapılan göçler bulunur. Bu büyük göçler, dünyayı politik, ekonomik, sosyal, kültürel ve dini açıdan büyük ölçüde etkilemiştir. Bu büyük göç dalgaları, tarih boyunca çağları sona erdirmiş ve yeni dönemlere yol açmıştır. Türkler, bu göç hareketlerinde temel bir rol oynamıştır.

Türklerin Orta Asya'da yaşadıkları bölgelerden politik baskılar ve olumsuz iklim koşullarının etkisiyle batıya doğru başlattıkları ve tarihin gördüğü ilk kitlesel ve en büyük göç hareketi olan Kavimler Göçü, büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle, M.S. 4. yüzyılda başlayan Kavimler Göçü hareketi; kültürel, toplumsal ve politik açıdan Avrupa ile Orta Asya gibi farklı coğrafyalara önemli etkilerde bulunmuştur. Kavimler Göçü'nün sonuçları, günümüze kadar uzanan etkiler doğurmuştur. Bu etkilerin arasında özellikle yeni toplumların, ırkların ve kavimlerin oluşumu gibi sosyokültürel ve siyasi değişimler büyük bir öneme sahiptir. Ayrıca, Türklerin batı yönlü ilerleyişi, Kavimler Göçü hareketinden sonra da devam etmiştir. Türkler, farklı boylar ve devletler kurarak, sonunda Anadolu topraklarına yerleşmişler ve bu topraklar Türklerin anayurtları haline

gelmiştir. Özellikle Selçuklu Devleti'nin kurulmasının ardından Türkler, Anadolu'ya göç ederek burada yaşamaya başlamışlardır. Zaman içinde gerçekleştirdikleri fetihlerle Türkler, Anadolu coğrafyasının her köşesine yayılarak hayatlarını Anadolu topraklarında sürdürmüşlerdir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde yaşanan göç hareketleri, imparatorluğun tarihinde derin etkiler bırakmıştır. Bu göçler, farklı nedenlerle tetiklenmiş ve Osmanlı İmparatorluğu'nun demografik ve kültürel yapısını önemli ölçüde etkilemiştir. Öncelikle, fetihler sırasında yerleşim göçleri gerçekleştirilmiştir. Yeni fethedilen topraklara yönelik olarak, yerleşimcilerin bu bölgelere yerleştirilmesi, bölgenin ekonomik ve kültürel gelişimine katkıda bulunmuştur. Bu göçler, imparatorluğun sınırlarını genişletmekle kalmamış, aynı zamanda farklı kültürleri ve gelenekleri bir araya getirmiştir. Göçlerin nedenleri, sosyal faktörlerin etkisi altında olmuştur. Ailevi nedenler veya toplumsal baskılar, insanların göç etmelerine neden olmuştur. Özellikle dini veya etnik azınlıklar için, bu faktörler önemli bir rol oynamıştır. Ekonomik faktörler de büyük bir etkiye sahiptir. İnsanlar daha iyi iş fırsatlarına veya verimli tarım alanlarına yönelmek amacıyla göç etmiştir. Tarım, ticaret ve el sanatları gibi ekonomik sektörlerdeki fırsatlar, göçlerin yönünü etkilemiştir. Ayrıca, siyasi faktörler de göçlerin arkasındaki nedenlerden biri olmuştur. Siyasi istikrarsızlık, savaşlar veya yönetim değişiklikleri, insanların kendi ülkelerinden göç etmelerine neden olan önemli faktörlerdir. Bu göçlerin sonuçları büyük ve çok yönlüdür. Öncelikle, Osmanlı İmparatorluğu'nun demografik yapısını derinlemesine etkilemiştir. Göç eden topluluklar, farklı kültürleri, gelenekleri ve dilleri beraberlerinde getirerek Osmanlı kültürünü zenginleştirmiştir. Ekonomik olarak, göç edenler yerleştikleri bölgelerin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmuşlardır. Tarım, ticaret ve el sanatları alanlarında yeni yetenekler ve ürünler getirmişlerdir. Ayrıca, göç eden dini gruplar Osmanlı İmparatorluğu'nda dini çeşitliliğe katkıda bulunmuşlardır. Bu gruplar kendi dini ve sosyal kurumlarını sürdürmüşler ve bu, imparatorluğun dini çeşitliliğini zenginleştirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu dönemi göçleri, Türkiye'nin tarihindeki göç hareketlerinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Balkanlar'dan Osmanlı İmparatorluğu topraklarına yönelik gerçekleşen göçler, hem tarihsel hem de kültürel açıdan büyük bir öneme sahiptir ve bu göç dalgaları, çeşitli nedenlerle Balkanlar'da yaşayan insanların Osmanlı

İmparatorluğu topraklarına doğru hareket etmelerini içermiştir. Bu hareketlilik, büyük bir insan kitlesinin yaşamını değiştirmiş ve Osmanlı İmparatorluğu'nun demografik yapısını etkilemiştir. Başlangıçta, siyasi faktörler, Balkanlar'dan gelen göçlerin temel nedenlerinden birini teşkil etmektedir. 19. yüzyılın sonlarına doğru Balkanlar'da bağımsızlık hareketleri ve etnik çatışmaların artması, Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde yaşayan birçok insanın göç etmek zorunda kalmasına yol açmıştır. Bu dönemde, özellikle Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan ve Makedonya gibi bölgelerden gelen göçmenler bulunmaktaydı. Bu kişiler, kendi topraklarını terk etmek zorunda kalan siyasi istikrarsızlık, etnik çatışmalar ve dini baskılar nedeniyle göç etmek durumunda kalmışlardır. Osmanlı İmparatorluğu, bu göçmenlere sığınma sağlayarak ve bu dönemdeki hoşgörü politikalarıyla farklı etnik grupların bir arada yaşamasını kolaylaştırmıştır. Balkanlar'dan gelen göçlerin bir diğer önemli nedeni ise ekonomik faktörlerdir. Zorlu ekonomik koşullar altında yaşayan birçok insan, Osmanlı İmparatorluğu topraklarında daha iyi iş fırsatları ve yaşam koşulları arayışındaydı. Tarım sektöründe çalışanlar için bu bölgeler, daha fazla verimlilik ve gelir potansiyeli sunmaktaydı. Göç edenler, daha iyi bir geçim sağlamak ve ailelerini beslemek amacıyla Osmanlı İmparatorluğu topraklarına taşındılar. Ayrıca, bu göçlerde kültürel ve etnik bağların da etkili olduğunu görmekteyiz. Göçmenler, Osmanlı İmparatorluğu'na olan bağlılıklarını sürdürmek isteyenler arasında yer almaktaydılar. Kültürel benzerlikler ve dini bağlar, göçmenlerin Osmanlı İmparatorluğu topraklarına entegrasyonunu kolaylaştırdı ve onların yeni toplumlarına uyum sağlamalarına yardımcı oldu. Bu göçlerin sonuçları oldukça derin etkiler yaratmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun demografik yapısını büyük ölçüde etkilemiş, bu göçler imparatorluğun iç yapısında önemli bir değişikliğe yol açmıştır. Ayrıca, bu göçler, Osmanlı İmparatorluğu'nun çeşitliliğini ve kültürel zenginliğini artırmış, farklı kültürlerin ve geleneklerin bir araya gelmesine katkı sağlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki Balkanlardan gelen göçler, tarihsel ve kültürel açıdan büyük bir öneme sahip olup, Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihini ve toplumsal yapısını anlamak için dikkate alınması gereken önemli bir dönemsel olaydır. Bu göçler, Osmanlı İmparatorluğu'nun çeşitli yönlerini etkileyen çok yönlü bir sürecin parçasıdır ve bu sürecin izleri, günümüz Türkiye'sinin kültürel ve demografik zenginliğinde hala görülebilmektedir.

Çerkes Göçleri, Osmanlı İmparatorluğu tarihindeki önemli göç olaylarından birisi olarak kabul edilmektedir ve 19. yüzyılın ortalarından itibaren uzun bir dönemi kapsamaktadır. Bu göçler, köklü bir kültür ve tarih mirasına sahip olan Çerkesler tarafından gerçekleştirilmiştir. Temel nedenleri arasında, Kafkasya'da yaşanan siyasi çalkantılar, toprak kaynaklı sorunlar ve güvenlik endişeleri bulunmaktadır. Çerkesler, bu zorlu koşullardan kaçarak Osmanlı İmparatorluğu topraklarına sığınmışlardır. Bu dönemdeki siyasi karmaşıklık ve baskılar, Çerkeslerin Osmanlı topraklarına sığınma taleplerini artırmıştır. Bu göçler sonucunda, Osmanlı İmparatorluğu'nun farklı bölgelerine yayılan Çerkes yerleşimleri oluşmuştur. Özellikle Karadeniz kıyıları, Marmara bölgesi ve güney bölgelerinde Çerkes yerleşimleri kurulmuştur. Çerkes Göçleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun demografik yapısını köklü bir şekilde etkilemiştir. Göç sırasında, Çerkesler farklı bölgelere yerleşerek kendi kültürel izlerini taşımışlardır. Bu yerleşimler, Çerkes kültürünün Anadolu'ya etkisini yansıtan önemli izler taşımaktadır. Örneğin, Çerkes müziği, dansları, el sanatları ve mutfak kültürü, Türk kültürüne önemli katkılarda bulunmuştur. Ayrıca, Çerkeslerin Anadolu'ya getirdiği kültürel öğeler, Osmanlı İmparatorluğu'nun çeşitli bölgelerine zenginlik katmıştır. Göçmenler, kendi geleneklerini ve yaşam tarzlarını sürdürmüşlerdir, bu da kültürel çeşitliliği zenginleştirmiştir. Bugün bile, Türkiye'nin farklı bölgelerinde Çerkes kültürüne ait unsurları görmek mümkündür. Örneğin, geleneksel Çerkes dansları düğün ve kutlamalarda hala önemli bir rol oynamaktadır. Çerkes mutfağı, kendine özgü lezzetleriyle tanınır ve Türk mutfağına özgün tatlar katmıştır. Çerkes Göçleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemindeki göçlerin ve yerleşimlerin karmaşıklığını ve çeşitliliğini anlamamıza katkı sağlamaktadır. Bu göçler, kültürel çeşitliliğin zenginliğini vurgulayan bir örnek oluştururken aynı zamanda tarih boyunca yaşanan insan hareketlerinin karmaşıklığını da göstermektedir. Çerkeslerin Anadolu'ya getirdiği miras, günümüz Türkiye'sinin kültürel mozaiklerinden birini oluşturan önemli bir parçadır ve bu kültürel etkileşim, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemi ile yakından ilişkilendirilmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Balkan göçleri ve Çerkes göçleri dışında da birçok göç hareketi yaşanmıştır. Bu göçler, farklı nedenlerle gerçekleşmiş ve Osmanlı topraklarının demografik yapısını etkilemiştir. Yörük göçleri, Yahudi göçleri ve Alevi göçleri gerçekleşen göçler arasında yer tutmaktadır.

Yörükler, genellikle Orta Asya'dan gelip Anadolu ve diğer Osmanlı topraklarına yerleşmişlerdir. Göçebe yaşam tarzı, onların bu yeni coğrafyada varlıklarını sürdürebilmelerine uygun bir seçenek sunmaktadır. Yörükler, büyük ölçüde hayvancılıkla geçimlerini sağlamakta olup, sürülerini otlatmak için mevsimlik göçler gerçekleştirmektedirler. Bu göçler, yaz aylarında yaylalara çıkarak hayvanlarını otlatma dönemi olarak bilinen "yayla" dönemi ile kış aylarında daha sıcak ve verimli bölgelere inerek hayvanlarını barındırma dönemi olan "kışlak" dönemi arasında gerçekleşir. Yörüklerin göçlerinin temel nedenleri arasında ekonomik ve çevresel faktörler önemli bir rol oynamaktadır. İmparatorluk içindeki siyasi veya ekonomik değişiklikler, Yörüklerin hayvanlarını daha iyi otlatmak ve geçimlerini sürdürebilmek amacıyla göç etmelerine neden olabilmekteydi. Ayrıca, iklim koşulları da göçlerin zamanlamasını etkileyebilirdi; örneğin, kuraklık veya su kaynaklarının tükenmesi gibi çevresel faktörler, Yörüklerin mevsimlik göçler yapma kararlarını etkileyebilirdi. Yörüklerin göçebe yaşam tarzı, onların toplumsal ve kültürel kimliklerinin önemli bir parçasını oluşturur. Göçler sırasında Yörükler, geleneksel yaşam tarzlarını sürdürürler ve bu dönemlerde sosyal etkileşimlerini sürdürme fırsatı bulurlar. Ayrıca, göçler sırasında şarkılarını söylerler, halk hikayeleri anlatırlar ve geleneksel el sanatlarına devam ederler. Yörüklerin göçebe yaşam tarzı, Osmanlı İmparatorluğu'nun farklı bölgelerindeki topluluklar arasında farklılık gösterse de, bu yaşam tarzı ve göçler, Osmanlı İmparatorluğu'nun çeşitli coğrafyalarında varlığını sürdüren Yörük topluluklarının önemli bir özelliğini oluşturur.

Yahudi Göçleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun zengin tarihinde önemli bir yere sahiptir ve bu göçler, İspanya ve diğer bölgelerden gelen Yahudi topluluklarının Osmanlı topraklarında yerleşmesine katkı sağlamıştır. İspanya'da Yahudilere yönelik artan baskılar ve 1492'de Alhambra Kararnamesi'nin kabul edilmesi, İspanya'daki Sefarad Yahudilerini zorlu bir dönemle karşı karşıya bırakmıştır. İspanya'dan kaçan bu Yahudiler, Osmanlı İmparatorluğu'na sığınmışlardır ve Osmanlı İmparatorluğu onlara güvenli bir sığınak sunmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'na kaçan Sefarad Yahudileri, İstanbul, Selanik, İzmir, Edirne ve diğer şehirlerde yeni cemaatler kurmuşlardır. Bu yeni cemaatler, Yahudi kültürünün Osmanlı toplumuna önemli katkılarda bulunmuştur. Özellikle İstanbul, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Sefarad Yahudilerinin merkezi haline gelmiş ve bu şehirdeki Yahudi nüfusu önemli bir artış yaşamıştır. Sefarad Yahudileri,

Osmanlı İmparatorluğu'na sadece dini açıdan değil, aynı zamanda ekonomik ve kültürel açıdan da zenginlik katmışlardır. Sefarad Yahudilerinin Osmanlı İmparatorluğu'na göçü, kültürel bir etkileşim ve paylaşımı da beraberinde getirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu, farklı dinlere ve kültürlere hoşgörülü bir yaklaşım sergilemiştir ve bu durum, Sefarad Yahudileri ile Osmanlı toplumu arasında kültürel alışverişin gelişmesine imkan tanımıştır. Sefarad Yahudileri, Osmanlı mutfağına da kendi damak tatlarını katmışlardır. Ekonomik olarak, Sefarad Yahudileri Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomisine önemli katkılarda bulunmuşlardır. Ticaret, bankacılık, el sanatları ve diğer sektörlerde faaliyet göstererek ekonomik canlılığa katkıda bulunmuşlardır. Özellikle İstanbul'da ticaretin merkezi haline gelmişler ve Osmanlı İmparatorluğu'nun uluslararası ticaretine katkıda bulunmuşlardır. Yahudi Göçleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihinde önemli bir rol oynamış ve İmparatorluğun kültürel çeşitliliğini, ekonomik canlılığını ve hoşgörülü yaklaşımını zenginleştirmiştir. Bu göçler, Osmanlı İmparatorluğu'nun tarih boyunca farklı toplulukları hoşgörüyle karşılayan ve onlara sığınak sağlayan bir coğrafya olduğunun bir göstergesidir. Aynı zamanda, İspanya'dan kaçan Sefarad Yahudilerinin hikayesi, insanlık tarihinde hoşgörü ve insanlık değerleri açısından önemli bir örnektir.

Alevi göçleri de tıpkı Yahudi göçleri gibi Osmanlı İmparatorluğu'nun göç tarihinde önemli bir yere sahiptir. Alevi Göçleri, Osmanlı İmparatorluğu döneminde yaşanan siyasi ve dini baskılardan kaçan Alevi nüfusunun farklı bölgelere göç ettiği tarihsel bir olayı ifade etmektedir. Bu göçler, Osmanlı İmparatorluğu içindeki dini ve siyasi baskılardan kaynaklanmaktadır ve Alevi inançlarına sahip olanlar, bu baskılardan kaçarak güvenli bölgelere göç etme zorunluluğu hissetmişlerdir. Özellikle Alevi-Bektaşî inancına sahip olan topluluklar, bu baskılardan kaçarak farklı bölgelere sığınmışlardır. Alevi Göçleri sonucunda Alevi toplulukları, Anadolu'nun çeşitli bölgelerine yerleşmiştir. Bu yerleşim bölgeleri arasında özellikle Anadolu'nun iç ve doğu kesimleri bulunmaktadır. Alevi göçmenler, yeni yaşadıkları bölgelerde kendi kültürel ve dini geleneklerini sürdürmüşlerdir. Bu göçler, göçmenlerin yerel topluluklarla etkileşimde bulunmasına ve kültürel değişimlere yol açmıştır. Alevi göçmenler, kendi inançlarına ve kültürlerine bağlı kalmışlar, ancak aynı zamanda yeni yaşadıkları bölgelerin kültürel yapısına da katkıda bulunmuşlardır. Alevi Göçleri, Anadolu'nun toplumsal ve siyasi yapısını etkilemiştir. Göçmenler, yeni yerleştikleri bölgelerde kendi topluluklarını oluşturmuşlar ve yerel siyasi dinamiklere katılmışlardır. Ayrıca, bu göçlerin Osmanlı

İmparatorluğu döneminde dini hoşgörü ve çeşitliliği artırdığına dair görüşler bulunmaktadır. Alevi Göçleri, Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki dini ve siyasi baskılarla yakından ilişkilidir ve bu göçler, Anadolu'nun dini ve kültürel çeşitliliğine ve Alevi topluluklarının tarihine önemli bir katkıda bulunmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki göçlerin ardından, Türkiye'nin modernleşme süreci ve Cumhuriyet döneminin başlangıcı ile birlikte göç dinamikleri de değişiklik göstermeye başlamıştır. Cumhuriyet dönemi, Türkiye'nin siyasi, ekonomik ve sosyal yapısında köklü değişiklikler getirmiş ve bu dönemin göçleri farklı nedenlere dayanmıştır.

2.1.2. Cumhuriyet Dönemi Göç Hareketleri

Türkiye Cumhuriyeti, 1922 yılından bugüne dek 7 milyona yakın insana ev sahipliği yapmıştır. Bahsi geçen bu sayı eğitim ya da çalışma maksadıyla ülkemize gelen yabancıları kapsamamaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün geçtiğimiz 15 yıla ilişkin verileri incelendiğinde, ülkemize eğitim almak ya da çalışmak amacıyla gelmiş olan yaklaşık 3.500.000 kişi olduğu görülmektedir.

Türkiye coğrafi konumu ve geçiş ülkesi olması nedeniyle tarih boyunca birçok göç hareketine maruz kalmıştır. Asya ve Avrupa'yı birbirine bağlaması, önemli boğazlara ve limanlara sahip olması, bu göç hareketlerini artıran en önemli etkenlerdir. Son yıllarda özellikle Orta Doğu'da yaşanan iç çatışmalardan kaçan kişiler için Türkiye, Avrupa'ya açılan bir kapı haline gelmiştir. Suriye'de yaşanan çatışmalardan kaçan milyonlarca göçmen Türkiye'ye sığınmıştır. Bu göçmenlerin bazıları için Türkiye hedef ülke olurken, bazıları için ise geçiş ülkesidir.

Göç hareketlerini, meydana gelme nedenlerine ve özelliklerine göre dört kategoriye ayırmak faydalı olacaktır. Bunlar aşağıdaki biçimde kategorize edilebilir:

- Balkanlaşma Göçleri
- Kentleşme Göçleri
- Kentlerarası Göçler
- Yaşam Güzergahları Göçleri

Türkiye'ye yönelen bu göç hareketleri, tarih boyunca belirli dönemlere göre ele alınacaktır. Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadar olan göçler, kronolojik sıraya uygun bir şekilde sunulmaya çalışılacaktır. İnceleyeceğimiz göç hareketlerini, 1923-1945, 1945-1960, 1960-1980 ve 1980 sonrası gibi dönemlere göre sınıflandırmak uygun olacaktır.

Türkiye'ye doğru gerçekleşen göç hareketlerine baktığımızda, bu göçlerin birçok farklı nedenle gerçekleştiği gözlemlenmektedir. Bu farklılıkların temelinde uluslararası alanda yaşanan küresel değişiklikler yatmaktadır. Türkiye'nin coğrafi konumundan kaynaklanan göç hareketleri, Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar uzanmaktadır. 1492 senesinde binlerce Yahudi İspanya'dan Osmanlı İmparatorluğu'na sığınmış, 1709'da İsveç Kralı Şarl ve yaklaşık 2.000 kişilik refakatçi grubu da aynı şekilde Osmanlı topraklarına iltica etmiştir. 1849 yılında Prens Lajos Kossuth ve yaklaşık 3.000 Macar da Osmanlı'nın sığınak sunduğu kişiler arasındaydı. Aynı zamanda, 1856-1864 yılları arasında kaçan yaklaşık 1.500.000 Kafkas nüfusu Osmanlı İmparatorluğu tarafından kabul edilmiş ve 1917 Bolşevik İhtilali'nin hemen ardından General Vrangel, yaklaşık 135.000 kişi ile birlikte Osmanlı İmparatorluğu'na sığınma talebinde bulunmuştur. Bilhassa, 1774 yılında gerçekleşen Osmanlı-Rus Savaşı'nın ardından başlayarak 1922 yılına kadar, yaklaşık olarak 1.800.000 Tatar'ın Osmanlı Devleti sınırlarına göçtüğü tahmin edilmektedir (Adıgüzel, 2018). Bu dönem boyunca, Tatar halkının Osmanlı İmparatorluğu'na yönelik göçleri tarihi ve kültürel anlamda zengin bir etkileşim ve kaynaşma sürecine işaret etmektedir. Osmanlı'ya dönük ilk büyük göç hareketi, Rusya'nın 1783'te Kırım'ı ilhak etmesiyle başlayagelmiş ve bu olay aynı zamanda ilk göç dalgasını tetiklemiştir. Ancak, bu göç hareketi en yoğun dönemini 1853 ila 1856 yılları arasında gerçekleşen Kırım Savaşı'nın ardından yaşamıştır (Karpat, 2010). Bu süreçte etkili olan temel faktörler, Müslüman halkın kendi inançlarına uygun bir yönetim altında yaşam arzusu ve ekonomik koşullardı. İkinci büyük göç dalgası ise 1812'de Napoleon'un Mısır seferi sırasında Osmanlı İmparatorluğu'nun Napoleon'a yardım etmesinin ardından, Rusların bölgedeki yerel halkı zorla göç etmeye zorlamasıyla ortaya çıkmıştır.

Söz konusu büyük göçler, 15. yüzyılda başladı ve Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde özellikle toprak kayıplarıyla hız kazanmıştır. Bu göçler, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra bile devam etmiştir. Özellikle Cumhuriyetin ilk

yıllarında Yunanistan ile yapılan anlaşma sonucu Balkanlardan yüzbinlerce kişi Türkiye'ye akın etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde meydana gelen ayaklanmalar ve kayıplarla sonuçlanan savaşlar, birçok bölgede toprak kayıplarına yol açmış ve bu kayıplar, devletin sürekli olarak küçülmesine ve çeşitli nedenlerle göçlere sebep olmuştur (Yıldız, 2018).

Türkiye'nin Cumhuriyet dönemi boyunca karşıladığı göçleri ele alırken, 1922 yılından 1938 yılına dek sayısı 400 bine varan göçmenin Yunanistan'dan geldiği görülmektedir. Bu göçlerde, mübadele sürecinin önemli bir etkisi olduğu açıkça görülmektedir. Cumhuriyet öncesinde ve sonrasında gerçekleşen göç hareketlerinde göçmen sayıları kaynaktan kaynağa değişiklik göstermektedir.

1923-1960 dönemi Türkiye'de ulus-devlet anlayışının temellerinin atıldığı dönem olarak değerlendirilmektedir. Yeni Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı İmparatorluğu topraklarındaki çeşitli dini, dilsel ve kültürel toplulukları birleştirerek bir "Türk" toplumu yaratmak istiyordu ve göç, bu hedefe ulaşmada önemli bir araçtı. Bu süre zarfında 1915'te Ermeni vatandaşlar sınır dışı edildi, ardından 1922'de Batı Trakya'daki Müslüman ve Türklerin, Anadolu'daki ağırlıklı olarak Rum vatandaşlarla değişimi gerçekleşti. Bu politika nedeniyle 1923-1924 göç dalgasından sonra İstanbul'daki Rumlar ve Batı Trakya'daki Türkler dışında pek çok insan göç etti. Norveç Nansen formülüne dayanan "Türkiye ile Yunanistan arasında nüfus mübadelesine ilişkin protokol" 1 Mayıs 1923'te yürürlüğe girdi. Bu dönemde yaklaşık 1.200.000 Ortodoks Rum Anadolu'dan Yunanistan'a, 500.000 Müslüman Türk ise ticaret nedeniyle Yunanistan'dan Türkiye'ye göç etti. Göçmenlerin dini kimliklerine ve diğer farklılıklarına göre seçimi göz ardı edildi. Benzer bir göç hareketi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Doğu Avrupa'da da yaşandı. Bu kez savaşın sonunda yaklaşık 12 milyon Alman yerlerinden edilmiş ve Müttefiklerin işgal ettiği, yok edilmiş Alman topraklarına gönderilmiştir (Kara, 2017).

1923 yılının 8 Kasım'ında, mübadele işlemleri ile ilgili olarak "Mübadele, İmar ve İskân Kanunu" adını taşıyan 20 maddelik bir kanun kabul edildi. Bu yasa vekâletlerin görevlerini, yetkilerini, bütçe kaynaklarını, her görevin kapsamını, uzman elemanların atanmasını ve ilgili vekâletler arasındaki koordinasyonun nasıl sağlanacağına dair temel ilkelere odaklandı. Dolayısıyla, mübadele işlemlerinin düzenli bir şekilde yürütülmesi

ve denetlenmesi için sağlam bir hukuki çerçeve oluşturuldu. Türkiye ile Yunanistan arasında 1923 yılında başlayan göç süreci, ardından 1924, 1925 ve 1930 yıllarında imzalanan çeşitli antlaşmalarla evrilmiştir. Bu antlaşmalar, göçün seyrini farklı biçimlerde etkilemiştir. En sonunda, 1934 yılında imzalanan ve iki ülke arasındaki Karma Komisyon'un sona erdirilmesini hükme bağlayan bir antlaşma, mübadele işlemlerinin tamamlandığını resmi olarak ilan etmiştir (Yıldız, 2018).

1925 yılında, bu kez Türkiye ve Bulgaristan arasında imzalanan "Türk-Bulgar İkamet Sözleşmesi" ile göç hareketleri farklı bir yön aldı. Bu sözleşme çerçevesinde, 1923 yılından 1939 yılına dek Bulgaristan'dan Türkiye'ye yaklaşık 200.000 kişi göç etmiştir. 1950'li yıllara erişmeden ise takriben 76.000 insan yerleşik, 144.000 insan ise serbest göçmen olarak Türkiye'ye gelmiştir (Adıgüzel, 2018). 1940 ile 1949 yıllarını kapsayan 10 yıllık periyotta ise yaklaşık 22.000 Bulgaristan Türk'ünün Türkiye'ye göçtüğü görülmektedir. 1929 yılında Sırbistan'ın sınırlarını genişletmesi ve Yugoslavya adını almasıyla göç hareketleri devam etti. Buna göre 1940 yılına kadar yaklaşık 250.000 kişi Yugoslavya'dan Türkiye'ye geldi ve bu göçler daha çok aile ve birey düzeyinde gerçekleşti. Romanya'dan ise 1923-1938 yılları arasında toplam 113.710 Romanyalı Türk, Türkiye'ye göç etti. Bu süreç 1923-1940 yılları arasında 120.136 kişiye ulaştı (Yıldız, 2018).

1918-1934 yılları arasında Orta Asya'dan Türkiye'ye doğru önemli bir göç dalgası gözlemlenmiştir. Bu göçlerin temel nedeni, Sovyetlere karşı yürütülen "Basmacılık" hareketinin etkisi altında yaşanmıştır. Bu dönemde özellikle Batı Türkistan ve 1920'lerin sonlarından itibaren Azerbaycan'dan politik göçler gerçekleşmiştir. Ancak, 1931 yılında Azerbaycanlılar, Rusya'nın baskısı sonucunda Türkiye'den ayrılmak zorunda bırakılmışlardır (Yönlü, 2018).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre, Cumhuriyet sonrası ilk dönemde, bilhassa 1922 yılından 1938 yılına dek, Yunanistan'dan Türkiye'ye yaklaşık 385.000 kişi, 1945 yılına uzanan süreçte Almanya'dan 800 kişi ve yine 1938 yılına uzanan dönemde Balkan coğrafyasından 800.000 kişi göçmüştür (GİGM, 2023). Aynı dönemde Kıbrıs'tan da Türkiye'ye göçler yaşanmıştır. Kıbrıs halkı, ulusal sınırların dışında kaldığı için Lozan Antlaşması'ndan kaynaklanan haklarını kullanarak Türkiye'ye göç etmiştir. Bu göçler sonucunda yaklaşık 5.000 ile 7.000 kişi Kıbrıs'tan Türkiye'ye gelmiştir. 1923-

1945 yılları arasında da Kıbrıs'tan gelen göçler devam etmiş ve yaklaşık olarak 8.000 kişi Türkiye'ye ulaşmıştır. Ancak, adadan göç edenlerin sayısı net olarak belirlenemese de, gelenlerin 20.000 ile 100.000 kişi arasında olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca, bu göçmenler Türkiye'de evlenerek aileler kurmuş ve bu şekilde toplam göçmen sayısı 400.000'e yaklaşmıştır.

Cumhuriyetin kuruluşundan 1945 yılına doğru, Türkiye'ye özellikle Balkanlardan gelen göçlerin karakteristiği incelendiğinde, bu göçlerin büyük ölçüde antlaşmalar aracılığıyla ve soydaşlarımızın buldukları ülkelerde maruz kaldığı baskılar ve asimilasyon politikalarının bir sonucu olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bu dönemde yaşanan göçler, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin toplumsal yapısının sonraki yıllarda oluşmasında büyük bir etki yaratmıştır (Özdal, 2018).

Takvim yaprakları 1940 yılına geldikten sonra, Türkiye'ye Balkanlar'dan sürekli bir göç akışı göze çarpmaktadır. Özellikle 1944 yılına kadar 140.000 kişi ve 1950-1951 yılları arasında 155.000 kişi Türkiye'ye göç etmiştir. Bu göçler, sonraki yıllarda da devam etmiştir. Örneğin, 1978 yılında 130.000 kişi ve 1989 yılında yaklaşık 160.000 kişi Türkiye'ye gelmiş olabilir. Özellikle 1940-1950 yılları arasında ve sonraki dönemlerde gelen göçmenlerin yerleşimleri, belirli bölgelere atanırken, 1990'lı yıllardan itibaren göçmenlere yerleşim konusunda daha fazla özgürlük tanındığı görülmektedir.

1950 yılı ve sonrası dönem, Türkiye'nin siyasi tarihinde önemli dönüşümlere sahne olan bir süreç olarak kayda geçmiştir. 1950 yılında gerçekleştirilen ilk genel seçimler sonucunda Demokrat Parti iktidara gelmiş ve 1923 yılından itibaren Cumhuriyet Halk Partisi'nin kontrolünde devam eden tek parti dönemi sona ermiştir. Bu değişim, Türkiye'nin gelecekte farklı bir dış politika izlemesinin kapılarını aralamıştır. Türkiye bu dönemde NATO'ya üye olmuş ve Batı Bloku'na dahil olmuştur. Bu dönüşümler, ülkeye yeni göç hareketlerinin yolunu açmıştır. Bu dönemde gerçekleşen göçlerin en önemli nedenlerinden biri ise İkinci Dünya Savaşı olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi, göç akımlarında önemli bir değişikliğe yol açmıştır. Bu dönemde, dünya genelinde Avrupa'nın sanayi ürünlerine talep artış göstermiş ve bu, dünyanın dört bir yanında Avrupa'nın işgücüne olan ihtiyacı artırmıştır. Bu eğilim, teknolojinin gelişmesi, artan sermaye miktarı, üretim maliyetlerinin düşmesi ve gelirlerdeki artış gibi faktörlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle

özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, Türkiye dahil üçüncü dünya ülkelerinden gelen insanlar, Avrupa'nın endüstriyel olarak gelişmiş ülkelerine, Batı Avrupa'ya ve Amerika'ya büyük göç dalgalarına neden olmuşlardır (Karpaz, 2010).

Kırdan kente göç, Türkiye'de aynı dönem içinde hızla artan bir trende sahiptir. Özellikle 1950'li yıllarda, şehirlerde sunulan daha iyi eğitim ve sağlık gibi yaşam fırsatlarının yükselmesi, köylerde tarımda mekanizasyonun ve kent endüstrisinin önem kazanması, kırdan kente göçün temel itici güçleri arasında yer alır (Tezcan, 2011). 1950 yılından itibaren, Türkiye'de tarım tabanlı ekonomiden sanayi odaklı ekonomiye doğru yaşanan bu dönüşüm ve kara yollarının inşasıyla beraber kırdan kente göç olgusu büyük bir ivme kazanmıştır. Bu süreç sonucunda Türkiye'nin nüfusu ve şehirleşme oranı hızla artmış, başlangıçta kırdan kente göçün etkisi büyük olsa da, daha sonraları şehirler arası göç oranı, kırdan şehre göç oranının yaklaşık üç katına çıkmıştır. Şehirlerdeki bu değişim sadece iç göçlerle sınırlı kalmamış; aynı zamanda dış göçün de büyük bir etkisi olmuştur (Koramaz ve Özdemir, 2017).

1930 yılından başlayarak 1980'li yılların sonuna kadar uzanan bir süreç içerisinde farklı göç dalgaları Türkiye'de yaşanmıştır. Bu dönemde özellikle Yugoslavya'dan 185,000 kişi, Yunanistan'dan yaklaşık 30,000 kişi ve Doğu Türkistan'dan yaklaşık 2,000 kişi Türkiye'ye göç etmiştir. Ancak, Yugoslavya'dan Türkiye'ye yönelik göçün sayıları farklı kaynaklarda farklı şekillerde sunulmuştur. Örneğin, yukarıda toplam sayıları verilen Yugoslavya göçmenlerinin sayıları şu şekilde ifade edilmektedir: "Yugoslavya'dan Türkiye'ye doğru gerçekleşen göçlerde, 1930-1933 arasında 108,179 kişi ve 1934-1940 arasında 5,894 kişi iskânlı, 1934-1949 arasında ise 3,139 kişi serbest göçmen olarak gelmiştir. Ayrıca, 1953 yılında Yugoslavya'dan Türkiye'ye yaklaşık 200,000 kişi, 1950-1957 yılları arasında 48,308 kişi ve 1958 yılının ilk yedi ayında ise toplamda 8,136 kişi göç etmiştir (Zaim, 2005)."

1950'lerin sonrasında meydana gelen ve özellikle sosyalist ülkelerden gelen Balkan göçmenlerinin artık "kurucu" bir unsur olmaktan çıktıkları, kendi kimlikleri açısından "Dış Türk" ya da "göçmen" statüsünde değerlendirildikleri ve bu durumun toplumda bir "sorun" olarak algılandığı gözlemlenmektedir. Bu değişimin temel nedenleri arasında, nüfusun sürekli olarak artması sonucu tarım sektöründeki işgücü açığının azalması ve

göçmenlerin yerleştirilmesi için kaynakların ve toprakların tahsisinin giderek daha fazla zorluk doğurması gibi faktörler yer almaktadır.

Bu tarihlerden itibaren (özellikle 1950'li yılların ikinci yarısından itibaren), Türkiye'den Avrupa'ya doğru yönelen bir göç olgusunun izlediği beş temel aşama belirlenmektedir. Bu aşamalar şunlardır:

- 1950'li yıllarda başlayan dönemde bireysel girişimler ve özel aracılar aracılığıyla gerçekleşen göç.
- 1960'lı yıllarda ikili antlaşmaların temel alınarak devlet tarafından organize edilen artan işgücü ihracı.
- 1970'li yıllarda ekonomik krizin etkisiyle yabancı işçi alımının durdurulması, turist göçmenlere yasal bir statü kazandırılması, aile birleşmelerinin yaşanması ve çocuk paralarının verilmesi.
- 1980'li yıllarda çocukların eğitim sorunları, yaşamın giderek gettolaşması, derneklerin çeşitlenmesi, sığınma taleplerinin artması, vize zorunluluğunun doğması ve dönüşleri teşvik eden yasaların çıkarılması gibi faktörlerle karakterize edilen dönem.
- 1990'lı yıllarda yabancılara yönelik çıkarılan yasalar, yabancılara kazandığı kimlikler, artan yabancı düşmanlığı, etnik işletmelerin yaygınlaşması, dini ve etnik derneklerin artışı, siyasal hakların talep edilmeye başlanması gibi gelişmelerle nitelendirilen dönem.

Ayrıca, 1948 yılında İsrail Devleti'nin kurulmasıyla birlikte, Türkiye'deki Yahudi topluluğundan da İsrail'e doğru bir göç hareketi yaşandığı gözlenmektedir. Bu dönemde dünyanın çeşitli bölgelerinden İsrail'e gerçekleşen Yahudi göçleri gibi, ülkemizden dışarıya yönelen vatandaşlarımızın oluşturduğu göç hareketine "tersine göç" adı verilmektedir. 1950'li yılların başlarından itibaren, özellikle Almanya olmak üzere çeşitli ülkelere işçi göçleri yaşanmıştır. Bu ülkeler arasında Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda, İngiltere, İsveç, ABD, Avustralya, Libya, Suudi Arabistan, Kuveyt ve Orta Asya ülkeleri gibi çok sayıda Türk vatandaşının göçmen statüsünde bulunduğu bilinmektedir.

1960 yılı, Türk siyasi tarihinde önemli olaylara sahne olan bir dönemi işaret eder. 1950 seçimleriyle başlayan çok partili siyasi sistem, 1960'ta gerçekleşen askeri darbe sonucu sarsılmış ve yeni bir anayasa yürürlüğe girmiştir. Bu yeni anayasa, Türk vatandaşlarına seyahat özgürlüğü tanımış ve bu hak temel bir anayasa ilkesi olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle, Türk dış göçü bu dönemde önemli değişiklikler yaşamış ve yeni bir kimlik kazanmıştır (Abadan Unat, 2006).

Batı'ya yönelik göç, 1960'lı yılların başlarından itibaren olumlu bir olgu olarak kabul edilmekteydi. Ancak son zamanlarda bu görüş değişmeye başlamış, Batılı devletler için günümüzdeki göç hareketleri istikrarsızlık ve güvenlik kaygılarına neden olan bir sorun olarak algılanmaya başlanmıştır. Bu değişikliğin temel nedenleri arasında işsizlik, yoksulluk, endüstrinin gerilemesi, Doğu Bloğu'nun çökmesi sonucu ortaya çıkan demografik değişiklikler ve 11 Eylül saldırıları gibi faktörler yer almaktadır (Kaya ve Kentel, 2008).

Bu yıllarda Türkiye'ye doğru gerçekleşen göçler arasında, 1950-1951 yılları arasında Bulgaristan'dan Türkiye'ye yönelen göçler, dikkate değerdir. Bu göçlerin sonucunda, aileler arası ayrılıkların ortaya çıkması gibi sorunlar yaşanmıştır. Bu sorunları çözmek amacıyla, 22 Mart 1968 tarihinde "Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Halk Cumhuriyeti Arasında, 1952 Yılına Kadar Türkiye'ye Göç Eden Türk Asıllı Bulgar Vatandaşlarının Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne Göç Etmelerini Düzenleyen Antlaşma" adı altında bir anlaşma imzalanmıştır. Ancak bu 1968 Göç Antlaşması ile ilgili olarak, Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelen göçmenlerin sayısı konusunda farklı kaynaklarda çeşitli rakamlar sunulmaktadır. 1968 yılında Türkiye ve Bulgaristan'ın taraf olarak imzaladığı "Göç Antlaşması," parçalanmış aileler sorununu çözme konusunda yetersiz kalmış ve yeni parçalanmış ailelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu antlaşma sadece yakın akraba göçlerini kapsadığı için 30.000'e yaklaşan Türk vatandaşı bu avantajdan yararlanamamıştır. Ayrıca, antlaşma dışında kalan bazı ailelerin de göç etmeyi tercih ettiği gözlemlenmiştir (Özdal, 2018).

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, Yunanistan'dan Türkiye'ye 30.000'e yakın kişi göç etmiştir. Bu göç, Yunanistan'daki iç savaşın sonuna kadar devam etmiştir. 1945-1980 yılları arasında Yugoslavya'dan 185.000, Doğu Türkistan'dan ise 2.000 kişi göç etmiştir. 1960-1980 yılları arasında Türkiye, sanayileşme ve kentleşmenin etkisiyle önemli bir

demografik dönüşüm yaşamıştır. 1961 yılında Batı Almanya ile Türkiye arasında imzalanan bir anlaşma, Türkiye'den Avrupa'ya kitlesel işgücü göçünün başlangıcı olmuştur. 1967 yılında Yunanistan'da askeri darbeye gelen cunta, ülkedeki Türk azınlığa dönük baskıları artırdı. Türkiye'nin 1974 Kıbrıs Barış Harekati'nin ardından ise Batı Trakya'daki Türklere yönelik baskılar da arttı. Bu baskılar, bölgeden göçlere yol açtı (Yıldız, 2018).

1980'li yıllara gelindiğinde, Türkiye ekonomik liberalleşme adımlarıyla uluslararası sermaye ve mal ticaretini teşvik etmiş, yabancı yatırımcıları ülkeye çekmiştir. Ayrıca, turizme yönelik teşvikler ve yatırım planları da hayata geçirilmiştir. Bu dönemde, yabancıların Türkiye'ye olan ilgisi önemli ölçüde artmıştır. Bu gelişmelere ek olarak, Türkiye'nin Ortadoğu'daki komşu ülkelerle sınırı olması ve bu ülkelerdeki uluslararası olaylar, Türkiye'yi göçmenler için çekici bir hedef haline getirmiştir. İran, Irak, Afganistan ve Filistin gibi ülkelerdeki yabancı müdahaleler, baskıcı yönetimler ve siyasi istikrarsızlık, Türkiye'ye büyük bir sığınma hareketinin başlamasına sebep olmuştur (İçduygu ve Biehl, 2012). Türkiye'ye yönelik göç hareketleri, hem kökenleri hem de sonuçları açısından çeşitlilik arz etmektedir. Profesyonel işgücü göçleri, kısa veya uzun vadeli işgücü göçleri, öğrenci göçleri, emeklilik göçleri, alternatif yaşam biçimi göçleri, yasadışı göçler ve sığınmacıların göçleri, temel göç hareketlerini oluşturulmaktadır. Bu göç hareketleri, küreselleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkarılmıştır ve aynı zamanda küreselleşme sürecini şekillendirmiştir. Özellikle 1980'lerden itibaren Türkiye'ye gelen göçler, bu değişimlerin hem nedenleri hem de sonuçları olarak etkilenmiştir (Kaya A. , 2015).

1980'lerde Türkiye'ye doğru yönelen sığınma ve göçmen akını, sadece Orta Doğu'dan değil aynı zamanda Balkanlar'dan da kaynaklanmıştır. Balkanlar, Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana önemli göç dalgalarına ev sahipliği yapmıştır. Ancak 1984 yılında Bulgaristan'da, Müslüman Türkler üzerinde bir asimilasyon politikası başlatılmıştır. Bu politika çerçevesinde, bölgedeki Türklerin isimleri Bulgar isimleriyle değiştirilmiş ve Türkçe kullanımı yasaklanmıştır. İsim değişikliği başlangıçta Güney Bulgaristan'da uygulanmış, daha sonra Kuzey Bulgaristan'da da genişletilmek istenmiştir. Ancak bu uygulama Türkler arasında büyük tepkilere yol açmıştır. Kasım 1984'te başlayan isim değişikliği kampanyası, 1985 yılının ocak ayına dek sürmüş ve

Bulgaristan genelindeki tüm Müslüman ve Türk topluluklarına uygulanmıştır (Özlem, 2008).

1997 yılından sonra, Afganistan, Pakistan, Burma, İran, Irak, Suriye, Somali ve Filistin gibi ülkelerden gelen yasa dışı göçmenlerin Türkiye'ye giriş yaptığı tespit edilmiştir. Bu göçmenlerin büyük bir kısmı, kendi ülkelerindeki savaşlar, çatışmalar ve ekonomik zorluklar nedeniyle Türkiye'ye sığınma veya iş bulma umuduyla gelmişlerdir. 1980 ve sonrasında, göçün farklı bir varyasyonu ortaya çıkmıştır; özellikle 1980 sonrasında yerli sermayenin 7.8 milyar dolarlık bir kısmının yurtdışına aktarıldığı belirlenmiştir. Bu bağlamda, ekonomik kriz dönemlerinde şirketlerin yatırımlarını başka ülkelere taşıdığı gözlemlenmektedir. Türkiye'de 2000 ve 2001 yıllarında yaşanan ekonomik krizin ardından önemli bir sermaye çıkışı yaşanmıştır. Ayrıca, 2001 yılında 1.190 milyar dolar ve 2001 yılında ise 1.459 milyar dolar olmak üzere toplamda 2.6 milyar dolarlık bir sermayenin yurtdışına aktarıldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, 1980'lerden itibaren sürekli hale gelen serbest piyasa ekonomisine geçiş, ülke genelinde birçok devlet fabrikasının özelleştirilmesi veya kapatılması sonucu işsizliği artırmış ve bu durum büyük şehirlere olan göçü artırmıştır (Akgeyik, 2010). Türkiye, 1999 yılında gerçekleşen deprem ve ardından seyreden 2000 ve 2001 ekonomik krizleri nedeniyle ciddi bir sermaye kaybına uğramıştır. Bu kayıplar, ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasını olumsuz etkilemiştir.

1980'ler sonuna geldiğimizde, Türkiye, mühim sayılabilecek üç kitlesel göç dalgasına maruz kalmıştır. Bu göç dalgalarına karşı Türkiye'nin devlet aklı, farklı yaklaşımlar sergilemiştir. 1989 yılında Bulgaristan'dan gelen mültecilere, etnik kökenleri nedeniyle soydaş muamelesi yapılmış ve Türk vatandaşlığı alabilmeleri için gerekli yasal düzenlemeler yapılmıştır. 1990'lı yıllarda Kuzey Irak'tan gelen göçmenler, dönemin hükümeti tarafından ulusal güvenlik tehdidi olarak görülmüş ve sınırlar kapatılmıştır. Ancak ABD ve Batılı güçlerin girişimleriyle Irak'ın kuzeyinde güvenli bölge oluşturulmuş ve çoğu göçmen yurtlarına geri dönmüştür. 2011 yılından itibaren Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacılara ise "açık kapı" politikası uygulanmış ve geçici koruma sağlanmıştır (Kirişçi ve Karaca, 2015).

2.1.3. Suriyeli Göçü

17 Aralık 2010 tarihinde, Tunus'ta, Muhammed Buazizi adlı genç bir adamın kendini yakması, halkın sokaklara çıkarak tepki göstermesine yol açmıştır. Bu olay, ilerleyen dönemde "Arap Baharı" olarak adlandırılacak olan halk hareketinin başlangıcını işaret etmiştir. Muhammed Buazizi, 26 yaşında bir gençti ve iş bulamadığı için meyve sebze satıcılığı yaparak geçimini sağlamaya çalışıyordu. 17 Aralık 2010'da, işini yapmak için gerekli ruhsatı olmadığı gerekçesiyle güvenlik güçleri ve zabıtalardan tezgahı ve malzemeleri elinden alınmıştır. Bu olay, Muhammed Buazizi'nin güvenlik güçleri ve zabıtalardan yaşadığı sorunlar, şiddet ve hakaret iddialarıyla sonuçlanmış ve bu olumsuz deneyimlerin ardından Muhammed Buazizi kendini yakmıştır. Vücudunun büyük bir kısmı yanmış olan Buazizi, hastaneye kaldırılmış ancak yaşamını yitirmiştir. Bu trajik olayın ardından Tunus halkı sokaklara dökülmüş ve işsizlik, yüksek gıda fiyatları, yaygın yolsuzluklar, kötü yaşam koşulları ve ifade özgürlüğü gibi sorunları protesto etmek amacıyla gösteriler düzenlemiştir. Hükümetle büyük çatışmalara yol açan protestolar sonucunda, yirmi üç yıl boyunca iktidarda olan lider görevden ayrılarak ülkeyi terk etmek zorunda kaldı. İlk olarak 18 Aralık 2010'da Tunus'ta başlayan gösteriler, benzer sorunların diğer Arap ülkelerinde de ortaya çıktığını gösteren bir örnek teşkil etti. Bu Arap hareketi, zamanla Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerine sıçradı ve uzun süredir iktidarda olan diktatörlerin görevden alınmasına yol açtı. Mısır ve Libya gibi ülkelerde de benzer değişimler yaşandı. Suriye'de ise yönetim, protestoculara şiddetle karşılık vererek, göstericilerin silahlanmasına yol açtı. 2011 yılında çatışmalar tüm Suriye'yi etkisi altına aldı ve büyük bir iç savaşın başlangıcına işaret etti. Bu çatışmaların sonucunda Suriye halkı, özellikle Türkiye, Irak, Mısır, Lübnan ve Ürdün gibi komşu ülkelere sığındı. Bu göç dalgası, özellikle sınır bölgelerinde ve yakın ilçelerde büyük etkilere neden oldu (Boyras, 2015). 2011 yılının 15 Mart'ında Suriye'de patlak veren eylem ve çatışmaların sonucunda, Lübnan, Mısır, Ürdün, Türkiye ve Irak gibi ülkeler "açık kapı" politikasını benimsemişler ve Suriyeli vatandaşlara sığınma imkanı sunmaya karar vermişlerdir. Bu kararın etkisiyle Suriyeliler, genellikle komşu ülkeler olan Türkiye, Ürdün, Lübnan, Mısır ve Irak'a yönelmişlerdir. Türkiye'ye yönelik göç, diğer ülkelere göre daha fazla olmuştur. Bunun sebebi, Türkiye ile Suriye arasındaki uzun sınır hattı ve birçok Suriyeli vatandaşın Türkiye'de akrabalarının bulunmasıdır. Zaman içinde, göçmen sayısı artmış

ve bu hareketliliğe kadınlar ve çocuklar da dahil olmuştur. Göçmenler, genellikle yürüyerek seyahat etmektedirler. Suriye'den gelen sığınmacılar, özellikle Hatay, Kilis, Gaziantep, Osmaniye, Adıyaman, Malatya, Mardin, Adana, Şanlıurfa ve Kahramanmaraş gibi şehirlerdeki barınma merkezlerine yerleştirilmiştir. Bu barınma merkezleri, Suriye ile Türkiye sınırı ve yakın bölgelerinde kurulmuştur. Geçici barınma merkezlerinin sayıca en fazla olduğu kentler ise Hatay, Gaziantep ve Şanlıurfa'dır. Suriyeli sığınmacılar, iç savaşın etkisiyle ülkelerini terk ederek farklı ülkelere dağılmışlardır ve bu nedenle Suriyeli sığınmacıların sayısı on milyonun üzerine çıkmıştır. Bu sığınmacıların büyük bir kısmı Türkiye'deki şehirlerde yaşamını sürdürmektedir. Suriyeli sığınmacılar, ülkelerindeki iç savaştan kaçarak Türkiye ve komşu ülkelere göç etmişlerdir. Türkiye'ye yönelik göç, diğer ülkelere göre daha fazladır. Bu durum, Türkiye ile Suriye arasındaki coğrafi yakınlık, tarihî, kültürel ve toplumsal bağlar, dil ve inanç birliği ile akrabalık ilişkilerine dayanmaktadır. Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin bir kısmı barınma merkezlerinde yaşamaktadır, ancak çoğunluğu göçmen şehirlerde yerleşmiştir. Türkiye'ye doğru yapılan en son ve en kalabalık göç dalgası, 2011 yılında Suriye'deki baskıcı rejimden kaçmak isteyen Suriyeli vatandaşlar tarafından başlatılmıştır. İlk olarak, 29 Nisan 2011'de Türkiye'ye gelen 252 Suriyeli vatandaşın sınırı geçmesiyle başlayan bu göç hareketi, zamanla artmış ve 2014 yılı Ocak ayında Suriyelilerin sayısı 600.000'i aşmıştır (Deniz, 2014).

2014 yılı itibarıyla, Suriye'de yaşanan iç savaş nedeniyle 3 milyondan fazla Suriyeli göçmen Türkiye'ye sığınmıştır. Bu göçmenlerin yaklaşık yarısı, Türkiye'nin Suriye sınırına yakın bölgelerde kurulan kamplarda yaşamaktadır. Türkiye, coğrafi sınırlamalar nedeniyle yalnızca Avrupa ülkelerinden gelenlere "mülteci" statüsü vermektedir. Bu nedenle, Suriye'den gelen göçmenlere "sığınmacı" statüsü verilmektedir. Sığınmacılar, "geçici koruma" hakkına sahiptirler ve bu hak kapsamında temel ihtiyaçları Türkiye Cumhuriyeti tarafından karşılanmaktadır. Maddi yardım da dahil olmak üzere, 2011 ile 2014 yılları arasında Suriyelilere yapılan yardımın toplam değeri 5 milyar doları aşmıştır. Bununla birlikte, Suriyeli sığınmacılar Türkiye'nin güvenliği açısından da risk oluşturmaktadır. 2013 yılında Cilvegözü sınırındaki patlamalar ve Reyhanlı'da meydana gelen olaylar, bu riski göstermektedir (Kap, 2014).

Türkiye'ye sığınan Suriyeli vatandaşlar, şu an için "geçici koruma" statüsünde bulunmaktadır ve mülteci statüsüne geçebilmeleri için coğrafi sınırlamanın kaldırılması

gerekmektedir. Son yıllarda, Arap coğrafyasındaki ülkelerde yaşanan gerilimler ve çatışmalar, özellikle Suriye ve doğu komşu ülkelere büyük ölçüde göç dalgalarına yol açmıştır. Türkiye'ye yönelik göç hareketleri, Suriye'den gelen göçmenlerin 2011 yılında nisan ayında mecburi olarak başlamasıyla hız kazanmıştır. Suriye'deki çatışmalar hızla büyümüş ve uluslararası toplum ile Türkiye, bu ani gelişmelere hazırlıksız yakalanmıştır. Bu süreçte, Suriye'de milyonlarca insan evlerini terk etmek zorunda kalmış ve kitlesel bir göç hareketi başlamıştır (Şimşek, 2018).

BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) verilerine göre, Ekim 2023'te Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacıların sayısı yalnızca 3.2 milyonun üzerindedir ve bu rakam hızla artmaya devam etmektedir. Türkiye, bu büyük göç dalgasını karşılamak ve sığınmacılara yardım etmek için önemli çaba sarf etmektedir. Ancak bu durum, Türkiye'nin sınırları ve kaynakları açısından ciddi zorluklar yaratmıştır. Bu nedenle uluslararası toplumun, Türkiye'ye bu konuda daha fazla destek sağlaması gerekmektedir. Türkiye'nin, Suriyeli sığınmacılara sağladığı "geçici koruma" hakkı, maddi yardımlar ve barınma merkezleri gibi önlemler, bu krizi yönetmek için atılan adımlardan sadece birkaçıdır. Ancak bu durum, Türkiye'nin güvenliği açısından da bazı riskleri beraberinde getirmiştir, özellikle sınır bölgelerinde yaşanan çatışmalar ve güvenlik endişeleri göz önüne alındığında. Bu nedenle, Türkiye'nin uluslararası destek ve işbirliği ile bu zorlu göç krizini çözmeye çalıştığını söylemek yanlış olmayacaktır (Bozkaya ve Kıncal, 2018).



Şekil 8. Resmi Rakamlara Göre Yıl Yıl Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler
Kaynak: GİGM, 2024

Sonuç olarak, Suriye'deki mevcut hükümet ile muhalif gruplar arasındaki çatışmaların sonucunda, Suriyeli vatandaşlar hem Türkiye'ye hem de bölgedeki diğer ülkelere kitlesel göçler gerçekleştirmişlerdir. İlk etapta sınırlarını paylaştıkları komşu ülkelere sığınan Suriyeliler, zaman içinde Avrupa, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada gibi daha uzak ülkelere doğru göç etmişlerdir. Bu kitlesel göçler, Suriyeli sivil halkın yaşadığı acil ve zorlu koşullardan kaçmalarını gerektiren ciddi güvenlik endişeleri nedeniyle başlamıştır. Suriye'deki çatışmaların yoğunluğu ve sürekliliği, bu insanların kendi ülkelerinde güvende olmadıklarını ve hayatlarını riske atmaları gerektiğini hissettirmiştir. Suriyelilerin bu göçleri, Türkiye'nin yanı sıra Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır gibi komşu ülkeleri de etkilemiştir. Bu ülkeler, Suriyeli mültecilere kapılarını açmış ve onlara barınma, gıda ve temel ihtiyaçlar konusunda yardımcı olmuştur. Ancak bu büyük göç dalgası, bu ülkelerin ekonomik ve sosyal kaynaklarını aşırı derecede zorlamıştır. Suriyeliler ayrıca daha uzak ülkelere, özellikle Avrupa'ya, ABD'ye, Kanada'ya ve diğer bölgelere göç etmişlerdir. Bu ülkeler, Suriyeli mültecilere uluslararası koruma sağlama konusunda çeşitli adımlar atmıştır. Ancak bu göç dalgası, sığınmacıların yeni toplumlara uyum sağlama, iş bulma ve yeni bir hayat kurma konularında önemli zorluklarla karşılaşmalarına neden olmuştur. Suriye'deki çatışmaların etkisiyle başlayan Suriyeli göçmenlerin hareketi, hem bölgesel hem de uluslararası düzeyde büyük etkilere yol açmıştır. Bu göçmenler, kendi ülkelerindeki istikrarsızlık ve tehlike nedeniyle yeni yerlere sığınmışlardır ve bu durum, uluslararası toplumun çeşitli ülkelerinde ve topluluklarında daha fazla farkındalık ve yardım çağrısına yol açmıştır (Sönmez ve Ayık, 2020).

Türkiye, tarihsel ve kültürel bağlarının yanı sıra insani kaygıları göz önünde bulundurarak Suriyeli sığınmacılara yaklaşmış ve sınırlarını tamamen açmayı tercih etmiştir. Bu "açık kapı politikası," Türkiye'nin insani yardım ve koruma amaçlarını yansıtmaktadır. Ancak bu politika, Suriye'deki Esad rejiminin şiddet uygulamalarının artması ve iç savaşın derinleşmesi nedeniyle Suriyeli sığınmacıların sayısının hızla artmasına yol açmıştır. 2011 yılı Nisan ayına gelindiğinde, sığınmacıların sayısı yüz binin üzerine çıkmıştır. Türkiye'nin bu açık kapı politikası, uluslararası toplumda büyük takdir toplamış ve Türkiye'yi Suriyeli sığınmacılara yardım ve destek sağlayan bir ülke olarak konumlandırmıştır. Ancak aynı zamanda, sığınmacıların yoğunluğu Türkiye'nin kaynaklarını ve altyapısını zorlamış ve yerel ekonomi ve toplum üzerinde baskı

yaratmıştır. Bu durum, Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılarla ilgili sürdürülebilir ve etkili çözümler bulma çabalarını artırmıştır. Türkiye'nin "açık kapı politikası" sığınmacılara insani yardım ve koruma sağlama amacını yansıtmıştır. Bu politika, Türkiye'nin uzun yıllara dayanan mülteci kabul geleneği ile birleşerek, Suriyeli sığınmacılara kucak açma kararlılığını göstermiştir. Ancak sığınmacı akını zamanla büyümüş ve sınırları aşmıştır. Özellikle savaşın derinleşmesi ve Esad rejiminin şiddetli müdahaleleri, daha fazla Suriyelinin Türkiye'ye sığınmasına neden olmuştur. Türkiye, bu büyük göç dalgasıyla başa çıkmak için uluslararası toplumdaki destek ve yardım talep etmiştir. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye gelmeleri, sadece insani bir mesele olarak değil, aynı zamanda Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yapısını etkileyen karmaşık bir sorun haline gelmiştir. Sığınmacılar, yerleştikleri bölgelerde işgücü piyasasına dahil olmuş, Türk toplumuyla etkileşime girmiş ve yerel ekonomiye katkıda bulunmuşlardır. Ancak bu durum aynı zamanda işsizlik, konut sorunları ve kaynakların baskı altına girmesi gibi zorlukları da beraberinde getirmiştir. Türkiye'nin sığınmacı krizine yanıtı, uluslararası toplumun desteği ve işbirliği ile şekillenmiştir. Türkiye, Suriyeli sığınmacıları kucaklamış ve onlara yardım etmiştir, ancak sığınmacıların uzun vadeli entegrasyonu ve yaşamlarını sürdürmeleri için daha fazla destek ve çözüm gerekmektedir. Bu durum, Türkiye'nin karşılaştığı büyük bir meydan okuma olmaya devam etmektedir (Uzman, 2016).

2010 yılında Tunus'ta başlayan "Arap Baharı" hareketi, Suriye'de de etkili olmuştur. 2011 yılının mart ayında Suriye'ye sığınarak "Arap Baharı" sonucunda ülkedeki gösterilere güvenlik güçleri şiddet içeren müdahalelerde bulunmuş ve Suriye genelinde çatışmalar yaşanmaya başlamıştır. Meydana gelen çatışmalar, ülkede iç savaşın çıkmasına neden olmuştur. İç savaşın sonucunda, ülke harabeye dönerken çevre ülkelerde birtakım maddi, siyasi ve toplumsal yönden etkilerin ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Çatışmaların sonucunda ölümlerin dışında göç akınları da yaşanmıştır ve milyonlarca insan bu trajik olaylardan etkilenmiştir. Günümüzde ise Türkiye'de neredeyse tüm illerde Suriyeli sığınmacılar yaşamaktadır. Suriyeli sığınmacılar özellikle Türkiye'nin sınır illerinde ikamet ederken, Suriyelilerin önemli bir bölümü İstanbul gibi büyük kentlerde yaşamaktadır. İzmir'de ve Çanakkale'de Avrupa ülkelerine gitmek isteyen sığınmacılar da bulunmaktadır. Suriye iç savaşı, bölgeyi ve dünyayı derinden etkileyen bir trajedidir. Savaşın etkileri, milyonlarca insanın hayatını kaybetmesine,

yerinden edilmesine ve mağdur olmasına neden olmuştur. Türkiye, Suriye iç savaşından en çok etkilenen ülkelerden biridir. Ülkeye milyonlarca Suriyeli sığınmacı giriş yapmış ve bu durum, Türkiye'nin sosyal, ekonomik ve siyasi yapısını önemli ölçüde etkilemiştir. Türkiye, Suriyeli sığınmacılara yönelik yardım ve desteklerini sürdürmeye devam etmektedir. Sığınmacıların temel ihtiyaçlarının karşılanması ve topluma entegrasyonunun sağlanmasına yönelik çalışmalar yürütülmektedir.



Tablo 1. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı

İL SIRA	İLLER	KAYITLI SURİYELİ SAYISI	İL NÜFUSU	İLDE YAŞAYAN TOPLAM KİŞİ SAYISI	KAYITLI SURİYELİ SAYISININ İLDE YAŞAYAN TOPLAM KİŞİ SAYISINA ORANI	İL SIRA	İLLER	KAYITLI SURİYELİ SAYISI	İL NÜFUSU	İLDE YAŞAYAN TOPLAM KİŞİ SAYISI	KAYITLI SURİYELİ SAYISININ İLDE YAŞAYAN TOPLAM KİŞİ SAYISINA ORANI
1	ADANA	239413	2.274.106	2.513.519	9,53%	42	KAHRAMANMARAŞ	90.478	1.177.436	1.267.914	7,14%
2	ADİYAMAN	21.569	635 169	656 738	3,28%	43	KARABÜK	1.424	252.058	253.482	0,56%
3	AFYONKARAHİSAR	10.986	747.555	758.541	1,45*	44	KARAMAN	840	260.838	261.678	0,32%
4	AĞRI	1.170	510 626	511.796	0,23%	45	KARS	160	274.829	274.989	0,06%
5	AKSARAY	3.565	433.055	436.620	0,82%	46	KASTAMONU	1.411	378.115	379.526	0,37%
6	AMASYA	1.304	338.267	339.571	0,38%	47	KAYSERİ	81.731	1.441.523	1.523.254	5,37%
7	ANKARA	91.096	5.782.285	5.873.381	1,55%	48	KIRIKKALE	1.704	277.046	278.750	0,61%
8	ANTALYA	4.944	2.688.004	2.692.948	0,18%	49	KIRKLARELİ	934	369.347	370.281	0,25%
9	ARDAHAN	106	92.481	92.587	0,11%	50	KIRŞEHİR	1.635	244.519	246.154	0,66%
10	ARTVİN	62	169.403	169.465	0,04%	51	KİLİS	76.688	147.919	224.607	34,14%
11	AYDIN	8.479	1.148.241	1.156.720	0,73%	52	KOCAELİ	53.232	2.079.072	2.132.304	2,50%
12	BALIKESİR	4.403	1.257.590	1.261.993	0,35%	53	KONYA	120.100	2.296.347	2.416.447	4,97%
13	BARTIN	414	203351	203.765	0,20%	54	KÜTAHYA	1.531	580.701	582.232	0,26%
14	BATMAN	12.226	634.491	646 717	1,89%	55	MALATYA	31.219	812.580	843.799	3,70%
15	BAYBURT	29	84.241	84.270	0,03%	56	MANİSA	12.923	1.468.279	1.481.202	0,87%
16	BİLECİK	687	228 673	229.360	0,30%	57	MARDİN	83.663	870.374	954.037	8,77%
17	BİNGÖL	1.211	282556	283.767	0,43%	58	MERSİN	230.461	1.916.432	2.146 893	10,73%
18	BİTLİS	1.030	353988	355.018	0,29%	59	MUĞLA	10.418	1.048.185	1.058.603	0,98%
19	BOLU	4.048	320.824	324.872	1,25%	60	MUŞ	1.572	399.202	400.774	0,39%
20	BURDUR	8.905	273.799	282.704	3,15%	61	NEVŞEHİR	12.963	310.011	322.974	4,01%
21	BURSA	170 625	3.194.720	3.365.345	5,07%	62	NİĞDE	6.584	365.419	372.003	1,77%

22	ÇANAKKALE	4.221	5S9.383	563 604	0,75%	63	ORDU	998	763.190	764.188	0,13%
23	ÇANKIRI	628	195 766	196394	0,32%	64	OSMANİYE	37.962	559.405	597.367	6,35%
24	ÇORUM	3.074	524130	527 204	0,58%	65	RİZE	1.282	344.016	345.298	0,37%
2S	DENİZLİ	13.S86	1.056.332	1069.918	1,27%	66	SAKARYA	15.081	1.080.080	1.095.161	1,38%
26	DİYARBAKIR	21.805	1.804.880	1.826.685	1,19%	67	SAMSUN	9.104	1.368.488	1.377.592	0,66%
27	DÜZCE	1.413	405 131	406.544	0,35%	68	SİİRT	4.036	331.311	335.347	1,20%
28	EDİRNE	601	414.714	415.315	0,14%	69	SİNOP	179	220.799	220.978	0,08%
29	ELAZIĞ	12.061	591.497	603 558	2,00%	70	SİVAS	3.269	634 924	638.193	0,51%
30	ERZİNCAN	127	239223	239.350	0,05%	71	ŞANLIURFA	305.972	2.170.110	2.476.082	12,36%
31	ERZURUM	938	749.754	750.692	0,12%	72	ŞIRNAK	2.143	557.605	559.748	0,38%
32	ESKİŞEHİR	6.803	906.617	913.420	0,74%	73	TEKİRDAĞ	12.193	1.142.451	1.154.644	1,06%
33	GAZİANTEP	426.844	2.154.051	2.580.895	16,54%	74	TOKAT	1.141	596.454	597.595	0,19%
34	GİRESUN	304	450 862	451.166	0,07%	75	TRABZON	3.319	818.023	821.342	0,40%
35	GÜMÜŞHANE	101	144.544	144.645	0,07%	76	TUNCELİ	39	84.366	84.405	0,05%
36	HAKKARİ	48	275.333	275.381	0,02%	77	UŞAK	3.001	375.454	378.455	0,79%
37	HATAY	288.207	1686.043	1.974.250	14,60%	78	VAN	1.629	1.128.749	1.130.378	0,14%
38	İĞDIR	63	203.594	203.657	0,03%	79	YALOVA	3.517	296.333	299.850	1,17%
39	İSPARTA	7.527	445.325	452.852	1,66%	80	YOZGAT	5.151	418.442	423.593	1,22%
40	İSTANBUL	532.018	15.907.951	16.439.969	3,24%	81	ZONGULDAK	643	588.510	589.153	0,11%
41	İZMİR	129.709	4.462.056	4.591.765	2,82%						

Kaynak: GİGM, 2024

Tablo 2. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Cinsiyet ve Yaşa Göre Dağılımı

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.711.954	1.556.726	3.268.680
0-4	253.577	237.263	490.840
5-9	265.840	250.854	516.694
10-14	185.165	176.148	361.313
15-18	126.830	115.329	242.159
19-24	201.747	171.506	373.253
25-29	181.203	146.311	327.514
30-34	130.948	107.376	238.324
35-39	109.048	91.216	200.264
40-44	78.155	69.581	147.736
45-49	53.198	55.107	108.305
50-54	41.049	42.576	83.625
55-59	32.231	34.030	66.261
60-64	21.299	22.904	44.203
65-69	14.674	16.155	30.829
70-74	8.626	9.586	18.212
75-79	4.325	5.264	9.589
80-84	2.191	2.884	5.075
85-89	1.115	1.576	2.691
90 ve üstü	733	1.060	1.793

Kaynak: GİGM, 2024

2.2. Türkiye'yi Tercih Etmelerinin Sebepleri

Suriye'deki iç savaş, 2011 yılında başlamasının ardından, Orta Doğu'nun karmaşıklığına ve insani krizlere dair birçok boyutu bir araya getiren devasa bir trajediye dönüşmüştür. Bu çatışma, yerinden edilen, mülteci durumuna düşen ve toplulukları parçalayan bir felakete yol açmıştır. Özellikle Suriyeli mülteciler, bu savaşın doğrudan etkisi altındaki insanlar arasında yer almaktadır. İç savaşın şiddeti ve yıkıcılığı, milyonlarca Suriyelinin ülkelerini terk etmek zorunda kalmasına neden olmuş ve böylece uluslararası toplumun dikkatini çekmiştir. Bu bağlamda, Türkiye'nin Suriyeli göçmenlere karşı izlediği politika, hem coğrafi yakınlığı hem de insani yaklaşımıyla öne çıkmaktadır. Türkiye, Suriyeli mülteciler için bir sığınak ve umut kaynağı haline gelmiştir. Suriyeli göçmenlerin Türkiye'yi sığınma ve yeni bir hayat kurma noktasında tercih etmeleri şüphesiz ki rastlantı değildir. Bu amaç doğrultusunda, coğrafi yakınlık, misafirperverlik ve insani yardım, iş imkanları ve ekonomik fırsatlar, kültürel benzerlikler ve dil gibi

temel faktörleri ele alarak Türkiye'nin Suriyeli göçmenlere yönelik politikalarının incelenmesi ve bu politikaların uluslararası ilişkilere ve insani yardım anlayışına etkilerinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Türkiye'nin Suriyeli göçmenler için bir hedef haline gelmesinin birçok ana sebebi bulunmaktadır. Coğrafi yakınlık ve erişilebilirlik, misafirperverlik ve insani yardım, iş imkanları ve ekonomik fırsatlar, kültürel benzerlikler ve dil bu sebeplerin başlıcalarıdır.

Türkiye'nin Suriye'ye sınır komşusu olması, Suriyeli mülteciler için çok önemli bir avantajdır. Suriye'deki iç savaşın şiddeti arttığında, Suriyeli aileler için en öncelikli endişe güvenlikleridir. Türkiye'ye olan yakınlık, ailelerin savaşın tehlikelerinden hızla uzaklaşmalarını sağlamıştır. Sınırın hemen yanı başında bulunma avantajı, insanların tehlikeli durumlardan kaçarken daha az risk altında olmalarını sağlamıştır.

Savaşın başladığı dönemde, birçok Suriyeli mülteci temel yaşam ihtiyaçlarına, özellikle gıda, su, barınma ve sağlık hizmetlerine acil bir şekilde ihtiyaç duymuşlardır. Türkiye'nin coğrafi yakınlığı, uluslararası yardım kuruluşlarının ve insani yardım malzemelerinin savaş mağdurlarına daha hızlı bir şekilde ulaştırılmasını kolaylaştırmıştır. Bu, Suriyeli mültecilere acil yardımın ve temel insani yardımın daha hızlı bir şekilde sağlanabilmesini mümkün kılmıştır.

Bu coğrafi avantaj ayrıca Suriyeli aileler için aile birleşimi ve iletişim açısından da büyük bir öneme sahiptir. Birçok aile, savaşın ortasında ayrı kalmış veya kaybolmuş üyelerini aramak ve yeniden bir araya gelmek istemiştir. Türkiye'ye olan yakınlık, ailelerin bu tür çabalarını kolaylaştırmıştır. Ayrıca, sınıra yakın olma, Suriyelilerin akrabaları ve aile üyeleri ile iletişim kurmalarını da kolaylaştırmıştır. Coğrafi yakınlık ve erişilebilirlik, Suriyeli mültecilerin hayatta kalma ve güvenli bir gelecek arayışlarını destekleyen kritik faktörlerden biridir.

Türkiye, Suriyeli mültecileri kabul ederek onlara sıcak bir karşılama sunan ülkelerden biri olarak öne çıkmıştır. Türkiye, Suriyeli mültecilere barınma konusunda büyük bir çaba göstermiştir. Mültecilere geçici sığınaklar ve kamplar sağlamış, bu sayede binlerce insanın güvenli bir çatı altında yaşamasını sağlamıştır. Bu kamplar, Suriyeli mültecilerin savaşın yıkıcı etkilerinden korunmalarına ve temel ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olmuştur.

Türkiye, Suriyeli mültecilere gıda yardımı ve temel yaşam ihtiyaçlarını karşılama konusunda büyük bir hassasiyet göstermiştir. Birçok aile, Türkiye'nin sağladığı gıda yardımı sayesinde açlık ve yetersiz beslenme sorunlarından kurtulmuştur. Ayrıca, Suriyeli mültecilere sağlık hizmetleri sunma konusunda da önemli bir çaba gösterilmiştir. Sağlık merkezleri ve hastaneler, mültecilerin acil sağlık sorunlarını tedavi etmek için kullanılmıştır. Bu, Suriyeli mültecilerin yaşam şartlarının iyileştirilmesine ve sağlık sorunlarının çözülmesine katkıda bulunmuştur.

Türkiye, Suriyeli mültecilere sağlık hizmetleri sunma konusundaki taahhüdünü ciddi bir şekilde yerine getirmiştir. İlk olarak, Türkiye, mültecilerin acil sağlık ihtiyaçlarını karşılamak için sağlık merkezleri ve hastaneler kurmuştur. Bu tesisler, Suriyeli mültecilerin ciddi yaralanmalar, hastalıklar ve doğum gibi sağlık sorunlarına hızlı ve etkili bir şekilde müdahale edebilmesini sağlamıştır. Bu sayede, yaşamsal öneme sahip sağlık hizmetlerine erişim kolaylaşmış ve birçok kişinin hayatı kurtarılmıştır. Ayrıca, Türkiye, Suriyeli mültecilere düzenli sağlık kontrolleri ve aşılar gibi önleyici sağlık hizmetleri sunmaktadır. Bu, salgın hastalıkların yayılmasını önlemeye yardımcı olmuş ve toplum sağlığını korumuştur. Sağlık hizmetlerine erişimdeki bu cömert yaklaşım, Suriyeli mültecilerin sağlıklı bir şekilde yaşamalarına ve potansiyel sağlık tehditlerine karşı korunmalarına katkıda bulunmuştur. Türkiye ayrıca, Suriyeli mültecilere psikososyal destek ve ruh sağlığı hizmetleri sunma konusunda da çaba göstermektedir. Savaşın travmatik etkileri altında yaşayan birçok insan, bu tür hizmetlere ihtiyaç duymaktadır. Türkiye'nin bu alandaki çabaları, mültecilerin psikolojik iyiliklerini desteklemiş ve travma sonrası stres bozukluğu gibi sorunların üstesinden gelmelerine yardımcı olmuştur. Türkiye'nin Suriyeli mültecilere sağladığı sağlık hizmetleri, uluslararası toplumun takdirini kazanmış ve bu yaklaşım, diğer ülkelere de örnek olmuştur. Ancak, bu hizmetlerin sunumu sırasında karşılaşılan zorluklar da göz ardı edilmemelidir. Sağlık hizmetlerine erişimde dil sorunları, kaynak sıkıntısı ve kapasite sorunları gibi zorluklarla başa çıkılması gerekmektedir. Türkiye'nin Suriyeli mültecilere sağladığı sağlık hizmetleri, bu insanların hayatlarını iyileştirme ve geleceğe umutla bakma fırsatı bulmalarını sağlamıştır. Bu yaklaşım, insani krizlere yanıt verme ve mültecilere destek sağlama konusunda uluslararası topluma ilham vermiştir (Gültaş ve Balçık, 2018).

Türkiye, Suriyeli sığınmacılara eğitim alanında çeşitli hizmetler sunarak uluslararası topluma örnek bir yaklaşım sergilemektedir. Suriyeli sığınmacıların eğitimine yönelik verilen hizmetler şunları içermektedir:

- **Ücretsiz Temel Eğitim:** Türkiye, Suriyeli çocuklara ücretsiz temel eğitim hakkı tanımıştır. Bu kapsamda, Suriyeli çocuklar resmi Türk okullarına kaydolabilirler.
- **Geçici Eğitim Merkezleri:** Suriyeli çocuklar için özel olarak oluşturulan Geçici Eğitim Merkezleri, Suriyeli öğrencilere Türkçe ve diğer dersleri öğrenme imkanı sunar. Bu merkezler, çocukların daha sonra resmi okullara geçiş yapmalarına yardımcı olur.
- **Yetişkin Eğitimi:** Suriyeli yetişkinlere yönelik eğitim programları da mevcuttur. Bu programlar, Suriyeli yetişkinlere Türkçe öğretir ve meslek edinmelerine yardımcı olur.
- **Mesleki Eğitim:** Suriyeli gençler ve yetişkinler için mesleki eğitim fırsatları sunulur. Bu sayede, Suriyeli sığınmacılar iş becerilerini geliştirerek ekonomik olarak daha bağımsız hale gelirler.
- **Psikososyal Destek:** Savaş ve zorlu göç deneyimlerinin ardından psikososyal destek sağlanır. Okullarda danışmanlar ve psikologlar, özellikle çocuklara ve gençlere bu konuda yardımcı olur.
- **Kültürel Uyum Programları:** Suriyeli sığınmacıların Türk toplumuna daha iyi entegre olmalarını sağlamak için kültürel uyum programları düzenlenir. Bu programlar, dil öğrenimi, yerel gelenek ve görenekler hakkında bilgilendirme gibi unsurları içerir.
- **Uzaktan Eğitim:** Özellikle COVID-19 pandemisi sırasında, uzaktan eğitim yoluyla Suriyeli öğrencilere eğitim imkanı sunulmuştur. Bu sayede eğitim kesintisiz olarak devam edebilmiştir.

Türkiye, Suriyeli sığınmacılara eğitim alanında verdiği bu hizmetlerle, insan haklarına saygı ve uluslararası dayanışma konusundaki taahhütlerini yerine getirmeye devam etmektedir. Ancak, bu hizmetlerin iyileştirilmesi ve daha fazla Suriyeli sığınmacının eğitim fırsatlarından yararlanabilmesi için ulusal ve uluslararası düzeyde destek gerekmektedir (Seydi, 2014).

Türkiye, farklı sektörlerde iş fırsatları sunan dinamik bir ekonomiye sahiptir. İnşaat, hizmet sektörü, tarım, imalat ve daha birçok alanda Suriyelilere istihdam sağlanmıştır. Bu, Suriyeli göçmenlerin yeteneklerine ve ilgi alanlarına uygun işleri bulma olasılığını artırmıştır. Birçok Suriyeli, kendi küçük işletmelerini kurma veya girişimcilik yapma fırsatı bulmuştur. Türkiye'nin girişimcilik ekosistemi, yeni işletmelere destek sunmak için birçok kaynak ve programı içerir. Bu, Suriyeli göçmenlerin kendi işlerini kurarak ekonomik bağımsızlık kazanmalarına yardımcı olmuştur. Türkiye'nin ekonomisi, sürekli bir büyüme trendi göstermektedir. Bu büyüme, Suriyeli göçmenlere daha fazla iş fırsatı sunma potansiyeli yaratmıştır. İş bulma ve ekonomik bağımsızlık, bu mültecilerin yeni bir hayat kurma ve geleceğe dair umutlarını canlı tutmalarına yardımcı olmaktadır. Ancak, Türkiye'deki iş olanaklarına rağmen Suriyeli mültecilerin karşılaştığı zorluklar ve sosyal entegrasyon süreçleri de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda, dil öğrenme, eğitim ve mesleki niteliklerin uyumlaştırılması gibi faktörler de önemlidir. Türkiye'nin ekonomik fırsatlar sunması, Suriyeli göçmenlerin kendi ayakları üzerinde durmalarını ve topluma katılmalarını destekleyen kritik bir rol oynamıştır (Duruel, 2017).

Türkiye ve Suriye, tarih boyunca birçok ortak kültürel bağa sahiptir. İki ülke, Osmanlı İmparatorluğu döneminde bir arada bulunmuş ve bu dönemin mirası hala kültürel benzerlikleri beslemektedir. Bu benzerlikler, Suriyeli mültecilerin Türk toplumuna daha kolay bir şekilde entegre olmalarını sağlamıştır.

Ortak tarih ve kültürel bağlar, insanların birbirlerini daha iyi anlamalarına ve iletişim kurmalarına yardımcı olmuştur. Türkçe, Türkiye'de resmi dil olarak kullanıldığı için Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye uyum sağlamaları açısından büyük bir avantajdır. Birçok Suriyeli, Arapça konuşurken aynı zamanda Türkçeyi de anlamakta veya konuşabilmektedir. Bu, günlük yaşamda iletişimde büyük bir kolaylık sağlamaktadır.

Ortak dil, iş arama, eğitim alma ve sağlık hizmetlerine erişim gibi temel ihtiyaçları karşılamak için kritik bir öneme sahiptir. Türkiye ve Suriye arasındaki kültürel benzerlikler, gelenekler, değerler ve yaşam tarzları açısından da kendini göstermektedir. Örneğin, aile yapısı ve aileye verilen önem, her iki ülkede de benzerdir. Bu benzerlikler, Suriyeli mültecilerin Türk toplumunun değerlerini daha iyi anlamalarına ve bu değerlere daha kolay uyum sağlamalarına yardımcı olmuştur.

Türkiye ve Suriye, laik ülkeler olsa da yurttaşlarının çoğunun İslam dinine mensup olduğu ülkelerdir. İslam, her iki ülkede de yaygın bir inanç sistemidir. Bu, Suriyeli mültecilerin dini inançlarını ve ibadetlerini rahatça sürdürebilmelerini sağlamıştır. Aynı inanca sahip olmak, toplumsal entegrasyon sürecinde bir bağ kurmayı kolaylaştırmıştır.

Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteciler için kültürel benzerlikler, toplumsal entegrasyon sürecini kolaylaştırmıştır. Bu benzerlikler, Suriyeli göçmenlerin kendilerini daha rahat hissetmelerini ve Türk toplumu ile daha iyi ilişkiler kurmalarını sağlamıştır. Aynı zamanda, yerel halkın Suriyeli mültecilere daha olumlu bir şekilde yaklaşmasına da katkıda bulunmuştur. Kültürel benzerlikler ve ortak dini inançlar, Türkiye'nin Suriyeli göçmenleri kabul etme ve topluma entegre etme sürecini desteklemiş ve bu insanların yeni bir hayata başlamalarına yardımcı olmuştur.

Suriye'deki iç savaşın başlamasının ardından, Türkiye'nin Suriyeli göçmenlere kucak açma ve onlara sığınma imkanı sunma yaklaşımı, birçok insanın hayatını olumlu bir şekilde etkilemiştir. Bu metinde ele aldığımız ana faktörler, Türkiye'nin Suriyeli mültecilere çekici bir ülke olmasının temelini oluştururken, bu karşılama politikasının neden bu kadar etkili olduğunu açıklamaktadır.

Coğrafi yakınlık ve erişilebilirlik, Suriyeli ailelerin güvenli bir şekilde Türkiye'ye ulaşmalarını ve acil insani yardımın hızlı bir şekilde sağlanmasını mümkün kılmıştır. Türkiye'nin misafirperverliği ve insani yardım çabaları, Suriyeli mültecilere barınma, gıda ve sağlık hizmetleri konusunda büyük bir destek sağlamıştır. İş imkanları ve ekonomik fırsatlar, Suriyeli göçmenlerin yeni bir başlangıç yapma ve ekonomik bağımsızlık kazanma umutlarını canlı tutmuştur. Kültürel benzerlikler ve dil, Suriyeli mültecilerin Türk toplumuna daha kolay entegre olmalarına yardımcı olmuştur.

Türkiye'nin Suriyeli mültecilere yaklaşımı, insani değerlere ve yardımseverliğe dayalı bir model olarak diğer ülkelere ilham kaynağı olmuştur. Ancak, bu zorlu sürecin önemli zorlukları ve eksiklikleri de vardır. Uyum süreçleri, dil öğrenme, eğitim ve mesleki niteliklerin uyumlaştırılması gibi alanlarda daha fazla destek gerektirebilir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin Suriyeli mültecilere gösterdiği yaklaşım, insani değerlerin ve işbirliğinin güçlü bir örneğini sunmaktadır. Bu yaklaşım, Suriyeli mültecilerin hayatlarını yeniden inşa etmelerine yardımcı olmuş ve umutlarını tazelemiştir. Türkiye'nin bu çabaları, uluslararası toplumun insani krizlere yanıt verme yöntemlerini

ve dayanışma ilkelerini gözden geçirmesine yol açmıştır. Türkiye'nin Suriyeli göçmenlere sağladığı destek, insanlık için bir örnek teşkil etmektedir ve gelecekteki benzer zorlukların üstesinden gelmede ilham kaynağı olmaya devam etmelidir.



ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: SURIYELİ GÖÇÜNÜN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

İnsanlık tarihi kadar eski bir olgu olan göç, insanlığın yerleşik hayata geçmesi ve avcı – toplayıcı dönemi geride bırakması ile birlikte şekil ve amaç değiştirmiştir. Bundan sonra da toplumları etkileyen hemen her büyük olaylarla birlikte göçün kapsamı ve çeşidi değişiklik göstermiştir. Yerleşik hayata geçiş sonrasında Sanayi Devrimi ve sonrasında Soğuk Savaş'ın sona ermesi göçün ve göçmenin çeşidi ile karakteristik yapısı üzerinde ciddi etkili olmuşlardır.

Ortadoğu silahlı çatışmaların ve anlaşmazlıkların olduğu ve genellikle diktatörlük ile yönetilen ülkelerin olduğu, ekonomik zenginliği sadece ülkedeki azınlık tarafından kontrol edilip paylaşıldığı ve Batılı değerlerin uygulanmadığı bir coğrafyadır. Bu coğrafyada insanlar vatandaş olma bilincine ulaşmadıkları gibi demokratik norm ve değerlere de sahip değildirler. Bu sebeple de halkın önemli bir kısmı ülke fark etmeksizin yoksulluk içerisinde yaşamakta ve yönetimi, dolayısıyla da zenginliği ele geçirmek isteyen gruplar sürekli olarak darbe teşebbüslerine ya da halkı oldukça kötü etkileyen ve uzun süreler devam eden silahlı çatışma yoluna gitmektedirler.

3.1. Türk İç ve Dış Politikasına Etkileri

Türk topraklarında bulunan Suriyeli göçmenlerin iç politikaya doğrudan etkisi siyasal ortamı etkilemesi şeklinde tezahür etmektedir. Türk halkının güvenlik endişelerinin haklı bir şekilde yükselmesi, Suriyelilerin toplumsal düzeni bozacak davranışlarda bulunması, Türk kültür ve töresine aykırı hareket etmeleri gibi birçok etkenden dolayı halkta Suriyeli göçmenlere karşı bir tepki gelişmiş bu durumda iç siyaseti oldukça ciddi şekilde etkilemektedir. Aynı zamanda göçmenlere uygulanan politikalar neticesinde Suriyelilerin ülke içerisinde ayrıcalıklı bir konumda olması, Suriyelilerin yönettiği işletmelerin vergi ödememesi, sigortasız çalışmalarına göz yumulması, sağlık harcamalarının ve birçok farklı husus da iç siyasette bir kutuplaşma ve tepki oluşturmuştur (Erkan, 2021: 421-444).

Türkiye Suriyelilerin Türk sınırlarından gelmesi durumuna hazırlıksız yakalanmış ve planları dahilinde Beşar Esad'ın kısa sürede devrileceğini düşündükleri için sığınmacıları geçici koruma statüsünde açık kapı politikası ile sorgusuz kabul etmişlerdir. Geçici koruma statüsü içerisinde yasal süre olarak bir yıldan üç yıla kadar

devam etmekte ve üçüncü yıl bittiğinde geçici koruma statüsündeki kişi ya da kişilerin statü gereği ülkeden ayrılmaları gerekmektedir (UNHCR, 2023; European Commission, 2023). 3 yıl içerisinde Suriyeli göçmenlerin Türkiye’den ayrılmamaları ve tam tersine yerleşmeleri sonucunda Türkiye yeni bir statü olarak misafir statüsünü ortaya koymak zorunda kalmıştır. Misafir statüsünden sonra da geçici koruma statüsü iç hukukta yeniden tanımlanarak kullanılmaya başlanmış ve Suriyeli göçmenlere geçici koruma statüsü iç hukuka dayanarak verilmiştir (RefWorld, 2014). İleride de detaylı olarak anlatılacağı üzere iç politikaya etkileri sadece siyasi kutuplaşma şeklinde de cereyan etmemiştir. Buna ek olarak Tükiyenin Suriyeli sığınmacıların barınma, sağlık, yiyecek ve eğitim gibi tüm masraflarını karşılama yoluna gitmesi iç siyasetin bir alt dalı olarak Türk ekonomisini, salgın hastalıklara karşı aşısız olarak sınırlardan geçen ve Türkiye sınırları dahilinde de aşı yaptırmaktan imtina eden Suriyelilerden dolayı da aşı zincirinin kırılmasından ötürü sağlık sistemini de ciddi derecede etkilemiştir.

Dış politika açısından Suriyeli göçmenlerin ilk etkisi Türkiye tarafından uygulanan açık kapı politikasında sınırdan içeri giren Suriyelilerin kayıt altına alınmamasından ötürü başta IŞİD ve PKK üyesi olmak üzere birçok terör örgütü mensubu da Suriyeli göçmen kılığında Türkiye’ye giriş yapma olasılığı ortaya çıkmıştır. Türkiye’nin tampon bölge oluşturmayıp Suriyelileri tampon bölgeye yerleştirmek yerine sınırdan içeri alması dış politikada da Türkiye’nin atacağı adımları terör örgütlerini de dikkate alarak atması zorunluluğunu doğurmuştur. Diğer bir deyişle yabancı devletler Türkiye’ye karşı bu terör örgütlerini bir dış politika argümanı olarak kullanma yoluna gitmişlerdir.

Soğuk Savaş sonrasında dünyada belirli bölgeler büyük güçlerin çatışma alanları olmuştur. Bu çatışma büyük güçlerin doğrudan karşı karşıya gelmesi şeklinde değil de vekaleten yürüttükleri ve belirli grupları destekledikleri çatışmalar şeklinde vukuu bulmuştur. Arap Baharı sonrası Ortadoğu coğrafyası da aynı şekilde büyük güçlerin rekabet alanına dönüşmüştür.

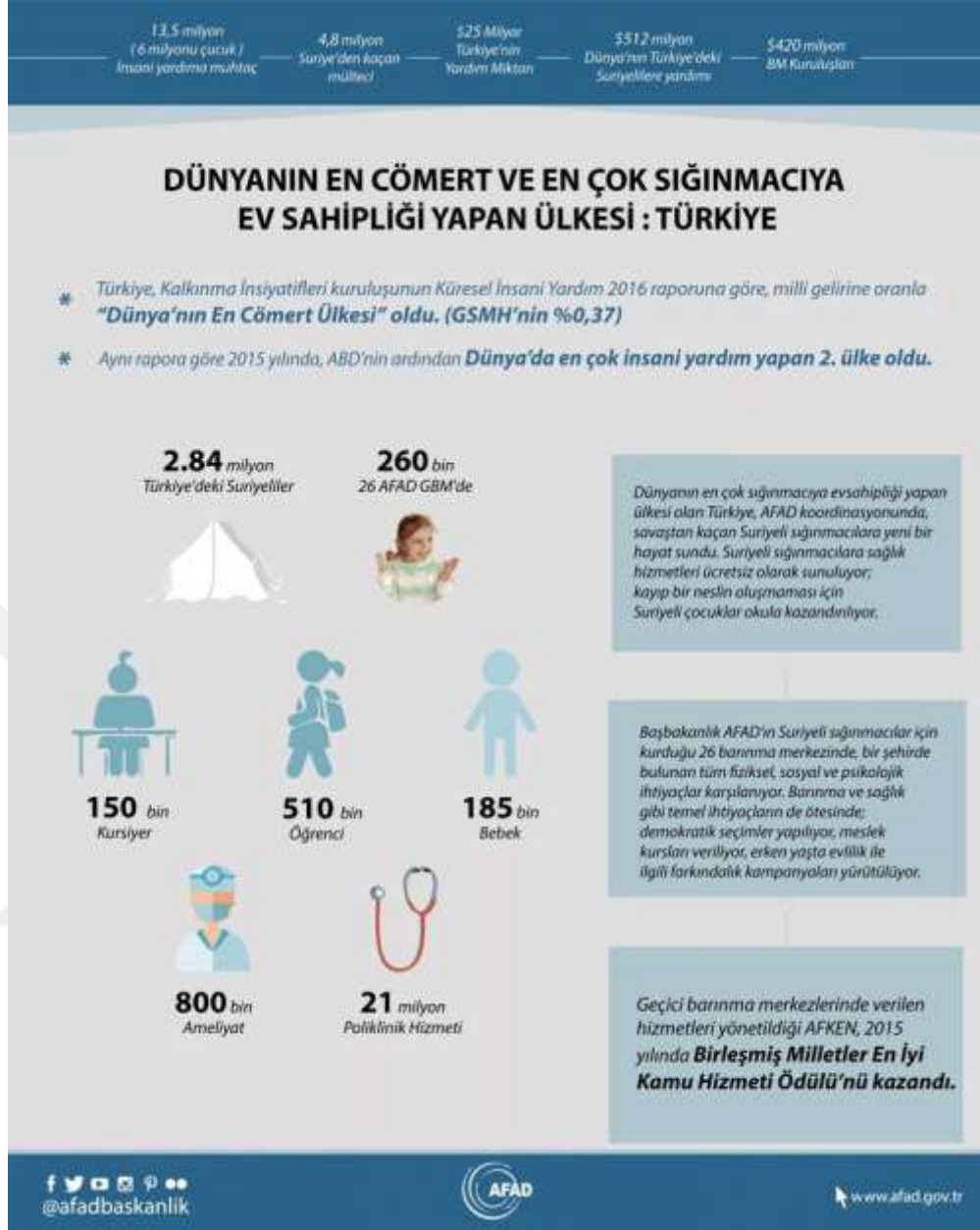
Suriyeli sığınmacılar krizi Türkiye ile AB arasındaki dış politikada da bir argüman haline gelmiştir. Suriyeli göçmenlerin önemli bir kısmı Avrupa Birliği ülkelerine göç etmek istemektedir. Diğer bir deyişle Suriyeli göçmenlerin bir kısmı Türkiye’yi transit göç rotası olarak kabul etmektedir. Bu durum göç konusunda katı kısıtlamaları olan Avrupa Birliği’nin ciddi tehdit algılaması anlamına gelmektedir. Hiçbir AB ülkesi

sorgusuz sualsiz Suriyeli göçmen kabul etmek istememiş, kabul ettikleri göçmenlerin de kalifiye ve eğitilmiş olmaları hususunda özel önem göstermiştir. Suriyeli göçmenleri sınırlarından içeri almadan Avrupa sınırlarında kurdukları kamplarda konaklatan ve aralarından sadece en eğitilmiş ve kalifiye olan küçük bir azınlığı topraklarına kabul eden Avrupa Birliği göç konusunda doğru bir dış politika izlemiştir. Buna ek olarak dönemin Almanya İçişleri Bakanı Thomas de Maiziere da Avrupa'nın mülteci kamplarını Türkiye'ye kurması gerektiğini 2015 yılında aleni bir şekilde belirtmiştir (BBC, 2015).

Avrupa Birliği ile Türkiye arasında Suriyeli göçmenler hususunda gerçekleşen bir diğer dış politika hamlesi ise Geri Kabul Anlaşması'dır. Bu anlaşma ile birlikte Türk vatandaşlarının Avrupa Birliği topraklarında vizesiz serbest dolaşım hakkı kazanmaları karşılığında Türkiye kendi topraklarından transit bir şekilde Avrupa Birliği topraklarına geçen göçmenleri koşulsuz şartsız geri kabul edileceğini taahhüt etmiştir. Türkiye bugüne kadar anlaşmanın kendi tarafını yine yerine getirmesine rağmen bir dış politika hamlesi olmakla beraber Avrupa Birliği kendisinin yerine getirmesi gerektiği şartları yerine getirmemektedir. Türkiye de bu duruma karşı anlaşmayı rafa kaldırmayı ya da anlaşmanın Avrupa Birliği'ne düşen tarafının yerine getirilmesi talebinde bulunmamıştır. 2019 yılında dönemin Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu Geri Kabul Anlaşmasının askıya alındığını ilan etmesine rağmen (Evrensel, 2019) sonrasında Avrupa ülkeleri tarafından gönderilen mültecilerin kabul edilmeye devam edilmesi durumu anlaşmanın askıya alınmadığının göstergesidir (Independent Türkçe, 2019).

3.2. Türk Ekonomisine Etkisi

Suriyeli sığınmacıların Türk ekonomisine ciddi zararı mevcuttur. Türkiye'nin Suriyeli göçmenlere gerçekleştirdiği aynı ve nakdi yardımlar ile sağlık harcamalarının tamamının devlet bütçesinden karşılanması Türk ekonomisine ciddi yük getirmektedir.



Şekil 9. 2015 Yılı Rakamları İle Suriyelilere Gerçekleştirilen Yardım ve Hizmetler

Kaynak: AFAD, 2024

Suriyeli göçmenlerin Türkiye'nin bütçesine eklediği yükün haricinde Türk toplumunun ekonomisine de ciddi bir külfet getirmiştir. Suriyeli göçmenlerin Türkiye tarafından serbest yerleşimlere ve şehir içinde konaklamalarına izin verilmeleri neticesinde kira fiyatlarında ciddi artış meydana gelmiştir. Özellikle Suriye, Kilis, Gaziantep ve Hatay illerinde kiralık ev fiyatları inanılmaz derecede artmış ve kiralık ev bulmak oldukça zor hale gelmiştir (ORSAM, 2015: 8; Independent Türkçe, 2022). 2012 yılı verilerine göre Suriyelilerin gelmeye başladığı 1 yıl içerisinde Gaziantep, Kilis ve Hatay'da konut

fiyatları yaklaşık 3 kat artış göstermiştir. Özellikle enflasyon oranının nispeten düşük ilerlediği bu dönemlerde kira fiyatlarının 3 kat artması toplumu ciddi sıkıntıya sokmuştur. Günümüzde ise bu artış Türkiye'nin izlediği ekonomi politikaları neticesinde artan enflasyon ile birlikte daha da kötü durumdadır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreter Yardımcısı Buğra Gökce'nin belirttiği verilere göre son beş yılda kira fiyatları yaklaşık 8 kat artmıştır. Özellikle Suriyeli göçmenlerin yoğun yaşadığı ilçelerde bu artış oldukça yüksek olarak görülmektedir. Sahibinden.com adresinden alınan verilere göre Suriyeli göçmenlerin yoğun yaşadığı illerde kira artışı Tablo 1'deki gibidir (Tele 1, 2023).

Tablo 3. Suriyeli Göçmenlerin Yoğun Yaşadığı İstanbul'un İlçelerinde Kira Artış Oranları

İLÇE ADI	NİSAN 2019	NİSAN 2023	BEŞ SENELİK DEĞİŞİM (%)
ARNAVUTKÖY	1.062	9.499	%794
AVCILAR	1.405	10.324	%635
BAĞCILAR	1.575	11.938	%658
BAHÇEÜEVLER	1.496	9.155	%512
BAŞAKŞEHİR	1.914	16.820	%779
BEYOĞLU	3.360	19.583	%483
ESENLER	1.212	9309	%668
ESENYURT	1.251	8.661	%592
FATİH	1.840	10.706	%482
GAZİOSMANPAŞA	1.473	12.913	%777
KAĞITHANE	1.653	14.988	%807
KÜÇÜKÇEKMECE	1.674	12.250	%632
SULTANBEYLİ	1.127	8.799	%681
SULTANGAZİ	1.189	9.350	%686
ZEYTİNBURNU	2373	17372	%632

Kaynak: Tele1, 2023

Kira artışlarından sonra ortaya çıkan bir diğer ekonomik sorun da hayat pahalılığı olmuştur. Özellikle temel gıda ürünlerinde yaşanan pahalılık ve aşırı ani fiyat artışları neticesinde toplumun temel gıdaya erişimi hususunda sıkıntı yaşanmaya başlanmıştır. Özellikle Suriyeli göçmenlerin yoğun yaşadığı iller olan Gaziantep, Kilis, Şanlıurfa ve Hatay illerinde enflasyon düzeyi diğer illere göre daha yüksek görülmektedir (Aksoy ve İvrendi, 2021: 1073-1074).

Toplumun ekonomik açıdan yüz yüze kaldığı bir diğer olumsuzluk ise Suriyeli sığınmacıların kaçak işgücü olarak yer aldıkları işgücü piyasasında arz talep dengesini bozması olmuştur. Ucuz işgücü olarak çalışan Suriyeli göçmenler sebebiyle birçok çalışan işlerini kaybetmiştir. Türkiye'nin kaçak işçi çalıştırılması hususuna göz ardı etmesi ile birlikte de bu durum yerli halkın işlerini hızla kaybetmesine vesile olmuştur. Buna ek olarak Suriyeli göçmenlerin açtığı işyerlerinde vergi, BAĞ-KUR ya da SGK ödemesi gibi ödemeler yapmadan işyerlerini işletmesi kayıt dışı bir ekonomi yaratılmasına sebep olmuştur. Yine aynı şekilde Türkiye'nin bu duruma seyirci kalması ve tedbir almaması ciddi bir kayıt dışı ekonominin oluşmasına ve bu ekonomiden devletin vergi kaybetmesine de vesile olmaktadır. Suriyeli göçmenler aynı zamanda başta sigara olmak üzere Suriye'den kaçak ürünler getirerek kendi dükkânlarında bunların satışına da yapmaktadır. Bu durum aynı zamanda Türk işletmeciler ile Suriyeli işletmeciler arasında haksız rekabet de yaratmaktadır. Ciddi bir ekonomik yük olan vergileri, SGK ve BAĞ-KUR ödemelerini gerçekleştirilmeden ticaret yapan Suriyeli göçmenlere karşı Türk işletmeler haksız rekabet karşısında ciddi ekonomik kayıplar yaşamaktadırlar. T.C. Ekonomi Bakanlığı'nın 2015 verilerine göre Türkiye'de faaliyet gösteren Suriyeli işletme sayısı 10binde fazlayken bunların sadece 2827'si kayıt altında olup gerisi kaçak olarak çalışmaktadır (Dünya, 2015).

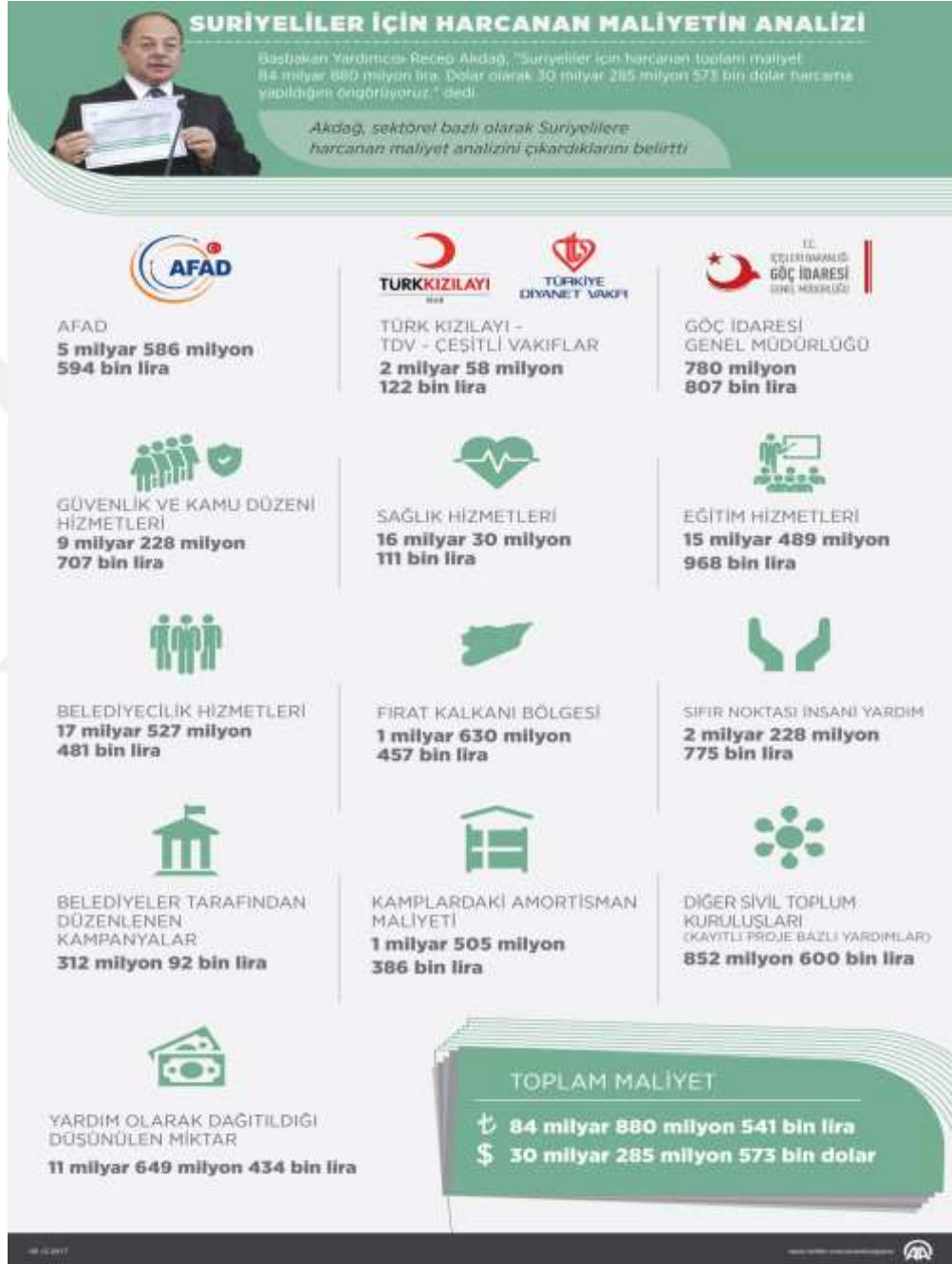
Tablo 4. Kayıtlı Suriyeli İşyerlerinin İştiğal Alanları

Sektör	Adet
Motorlu taşıtlar hariç toptan ticaret	978
Perakende ev eşyalarının tamiri	606'
İnşaat	288
Ulaştırma, seyahat acenteleri	177
Gayrimenkul faaliyetleri	130
Diğer iş faaliyetleri	76
Oteller ve lokantalar	75
Kara taşımacılığı	62
Tekstil ürünleri imalatı	40
Mobilya imalatı; BYS diğer imalat	39



Kaynak: T.C. Ekonomi Bakanlığı "Türkiye'de Faaliyete Bulunan Yabancı Sermayeli Firmalar Listesi" Haziran verileri

ABD merkezli Building Markets adlı sivil toplum kuruluşunun 2020 yılında gerçekleştirdiği Türkiye'deki Suriyeli işletmelerle alakalı çalışma sonucunda ortaya çıkan raporda bu işletmelerin yüzde altmışından fazlasının sadece Suriyeli işçi çalıştırdığı ve Türk işçileri istihdam etmediği ortaya konmuştur (Hamsici, 2021).



Şekil 10. 2017 Verilerine Göre Türkiye'nin Suriyeli Göçmenlere Harcadığı Para
Kaynak: Anadolu Ajansı, 2017

3.3. Türk Sağlık Sistemine Etkisi

Suriye'deki iç savaşın başlamasının ardından Türkiye, tarihi boyunca gördüğü en büyük göçmen dalgası ile karşı karşıya kalmıştır. Bu göç dalgası, sadece bölgesel bir sorun değil, aynı zamanda uluslararası bir boyut taşımaktadır. Savaşın yıkıcı etkileri milyonlarca Suriyelinin Türkiye'ye sığınmasına neden olmuştur. Bu süreç, Türk iç ve dış politikasını, ekonomisini etkilediği gibi sağlık sistemini de derinden etkilemiştir.

Türk sağlık sistemi, vatandaşların sağlık hizmetlerine erişimini kolaylaştırmayı, sağlık sorunlarını önlemeyi ve toplumun genel sağlığını korumayı amaçlayan karma bir yapıya sahiptir. Bu sistemin önemli bir parçası da aşı zinciridir. Aşı zinciri, Türkiye'nin genel sağlık stratejisinin kritik bir unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Aşı zincirinin önemi aşağıdaki başlıklar altında açıklanabilir:

- **Hastalık Önleme ve Kontrol:** Aşılar, bulaşıcı hastalıkların yayılmasını önlemek veya kontrol altına almak için en etkili araçlardan biridir. Türk sağlık sistemi, aşılar aracılığıyla toplumun bağışıklık düzeyini yükselterek salgın hastalıkların yayılmasını engellemeye çalışır. Bu, halk sağlığının korunması için hayati bir öneme sahiptir.
- **Aşılama Programları:** Türkiye'de Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülen aşılama programları, çocuklar, yetişkinler ve risk grupları için belirli aşıların zamanında ve düzenli olarak uygulanmasını sağlar. Bu programlar sayesinde, toplumun genel sağlığı korunur ve hastalıkların yayılma riski azaltılır.
- **Aşı Dağıtım Ağı:** Aşı zinciri, aşıların üretim aşamasından dağıtımına kadar olan süreci içerir. Bu süreçte aşılar uygun sıcaklık koşullarında taşınmalı ve saklanmalıdır. Ayrıca aşıların hastalara güvenli bir şekilde uygulanması için eğitilmiş sağlık personeli tarafından yapılmalıdır. Aşı zinciri, bu sürecin sorunsuz bir şekilde işlenmesini sağlamaktadır.
- **Toplum Bağışıklığı:** Aşılama, sadece bireylerin değil, toplumun genel bağışıklığını da artırır. Birçok kişi aşılandığında, bulaşıcı hastalıkların yayılma hızı azalır ve toplumun daha geniş bir kesimi korunur. Bu, özellikle bağışıklık sistemi zayıf olan bireyler için kritik bir öneme sahiptir.

- Salgınların Kontrolü: Aşı zinciri, salgın durumlarında hızlı bir müdahaleyi mümkün kılar. Acil durumlarda aşilar hızla dağıtılabılır ve salgının yayılmasının önlenmesine yardımcı olmaktadır. Bu, toplum sağlığını korumak için kritik bir rol oynamaktadır.

Türk sağlık sistemi içinde aşı zinciri, hastalık önleme ve toplum sağlığının korunması için kilit bir unsurdur. Aşilar, bulaşıcı hastalıkların yayılmasını engellerken, aşı zinciri de bu aşiların etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamaktadır. Bu nedenle, aşılama programlarının ve aşı zincirinin düzenli ve güvenli bir şekilde işlemesi, Türkiye'nin genel sağlık hedeflerine ulaşmasına yardımcı olmaktadır. Türkiye'de aşı zinciri, sağlık sektörünün karmaşıklığına ve ihtiyaçlarına uygun olarak sürekli olarak güncellenen ve geliştirilen bir sistemdir. Sağlık Bakanlığı, bu zincirin düzgün çalışmasını sağlamak için çok sayıda kurumsal ve operasyonel önlem almakta ve aşılamanın etkili ve güvenli bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlamaktadır. Suriye'den gelen göç dalgasıyla birlikte aşı zinciri kırılma aşamasına gelmiş ve bu durum Türk sağlık sistemini derinden etkilemiştir.

Suriye'deki iç savaşın patlak vermesiyle birlikte Türkiye, komşu ülkeden gelen milyonlarca Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapmıştır. Bu büyük göç dalgası, insanların güvenli sığınak arayışlarına verilen bir tepki olarak başlamış olsa da, beraberinde bir dizi sağlık sorununu da getirmiştir. Özellikle son yıllarda, Türkiye'de yıllardır görülmeyen bazı salgın hastalıkların artışı dikkat çekmektedir. Bu hastalıkların artışıdaki temel sebep Suriyeli göçmenlerin ve kayıt dışı olan kimselerin aşı olmamasıdır. Vaka artışı görülen hastalıklar aşağıdaki biçimde sıralanabilir:

- Çocuk Felci (Poliyo): Suriyeli göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde, çocuk felci vakalarında artışlar kaydedilmiştir. Çocuk felci aşılmasının eksik veya düzensiz olduğu durumlar, bu hastalığın yeniden yayılmasına neden olabilir. Bu nedenle aşılama programlarının ve aşı erişiminin göçmen nüfusu içinde iyileştirilmesi büyük önem taşır.
- El Ayak Hastalığı: Suriyeli çocukların yoğun olarak yaşadığı yerlerde, el ayak hastalığı vakalarının artışı gözlemlenmiştir. Bu hastalık, çocuklar arasında kolayca yayılabilir ve hijyen koşullarının iyileştirilmesi gerekmektedir.

- Beşinci Hastalık: Beşinci hastalık olarak bilinen bu enfeksiyon, ateş, döküntüler ve halsizlik gibi belirtilere neden olur. Sığınmacıların yaşadığı kalabalık kamplar, bu hastalığın hızla yayılmasına katkıda bulunabilir.
- Sıtma: Sıtma, Türkiye'nin güneydoğu bölgelerinde özellikle sık görülen bir hastalıktır. Sığınmacıların bu bölgelere yerleştirilmesi, sıtma vakalarının artmasına neden olmuştur. Sıtma kontrolü için etkili müdahaleler ve erken teşhis büyük önem taşır.
- Kolera ve Dizanteri: Temiz su kaynaklarına erişim eksikliği, hijyen koşullarının kötü olması ve kalabalık kamplardaki yaşam koşulları, kolera ve dizanteri gibi bağırsak enfeksiyonlarının yayılma riskini artırabilir. Bu nedenle hijyen eğitimi ve temiz su temini büyük bir aciliyet taşır.

Suriyeli göçünün Türkiye'deki sağlık sistemi üzerindeki yükü, bu tür salgın hastalıkların artmasına neden olabilecek faktörleri içerir. Bu sorunların üstesinden gelmek için, Türk Sağlık Bakanlığı, uluslararası kuruluşlar ve yerel sivil toplum kuruluşları arasında işbirliği önemlidir. Aşılama programlarının genişletilmesi, Suriyeli göçmenlerin hijyen anlayışının geliştirilmesi, iyileştirilmesi, sağlık eğitimi ve erken teşhis önlemleri bu sorunların çözümünde etkili adımlar olacaktır.

Suriyeli göçüyle birlikte aşı zincirinin kırılmasının ve bulaşıcı hastalıklarda artış görülmesinin yanı sıra, sağlık çalışanlarına şiddet vakalarında yoğun artış görülmüştür. Buna ek olarak, hastanelere ve sağlık emekçilerinin iş yükünün arttığı da yadsınamaz bir gerçektir.

Suriyeli sığınmacıların sayısının artması, sağlık hizmetlerine olan talebi artırmıştır. Ancak bu artan talep, sağlık çalışanlarına yönelik şiddet vakalarının da artmasına neden olmuştur. Sağlık personeli, yoğun çalışma koşulları, dil bariyerleri ve kültürel farklılıklar gibi nedenlerle sık sık şiddet tehdidi altında bulunmaktadır. Bu durum, sağlık çalışanlarının işlerini güvende ve etkili bir şekilde yapma yeteneklerini olumsuz etkilemektedir. Bu sorunların çözümü için aşağıdaki yollar izlenebilir:

- Eğitim ve Farkındalık: Hem sağlık çalışanlarına hem de sığınmacılara yönelik eğitim programları düzenlemek önemlidir. Sağlık çalışanları, kültürel hassasiyet

ve iletişim becerileri gibi konularda eğitilmelidir. Sığınmacılara ise Türk sağlık sistemi ve prosedürleri hakkında bilgi verilmelidir.

- Güvenlik Önlemleri: Sağlık kurumları, şiddeti önlemek ve sağlık çalışanlarını korumak için güvenlik önlemlerini artırmalıdır. Bu, güvenlik personeli ve alarm sistemlerinin kullanılmasını içerebilir.
- Psikososyal Destek: Sağlık çalışanlarına, şiddet olaylarına karşı psikososyal destek sağlanmalıdır. Bu, travma sonrası stres bozukluğu gibi olumsuz etkilerin azaltılmasına yardımcı olabilir.

Türk Sağlık Sistemi, Türkiye'de sağlık hizmetlerinin sunulduğu temel yapıyı oluşturan kritik bir unsurdur. Bu sistem, nüfusun geniş kesimlerine kaliteli sağlık hizmetleri sunma amacı güder ve tıbbi bakımın evrensel erişilebilirliğini sağlamaya yönelik ciddi çabalar içermektedir. Ancak, son yıllarda Türkiye'nin yakın coğrafyasındaki karmaşık olaylar, özellikle Suriyeli göç dalgası gibi büyük ve beklenmedik nüfus hareketleri, Türk sağlık sisteminin kapasitesi ve altyapısı üzerinde önemli bir etki yaratmıştır. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye gelmesiyle birlikte, sağlık sistemi bu artan talebe nasıl cevap verdiğini ve bu yeni gerçekliğe uyum sağlamak için nasıl adımlar attığını incelemek kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu noktada, Türk sağlık sisteminin dönüşümü ve gelişimi, hem yerel halkın hem de Suriyeli sığınmacıların sağlık ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde nasıl şekillendiği ve nasıl sürdürülebilir hale getirildiği mercek altına alınmalıdır.

SURİYELİ SİĞINMACILARA 20 MİLYON POLİKLİNİK HİZMETİ

Sağlık Bakanlığı tarafından, geçici koruma altına alınan Suriyelilere sunulan sağlık hizmeti kapsamında, 29 Nisan 2011 - 30 Eylül 2016 tarihleri arasında **20 milyon 252 bin 984** poliklinik hizmeti verildi



Şekil 11. 29 Nisan 2011-30 Eylül 2016 Tarihleri Arasında Suriyeli Göçmenlere Verilen Ücretsiz Sağlık Hizmeti Rakamları

Kaynak: Anadolu Ajansı, 2016

Türk Sağlık Sistemi, tarihi boyunca birçok zorluğun üstesinden gelmiş ve geniş bir nüfusa etkili sağlık hizmetleri sunmayı başarmıştır. Ancak son yıllarda, Türkiye'nin üzerinde beklenmedik ve ciddi bir yük oluşturan olaylarla karşı karşıya kalmıştır. En dikkat çekici olanı, Suriye'deki çatışma ve istikrarsızlık sonucunda çatışmadan kaçan milyonlarca Suriyelinin ülkeye sığınmak zorunda kalmasıdır. Bu büyük göç dalgası, Türk sağlık sistemini derinlemesine etkileyen ve bu sistem üzerinde büyük bir baskı yaratan bir gelişmedir. Türkiye'nin sınırları içine gelen bu insanlar, çeşitli sağlık ihtiyaçlarına sahiptir ve bu ihtiyaçlar yerel sağlık sistemine önemli bir talep oluşturmuştur. Savaşın ve zor koşulların etkisiyle bazı Suriyeli sığınmacılar kronik sağlık sorunlarına sahiptir ve acil tıbbi müdahaleye ihtiyaç duymaktadır. Bu, Türk sağlık sistemi için büyük bir çaba gerektiren bir durumdur.

Bu bağlamda, Türk sağlık sistemi üzerindeki bu ciddi yükün altından kalkma çabaları, hem sağlık profesyonelleri hem de idari yetkililer için büyük bir zorluğu ifade etmektedir. Sağlık altyapısının kapasitesi, bu beklenmedik talebi karşılamak için hızla genişletilmek zorunda kalmıştır. Ayrıca, yerel nüfusun sağlık hizmetlerine erişimi ve kalitesi de korunmalıdır. Yaşanan göç dalgası sebebiyle Türk halkının sağlık hizmetlerine erişimi ve bu hizmetin kalitesi sınırlanmıştır (Korkmaz, 2014).

Türkiye, Suriyeli göçmenlerin sağlık ihtiyaçlarını karşılamak için uluslararası sağlık örgütleri ve yardım kuruluşları ile işbirliği yapma çabası içine girmiştir. Ancak, bu işbirliği sürecinin bazı zayıf yönleri de bulunmaktadır. Türkiye, 2011 yılından bu yana devam eden Suriye krizi nedeniyle resmi rakamlara göre 4 milyon, gayri resmi rakamlara göre ise 10 milyonu aşkın Suriyeliyi ülkesinde barındırmaktadır. Bu büyük akın Türk sağlık sistemi üzerinde ciddi bir yük oluşturmaktadır. Türkiye, bu ihtiyaçları karşılamak için uluslararası sağlık örgütleri ve yardım kuruluşları ile işbirliği yapma yolunu seçmiştir. Bu işbirliği, Suriyeli göçmenlere yönelik sağlık hizmetlerini geliştirmek için çeşitli boyutlarda gerçekleşmektedir. Bu işbirliğinin detayları aşağıdaki biçimde sınıflandırılabilir:

- **Finansal Destek:** Uluslararası sağlık örgütleri ve yardım kuruluşları, Türkiye'nin Suriyeli göçmenlere sağlık hizmeti sunma kapasitesini artırmak amacıyla önemli finansal destek sağlamaktadır. Bu fonlar, tıbbi malzemelerin temini, hastane altyapısının güçlendirilmesi ve sağlık personelinin maaşları gibi kritik alanlarda kullanılmaktadır.
- **Teknik Destek:** Uluslararası sağlık örgütleri, Türk sağlık kurumlarına teknik destek sağlayarak, Suriyeli göçmenlere daha iyi hizmet sunma konusunda yardımcı olmaktadır. Bu, sağlık personelinin eğitimi veri yönetimi sistemlerinin kurulması, epidemiyolojik izleme ve aşı kampanyalarının yönetimi gibi konuları içermektedir.
- **Kapasite Artırma:** Uluslararası işbirliği sayesinde Türkiye, hastane kapasitesini artırmış ve yeni sağlık tesisleri inşa etmiştir. Bu, hem Suriyeli göçmenlere hem de Türk vatandaşlarına daha fazla sağlık hizmeti sunma kapasitesini artırmıştır.
- **Acil Tıbbi Yardım:** Suriyeli göçmenler arasında özellikle acil tıbbi yardıma ihtiyaç duyanlar bulunmaktadır. Uluslararası sağlık örgütleri, bu acil durumlarda

hızlı müdahale sağlayarak yaşamsal önem taşıyan tıbbi hizmetlere erişimi kolaylaştırmaktadır.

Ancak, bu işbirliği süreci bazı zayıf yönleri de ortaya koymaktadır. En önemlisi, uluslararası toplumun bu konuda daha fazla sorumluluk üstlenmesi gerekmektedir. Türkiye'nin, Suriyeli göçmenlerin sağlık ihtiyaçlarını tek başına karşılama çabası kendi vatandaşlarına sağlamış olduğu sağlık hizmetinin niteliğini derinden etkilemektedir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin Suriyeli göçmenlere yönelik sağlık hizmetlerini geliştirmek amacıyla gerçekleştirdiği uluslararası işbirliği, çeşitli açılardan büyük bir öneme sahiptir. Bu işbirliği sayesinde birçok olumlu gelişme sağlanmıştır. Ancak, önümüzdeki dönemde daha fazla adım atılması ve daha kapsamlı desteklerin sunulması gerekmektedir. Türkiye'nin Suriyeli göçmenlere sağlık hizmeti sunma kapasitesinin artırılması ve sağlık personelinin eğitilmesi gibi alanlarda uluslararası toplumun daha fazla teknik destek sunması önemlidir. Bu, daha etkili sağlık hizmetleri sunulmasını sağlayacak ve sağlık sonuçlarını olumlu yönde etkileyecektir. Finansal desteklerin artırılması büyük bir gerekliliktir. Türkiye, Suriyeli göçmenlere yönelik sağlık hizmetlerini finanse etmek için büyük yükü taşımaktadır. Uluslararası toplumun bu konuda daha fazla katkı sağlaması, Türkiye'nin bu hizmetleri daha sürdürülebilir bir şekilde sunmasına yardımcı olacaktır. Suriyeli göçmenlerin sağlık ihtiyaçlarını karşılamada çoklu taraflı işbirliği ve koordinasyonun artırılması gerekmektedir. Farklı uluslararası kuruluşlar, yerel sağlık kurumları ve sivil toplum örgütleri arasındaki işbirliği daha etkili sağlık hizmetleri sunulmasına katkı sağlayacaktır (Birliği, 2014).

Sonuçta, Türkiye'nin Suriyeli göçmenlere yönelik sağlık hizmetlerini sürdürme ve geliştirme sorumluluğunun ulusal ve uluslararası bir boyutu olduğunu belirtmek önemlidir. Suriyeli göçmenlerin sağlık hizmetlerine erişimindeki dil bariyerleri, kültürel farklılıklar, savaş ve göç deneyimlerinin ruh sağlığı üzerindeki etkileri ve sağlık sistemine yönelik artan talep, bu konunun karmaşıklığını artırmaktadır. Öncelikle, dil bariyerleri göçmenlerin sağlık hizmetlerine erişimini olumsuz etkileyebilmektedir. Dil sorunu, hasta ve sağlık profesyonelleri arasında etkili bir iletişimi engelleyebilir ve bu da tanı ve tedavi süreçlerini zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda, dil eğitimi ve tercüme hizmetlerinin sunulması, Suriyeli göçmenlerin sağlık hizmetlerine daha etkin bir şekilde erişmelerine yardımcı olabilmektedir. Ayrıca, kültürel farklılıklar ve cinsiyet rolleri,

sağlık hizmetlerinin kalitesi ve etkinliği üzerinde etkili olabilir. Suriyeli göçmenlerin toplumsal normları Türk toplumundan farklılık göstermektedir. Bu durum sağlık hizmetlerinin sunumunda dikkate alınması gereken bir faktördür. Sağlık profesyonelleri, bu farklılıkları anlamak ve saygı göstermek için eğitilmelidir. Suriyeli göçmenlerin savaş ve göç deneyimleri, ruh sağlığı sorunlarının ortaya çıkma olasılığını artırabilir. Bu nedenle, psikososyal destek hizmetlerine daha fazla yatırım yapılmalıdır. Bu destek hizmetleri, Suriyeli göçmenlerin yaşadığı travmatik deneyimleri ele alabilir ve ruh sağlığı sorunlarının önlenmesine yardımcı olabilir. Son olarak, Türk sağlık sistemi bu büyük göç dalgası altında aşırı bir yük altındadır. Uluslararası işbirliği eksikliği, Türk halkının sağlık hizmetlerine erişimini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, uluslararası toplumun bu çabaları desteklemesi ve güçlendirmesi gerekmektedir. Daha fazla kaynak ve koordinasyon, Türkiye'nin Suriyeli göçmenlere sağlık hizmetlerini sürdürme ve iyileştirme konusundaki çabalarını destekleyebilir ve böylece bölgede istikrarın korunmasına katkıda bulunabilir.

3.4. Türk Toplumuna Etkisi

Suriyeli göçü, Türk toplumunu sosyal, ekonomik ve siyasi açıdan önemli şekilde etkileyen büyük bir dönüşümü temsil etmektedir. Suriye'deki iç savaşın başlamasıyla birlikte, milyonlarca Suriyeli göçmen Türkiye'ye sığınmış ve bu nedenle Türk toplumunun yapısında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Bu göç bir dizi olumsuz sonucu da beraberinde getirmiştir. Suriyeli göçünün Türk toplumuna birçok boyutta olumsuz biçimde etkilediği aşıkardır. Bu etkilerin karmaşıklığının ve çeşitliliğinin ayrıntılı bir şekilde incelenmesi elzemdir. Suriyeli göçünün olumsuz etkileri şu şekilde sıralanabilir:

- Suç Oranlarında Artış
- Çeteleşme Olayları
- Toplumsal Şiddet Vakalarındaki Artış
- Üniter Bütünlük Tehdidi
- Demografik Yapıda Değişim

Bu etkiler, Türk halkının günlük yaşamlarını, güvenliklerini ve sosyal dinamiklerini ciddi şekilde etkilemektedir. Ayrıca, Suriyeli mültecilerin ülkemizde kalıcı olarak

yerleşmeleri, Türkiye'nin demografik yapısında da değişikliklere yol açmış ve bu durum bazı bölgelerde altyapı, eğitim, sağlık hizmetleri gibi kamusal kaynaklar üzerinde büyük bir baskı yaratmıştır. Türkiye'nin bu büyük mülteci nüfusunu etkili bir şekilde yönetmeye çalıştığı bir dönemde, Suriyeli göçünün getirdiği zorlukların ve tehlikelerin daha iyi anlaşılması önemlidir.

Suç, her toplumun karşılaştığı bir sorundur ve sosyal, ekonomik ve demografik faktörler suç oranlarını etkilemektedir. Suç, yasalara aykırı davranışlar veya toplum kurallarının ihlali anlamına gelmektedir. Suriyeli göçü, Türkiye'de suç oranlarında artışla sonuçlanan bir dizi etkeni tetiklemiştir. Bu artışın temel nedenlerinden biri, Suriyeli mültecilerin kültürel kodlarıyla Türk toplumunun kültürel kodlarının birbiriyle uyuşmamasıdır. Buna ek olarak modern kent yaşamına alışkın olmamaları, toplumsal düzene uyum sağlayamamaları da önemli faktörler arasında yer almaktadır. Bu gibi temel farklılıklar sebebiyle, Suriyeli göçmenlerin her medeni toplumda olduğu gibi Türk toplumunda da suç olarak kabul edilen eylemleri işlemeye daha meyilli oldukları açıktır. Bu kültürel kodlarla yetişen ve bireysel gelişimini oluşturan Suriyeliler; uyuşturucu bağımlılığı, hırsızlık ve diğer birçok suça daha yatkındır. Ayrıca, Suriyeli göçmenlerin eğitiminin yetersiz olması da suça eğilimi artırmaktadır. Suç oranlarının artışı, yerli Türk nüfusuyla Suriyelilerin arasında gerginliğe ve toplumsal güvensizliğe yol açmaktadır (Kızmaz, 2018).

Türkiye'ye Suriyeli göçmenlerin büyük bir dalgası, ülkenin demografik yapısını önemli ölçüde etkilemiştir. Suriye iç savaşı nedeniyle Türkiye'ye sığınan milyonlarca Suriyeli, Türk toplumunun yaş yapısını ve nüfus bileşimini değiştirmiştir. Bu demografik değişiklikler, bir dizi sosyal, ekonomik ve siyasi sonucu da beraberinde getirdi. Suriyeli göçmenlerin çoğunluğunu gençler ve aileler oluşturmuştur. Bu demografik yapı, Türkiye'nin yaşlanan nüfusuna taze bir nüfus katarken, aynı zamanda ekonomik güçlükler ve işsizlik sorunlarına da yol açmıştır. Genç nüfus, eğitim ve istihdam gibi alanlarda daha fazla kaynağa ihtiyaç duymuş, bu da bazı bölgelerde baskılara ve rekabete neden olmuştur. Suriyeli çocukların sayısı da göçün demografik etkilerini yansıtan önemli bir unsur olduğu açıktır. Bu çocukların entegrasyonu ve eğitimi, Türk eğitim sistemi üzerinde yeni talepleri ve zorlukları beraberinde getirmiştir (Duruel, 2016). Okulların ve öğretmenlerin bu artan talepleri karşılaması gerektiği ve bu durum, eğitim alanında demografik bir değişime yol açmıştır. Ayrıca, Suriyeli göçmenlerin

büyük bir kısmı şehirlerde yaşamayı tercih etmiş ve bu durum, Türkiye'nin kentsel alanlarının nüfus yapısını da etkilemiştir. Bu, barınma, altyapı ve kamu hizmetleri gibi alanlarda yeni talepleri ve baskıları da beraberinde getirmiştir. Bu nedenle, Suriyeli göçmenlerin demografik yapısı, Türk toplumunun altyapı, işgücü piyasası ve eğitim sistemi gibi birçok alanında önemli değişikliklere neden olmuştur.

Suriyeli göçmenlerin yerleştiği bölgelerde farklı etnik gruplar ve mezhepler arasında etnik ve mezhebi gerilimlerin artması, üniter bütünlüğü tehlikeye atmaktadır. Özellikle sınır bölgelerinde, Arap, Kürt, Alevi, Sünni ve diğer etnik ve dini gruplar arasında yaşanan gerilimler, toplumsal bölünmeyi teşvik etmektedir. Bu göçmenlerin toplumsal uyum süreci, yerel toplumlarla uyumsuzluklara yol açmıştır. Farklı kültürler ve yaşam tarzları arasındaki çatışmalar, yerel halk ile göçmenler arasında gerginliklere ve toplumsal huzursuzluğa neden olmuştur. Toplumsal uyumsuzluklar, üniter bütünlüğü tehdit eden bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır (Karasu, 2018). Suriyeli göçmenlerin yoğunlaştığı bölgelerde, yerel yönetimlerin kaynaklarında aşırı yüklenme söz konusudur. Bu, yerel hükümetlerin temel hizmetleri yerine getirmekte güçlük yaşamasına ve bu bölgelerde temel hizmetlerde eksiklik görülmesine yol açmıştır. Kamu hizmetlerindeki bu eksiklikler, yerel halk ile Suriyeli göçmenler arasındaki gerginlikleri artırmıştır. Suriyeli göçmenlerin siyasi etkisi, Türkiye'deki siyasi dinamikleri de etkilemiştir. Siyasi talepleri ve etkileri, siyasi partiler arasında tartışmalara ve gerilimlere neden olmuştur. Bu, ülkenin iç siyasetini karmaşıklştırarak üniter bütünlüğe yönelik tehditlerin artmasına yol açmıştır. Türkiye, Suriyeli göçmenlerin yoğun olarak yerleştiği bölgelerde çeşitli sosyal, ekonomik ve siyasi gerginliklere tanıklık etmektedir. Bu gerginlikler, özellikle Ankara'nın Altındağ ilçesinde yaşanan olaylarla somutlaşmıştır (BBC News, 2021). Altındağ, bir dönem Suriyeli göçmenlerin yoğunlaştığı bölgelerden biri haline gelmiş, bu da Türk ve Suriyeli topluluklar arasında gerilimlere yol açmıştır. Göçmenlerin, Türk toplumunun içinde bulunduğu ekonomik zorluklar ve işsizlik sorunlarına yönelik iddialar, bu gerilimlerin temelini oluşturmuştur. Yerel halkın, iş ve eğitim fırsatlarının azalmasının ardından, Suriyeli göçmenlerin bu imkanlara daha fazla erişim sağladığı inançları, gerginlikleri daha da artırmıştır. Bu durumla birlikte şiddet vakaları toplumsal huzursuzluğun artmasına neden olmuştur. Suriyeli göçmenlerin ve yerel halkın karşı karşıya geldiği bu çatışmalar, yerel toplumların birbirlerine olan güvensizliğini daha da artırmıştır. Bu tür

olaylar, Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin entegrasyon süreçlerini zorlaştırmış ve yerel toplumların huzursuzluğunu artırmıştır. Benzer şekilde, Kocaeli'nde yaşanan kavgalar da yerel düzeydeki kutuplaşma ve gerilimlerin bir başka örneğini oluşturur. Suriyeli göçmenlerin Türklerle bir arada yaşadığı bu bölgelerde, ekonomik rekabet ve kaynak paylaşımı konusundaki anlaşmazlıklar, çatışmaların temelini atmıştır. İşsizlik oranının yüksek olduğu bu bölgelerde, iş ve eğitim fırsatlarının sınırlı olması, her iki topluluk arasında gerilimi daha da artırmıştır. Suriyeli göçmenlerin ve yerel halkın aynı kaynaklara erişme mücadelesi, bu topluluklar arasındaki gerginlikleri artırarak toplumsal huzursuzluğa neden olmuştur. Türk hükümeti ve yerel yönetimler, bu sorunlarla başa çıkmak ve toplumsal huzur sağlamak için çeşitli politika ve programlar geliştirmesi gerekmektedir.

Son yıllarda Türkiye, Suriyeli göçmenlerin yoğun bir şekilde yerleştiği bir ülke haline gelmiştir. Ancak, bu göçmenler arasında çeteleşme faaliyetlerinin artması, toplum ve güvenlik açısından önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Özellikle büyük şehirlerde, Suriyeli çetelerin etkinliklerine dair artan haberler ve gözlemler, kamuoyunda endişe yaratmaktadır. Bu olay, Suriyeli çetelerin yerel topluluklar üzerinde etkili bir şekilde örgütlenmeye çalıştığını ve yerel halkla çatışmalara yol açtığını göstermektedir. Bu gelişmeler, güvenlik açısından ciddi sorunları beraberinde getirmektedir. Suriyeli çetelerin faaliyetleri, yasa dışı işler, göçmen kaçakçılığı, uyuşturucu ticareti ve diğer suçlarla ilişkilendirilmekte ve yerel halkın güvenliğini tehdit etmektedir. Ayrıca, toplum içinde artan gerginlik ve çatışma iklimi de olumsuz etki yaratmaktadır. Bu tehdidi ele almak için yerel yetkililer, güvenlik güçleri ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliği gerekmektedir. Aynı zamanda, yasa dışı faaliyetlere karşı daha etkili önlemler alınması ve çeteleşmenin önlenmesi için çalışmalar yapılması gerekmektedir. Suriyeli göçmenlerin çeteleşmesi, Türkiye'nin karşı karşıya olduğu karmaşık ve çok yönlü bir sorun olarak dikkate alınmalıdır. Bu sorunun çözümü, güvenliği sağlamaya yönelik bütüncül bir yaklaşım gerektirmektedir.

SONUÇ

Bu tez, Türk siyasetinde göçmenlerin özellikle Suriyeli göçmenlerin etkisini incelemiştir. Türkiye, son yıllarda büyük bir göçmen akınına ev sahipliği yapmıştır. Özellikle Suriye'deki iç savaşın başlamasıyla birlikte, milyonlarca Suriyeli, ülkelerini terk etmek zorunda kalmıştır. Bu göçmenlerin Türk siyasetine olan etkisi, bu çalışmanın temel odak noktası olmuştur.

Suriye İç Savaşı, 2011 yılında başlayan ve devam eden bir çatışma olmuştur. Bu iç savaş, Suriye'nin mevcut yönetimi ile muhalefet güçleri arasında başlayan bir çatışmadan kaynaklanmış ve kısa sürede uluslararası boyutlara ulaşmıştır. Esas olarak siyasi, etnik ve dini nedenlere dayanan bu çatışma, ülkenin birçok bölgesinde şiddetli çatışmalara neden olmuş ve sivil halkın büyük zarar görmesine yol açmıştır.

Suriye İç Savaşı'nın temel nedenleri arasında yönetimle muhalefet güçleri arasındaki siyasi anlaşmazlıklar, ekonomik sorunlar, demokrasi talepleri, etnik ve dini ayrılıklar, dış müdahale ve silahlı çatışmanın yayılması başlıkları sayılmaktadır. Bu karmaşık faktörler, Suriyeli vatandaşların ülkelerini terk etmek zorunda kalmasına neden olmuştur.

Göçmenlerin göç ile ilgili davranışları birçok teoriyle açıklanmaktadır. Ravenstein kaleme almış olduğu Göç Kanunları'nda göçün nedenlerini, özelliklerini ve sonuçlarını incelemek için temel bir çerçeve sunmaktadır. Bu teori, göçü bilimsel ve analitik bir yaklaşımla ele almak isteyen araştırmacılar ve coğrafyacılar için önemli bir referans noktasıdır. Ravenstein, göçü altı temel yasa veya kanunla açıklamıştır. Göç, belli bir süreç içerisinde ve belli bir mesafeyi kapsayarak gerçekleşmektedir. Bu yasa, genellikle göçün sınırlı bir coğrafi alanda sıkça meydana geldiğini ifade etmektedir. İnsanlar genellikle yakın bölgelere taşınır ve uzun mesafeli göçler daha nadir görülür. Göç, genellikle kırsal alanlardan şehirlere doğru gerçekleşir: Bu yasa, kırsal bölgelerden şehirlere doğru göçün yaygın bir eğilim olduğunu belirtmektedir. Bu, sanayileşme ve iş olanaklarının yoğunlaştığı şehirlerin cazibesinden kaynaklanmaktadır. Göç edenler genellikle çalışabilir, üretebilir yaş gruplarına aittir. Bu, ekonomik ve işgücü faktörlerinin göçü etkileyen önemli etkenler olduğunu göstermektedir. İnsanlar genellikle yakın bölgelere taşınır ve uzun mesafeli göçler daha nadir görülür. Göç, çoğunlukla sürekli ve ardışık bir süreç olarak gerçekleşmektedir. Ravenstein Göç

Kanunları, göçün karmaşıklığını daha iyi anlamak ve nedenlerini, özelliklerini ve sonuçlarını analiz etmek için temel bir çerçeve sunmaktadır.

Everett Lee tarafından geliştirilen İtme-Çekme Kuramı, göçün nedenlerini, özelliklerini ve sonuçlarını incelemek için önemli bir teorik çerçeve sunmaktadır. Lee, 1966'da yayınladığı "A Theory of Migration" makalesiyle bu kuramı ortaya koymuş ve göçün itme ve çekme faktörleri etrafında şekillendiğini öne sürmüştür. Kuram, göç kararlarını belirleyen temel faktörleri itme, çekme ve engelleyici faktörler olarak üç kategoriye ayırmaktadır. İtme faktörleri, kişiyi mevcut yerinden ayrılmaya iten nedenlerdir, çekme faktörleri ise kişiyi yeni bir yere çeken nedenleri ifade etmektedir. Engelleyici faktörler ise göçü zorlaştıran engelleri temsil etmektedir. Lee, göçün kişisel ve demografik özellikler, sosyal bağlar, ekonomik durum gibi mikro faktörlerle makro faktörlerin bir etkileşimi olduğunu vurgulamaktadır. Aynı zamanda göç kararlarının kişiden kişiye değişebileceği ve göç etme kararının bireysel bir süreç olduğu belirtilmektedir. Kuram, göçü anlamak ve analiz etmek için avantaj ve dezavantajların yanı sıra itme, çekme ve engelleyici faktörlerin etkisini değerlendirmeyi önermektedir.

Samuel A. Stouffer, göç konusundaki Kesişen Fırsatlar Kuramı ile göçün temel dinamiklerinin açıklanmasına çaba harcanmıştır. Bu kuram, potansiyel göçmenlerin göç kararlarını ve göçe iten nedenleri anlama amacını taşımaktadır. Stouffer'a göre, göçün temel faktörleri, göçmenin göç etmeyi planladığı yerdeki fırsatlar, bu fırsatların gelişmişliği ve göç edilecek mesafe olarak öne çıkmaktadır. Göçmenin göç kararı, genellikle göç etmeyi düşündüğü bölgedeki fırsatlarla yakından ilişkilidir. Daha fazla fırsat sunan bir bölge, göçmenleri kendisine çekme eğilimindedir. Ayrıca, göç mesafesi de Stouffer'a göre kritiktir. Göçmenler, ne kadar uzak bir mesafe kat etmek zorunda kalırlarsa, o kadar çok düzenlemeye ve engellemeye maruz kalırlar. Bu da göçün zorlaşmasına yol açar ve göçmenlerin cesaretini azaltır. Stouffer, bu kuramı 1940'lı yıllarda Cleveland'da nüfus verilerini kullanarak geliştirmiştir. Kuram, göçün temel dinamiklerini anlama amacını güderken, göçmenin bakış açısını merkeze almaktadır.

Göç, uluslararası ilişkilere ekonomik bir perspektiften yaklaşıldığında, Wallerstein tarafından öne sürülen bir teori olan "Dünya Sistemleri Teorisi" ile açıklanabilir. Bu teori, merkez ülkeler, çevre ülkeler ve yarı-çevre ülkeler olarak sınıflandırılan üç temel kategoriye dayanır. Merkez ülkeler, ekonomik açıdan gelişmiş, kapitalist ilişki ağlarını

benimseyen ve yüksek yaşam standartlarına sahip ülkelerdir. Çevre ülkeler ise, çevrelerindeki merkez ülkelerin etkisi altında kalmış, genellikle hammadde üretimi yapan ve ucuz işgücü sağlayan ülkelerdir. Merkez ülkeler, ekonomik gelişmişliklerini sürdürebilmek için çevre ülkelerden gelen hammadde ve ucuz işgücüne ihtiyaç duyarlar. Çevre ülkeler ise ekonomik ve sosyal gelişimlerini tamamlamak ve vatandaşlarının yaşam standartlarını artırmak için merkez ülkelerin desteğine ihtiyaç duyarlar. Günümüzde, merkez ülkeler hala ucuz işgücüne ihtiyaç duyarlar ve bu ihtiyacı göçmenler aracılığıyla karşılarlar. Göç politikaları sıkışmış olabilir, ancak merkez ülkeler hala kalifiye, iyi eğitilmiş ve topluma uyum sağlayabilen göçmenlere ihtiyaç duyarlar. Bu göçmenler, genellikle yerli işgücüne göre daha düşük ücretlerle istihdam edilir, bu da merkez ülkelerin üretim maliyetlerini düşürmelerine yardımcı olur.

Türkiye'nin Suriyeli mültecilere yaklaşımı, Suriye'deki iç savaşın başladığı 2011 yılından bu yana devam eden karmaşık bir insani krize verdiği yanıtla dikkat çekmektedir. Bu yaklaşımın etkili olmasında rol oynayan çeşitli faktörler bulunmaktadır. İlk olarak, coğrafi yakınlık ve erişilebilirlik, Türkiye'nin Suriyeli mültecilere sığınma olanağı sunmasında kritik bir rol oynamaktadır. Türkiye'nin Suriye'ye sınır komşusu olması, Suriyeli ailelerin ülkelerini terk etmek zorunda kaldıklarında daha hızlı ve güvenli bir şekilde Türkiye'ye ulaşmalarını sağlamıştır. Savaşın şiddetinin arttığı anlarda, ailelerin en öncelikli endişesi güvenlikleri olmuştur. Türkiye'ye olan yakınlık, bu güvenlik endişelerinin hızla giderilmesine yardımcı olmuştur. Türkiye'nin misafirperverlik ve insani yardım çabaları da bu yaklaşımın temelini oluşturur. Türkiye, Suriyeli mültecilere barınma, gıda ve sağlık hizmetleri gibi temel insani yardımı sağlama konusunda büyük bir çaba göstermiştir. Türk hükümeti, mültecilere geçici sığınaklar ve kamplar sağlamış, binlerce insanın güvenli bir çatı altında yaşamasını sağlamıştır. Bu kamplar, savaşın yıkıcı etkilerinden kaçan insanların korunmasına ve temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmuştur. Türkiye ayrıca savaşın başladığı dönemde birçok Suriyeli mülteci için temel yaşam ihtiyaçlarına, özellikle gıda, su, barınma ve sağlık hizmetlerine acil bir şekilde ihtiyaç duyulduğunda, bu ihtiyaçlara hızlı bir şekilde yanıt vermiştir. Bu insani yardım çabaları, Suriyeli mültecilerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasına ve yaşamlarının kurtarılmasına katkıda bulunmuştur.

Türkiye'deki Suriyeli mülteciler, iç ve dış politikayı derinden etkileyen bir mesele haline gelmiştir. Türk toplumunda güvenlik endişeleri ve toplumsal düzenin bozulmasına dair kaygılar, Suriyeli mültecilerin varlığına ve bu meseleye dair hükümet politikalarına karşı artmıştır. Özellikle Türkiye'nin mültecilere verdiği ayrıcalıklı statü ve ekonomik olanaklar, halk arasında tepkilere neden olmuştur. Suriye iç savaşı, Türkiye'nin dış politikasını da etkilemiştir. Bu politika, Türkiye'nin bölgesel güvenliğini tehdit eden terör örgütlerinin sınırdan geçmesine yol açmıştır. Suriye krizi ayrıca Türkiye ile AB arasındaki dış politikada da önemli bir konu haline gelmiştir. Suriyeli mültecilerin Avrupa'ya geçişleri, Geri Kabul Anlaşması gibi anlaşmalara yol açmış ve Türkiye'nin bu anlaşmaya rağmen AB'den beklediği destek ve vizesiz seyahat hakkını elde edememesi sorunlara neden olmuştur.

Suriyeli göçmenler Türk ekonomisine ciddi külfet vermektedir. Türkiye tarafından sağlanan yardımlar ve sağlık hizmetlerinin mültecilere yönlendirilmesi, Türk ekonomisine yük getirmektedir. Göçmenlerin serbest yerleşim izni ve şehir içinde konaklamalarına izin verilmesi, kira fiyatlarını artırmış ve özellikle Suriye sınır illerinde kiralık ev bulmak zorlaşmıştır. Ekonomik sorunlar artan enflasyon ve temel gıda maddelerinin pahalılığı ile daha da derinleşmektedir. Suriyeli göçmenlerin kaçak işgücü olarak çalışmaları yerel işgücünü olumsuz etkilemiştir. Ayrıca kayıt dışı ekonomi oluşturulmuş, işyerleri kayıt dışı çalıştırılmış ve vergi ödemeleri ihmal edilmiştir. Bu durum aynı zamanda haksız rekabeti artırmış ve Türk işletmelerini olumsuz etkilemiştir.

Suriye'deki iç savaş sonucunda Türkiye, büyük bir göçmen akınına maruz kalmıştır. Bu durum Türk sağlık sistemi üzerinde etkili olmuştur. Türk sağlık sistemi, karma bir yapıyla hastalık önleme, toplum sağlığını koruma ve sağlık hizmetlerine erişimi kolaylaştırmayı amaçlanmaktadır. Aşı zinciri bu sistemin önemli bir parçasıdır çünkü hastalık kontrolünde etkilidir. Türkiye'nin sağlık sistemi içinde aşı zinciri, hastalık önleme ve toplum bağışıklığını artırma amacıyla kilit bir role sahip olmuştur. Bu zincir, aşılardan üretiminden dağıtımına, saklanmasından uygulanmasına kadar olan süreçleri kapsamaktadır. Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye gelmesi, sağlık sistemine yeni bir yük getirmiştir ve aşı zincirini etkilemiştir. Göç dalgası nedeniyle bazı bulaşıcı hastalıkların arttığı gözlemlenmiştir. Çocuk felci, el ayak ağız hastalığı, beşinci hastalık, sıtma, kolera ve dizanteri gibi hastalıkların arttığı kaydedilmiştir. Bu sorunların çözümü için aşılama programları genişletilmiş, aşı erişimi iyileştirilmiş ve hijyen koşulları

geliştirilmiştir. Suriyeli göçünün sağlık sistemi üzerindeki yükü, sağlık personeline yönelik şiddet vakalarını artırmıştır. Sağlık personeli, yoğun çalışma koşulları ve kültürel farklılıklar nedeniyle şiddet tehdidi altında bırakılmıştır.

Suriyeli göçü, Türk toplumunu sosyal, ekonomik ve siyasi açılardan büyük ölçüde etkileyen karmaşık bir dönüşümü temsil etmektedir. Göçün etkileri incelendiğinde, çeşitli olumsuz sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir. Suriyeli göçmenler arasında işsizlik ve entegrasyon zorluklarına bağlı olarak suç oranlarında artış yaşanmıştır. Farklı kültürel kodlar ve toplum kurallarının ihlali, bu artışta etkili olmuştur. Suriyeli göçü, Türkiye'nin yaş yapısını ve nüfus bileşimini önemli ölçüde etkilemiştir. Genç nüfusun artması, işsizlik sorunlarına ve ekonomik baskılara yol açmıştır. Suriyeli göçmenlerin yerleştiği bölgelerde etnik gruplar ve mezhepler arasındaki gerilimler artmıştır. Bu, Türkiye'nin üniter bütünlüğü açısından güvenlik problemi yaratmaktadır. Suriyeli çetelerin artan faaliyetleri ve yerel halkla çatışmalar, güvenlik sorunlarına yol açmıştır. Farklı kültürler ve yaşam tarzları arasındaki çatışmalar, yerel halk ile göçmenler arasındaki gerginliklere ve toplumsal huzursuzluğa neden olmuştur.

Türkiye'ye doğru gerçekleşen Suriyeli göçünün Türkiye Cumhuriyeti'ne ve Türk toplumuna ciddi külfet meydana getirmiştir. Göç eden Suriyelilerin kültürel kodlarının Türk halkıyla benzerlik göstermemesi, yine göç eden Suriyeli göçmenlerin genel ekseriyetle eğitimsiz oluşu gibi sebeplerden ötürü Suriyelilerin entegrasyonunun sağlanması uzun ve sancılı olacağı aşıkardır. Türk iç ve dış politikasına, ekonomiye, sağlık sistemine ve toplumsal yapıdaki etkileri incelendiğinde Suriyelilerin ülkelerindeki sulh ortamının sağladığı anda ülkelerine dönmeleri için gerekli koşulların ve zeminin sağlanması adına Türkiye'nin Suriyeli mültecileri salimen ülkelerine geri dönüş noktasında teşvik edici politikalar izlenmesi gerekmektedir.

Bilhassa Suriyeli sığınmacılar hususunda ortaya çıkan problemler ve ortaya çıkması muhtemel sorun ve sıkıntıların ve farklı yöndeki etkilerin çözüme ulaştırılması için sığınmacı yönetimine gerek duyulmaktadır .

Sığınmacı yönetimi ; üst düzey bakanlık seviyesinde kurulması ve hem suriyelilerin hem de olabilecek muhtemel göçler babından , göç yönetimini daha kapsamlı , daha planlı ve daha programlı yönetmesi bakımından zaruri bir ihtiyaçtır . Aynı zaman da

mültecilerin geri dönüşü açısından elzem olan zemin , program ve politikaların hayata geçirilmesi için lüzumlu stratejik bir adımdır .



KAYNAKLAR

- Abadan Unat, N. (2006). *Bitmeyen göç: Konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP). (2023). *Bir insan hakkı olarak sığınma hakkı: Suriyeli sığınmacılarla ilgili doğru bilinen yanlışlar*.
- Adıgüzel, Y. (2018). *Göç sosyolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Akgeyik, T. (2010). *Türkiye'den az gelişmiş ülkelere sermaye göçü (relokasyon): Ekonomik ve istihdam boyutlarıyla*. İstanbul Ticaret Odası.
- Anadolu Ajansı (AA), (2017). *Suriyeliler için harcanan maliyetin analizi*. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/8044>, Erişim tarihi: 12 Nisan 2024.
- Anadolu Ajansı (AA), (2016). *Suriyeli sığınmacılara 20 milyon poliklinik hizmeti*, Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/8044>, Erişim tarihi: 12 Nisan 2024.
- Ayhan, D. (2023, Ağustos 23). *Suriyeliye tüp bebek bedava. Sözcü Gazetesi*. Erişim adresi: <https://www.sozcu.com.tr/2023/gundem/suriyeliye-tup-bebek-bedava-7780634/>, Erişim tarihi: 11 Haziran 2024
- Bartram, D., Poros, M. V. ve Monforte, P. (2014). *Key concepts in migration*. Sage Publications.
- BBC. (2015). Almanya: AB Türkiye'de büyük bir mülteci kampı kurmalı. *BBC Türkçe*. Erişim adresi: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/08/150828_almanya_multeci_kamplari_turkiye, Erişim tarihi: 11 Haziran 2024
- BBC News Türkçe. (2021). *Altındağ olayları: 'Battalgazi'de Suriyeliler ekonomik olarak çok güç kazandılar, mahalledeki rahatsızlık ondan'*. Erişim adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-58205315>, Erişim tarihi: 17 Haziran 2024
- Türkiye Tabipleri Birliği. (2014). *Suriyeli sığınmacılar ve sağlık hizmetleri raporu*.
- Black, R., Biao, X., Collyer, M., Engbersen, G., Heering, L. ve Markova, E. (2006). Migration and development: Causes and consequences. In R. Penninx, M. Berger ve K. Kraal (Eds.), *The dynamics of international migration and settlement in Europe: A state of the art* (41-64). Amsterdam University Press.
- Boyras, Z. (2015). Türkiye'de göçmen sorununa örnek Suriyeli mülteciler. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 7(3), 35-58.
- Bozkaya, Ö. ve Kıncal, A. (2018). Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri ve Suriyeli yerinden edilmiş kişiler bağlamında Türkiye'nin göç politikasındaki gelişimin değerlendirilmesi. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 90-126.
- Canpolat, H. (2015). Küresel göç ve Türkiye'nin göç politikalarının gelişimi. *İdarecinin Sesi*, 34-46.
- Cumhuriyet. (2023). *CHP'den çarpıcı mülteci raporu*. Erişim adresi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/chpden-carpici-multeci-raporu-554372>, Erişim tarihi: 17 Haziran 2024

- Deniz, T. (2014). Uluslararası göç sorunu perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 175-204.
- Doğan, İ. (2012). *Sosyolojik kavramlar ve sorunlar*. İstanbul: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Duruel, M. (2017). Suriyeli sığınmacıların Türk emek piyasasına etkileri: Fırsatlar ve tehditler. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 207-222.
- Dünya. (2015). *Suriyeli firma sayısı 10 bini aştı*. Erişim adresi: <https://www.dunya.com/gundem/suriyeli-firma-sayisi-10-bini-asti-haberi-290981>, Erişim tarihi: 11 Haziran 2024
- European Commission. (2023). *Temporary protection. Migration and Home Affairs*. Erişim adresi: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/common-european-asylum-system/temporary-protection_en#:~:text=The%20Temporary%20Protection%20Directive%20defines,one%20year%20to%20three%20years, Erişim tarihi: 24 Eylül 2024
- Eren, V., & Çakran, Ş. (2017). Mülteci politikası: Avrupa Birliği Ve Türkiye karşılaştırması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(39), 1-30.
- Evrensel. (2019). *Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu: AB ile geri kabul anlaşmasını askıya aldık*. Erişim adresi: <https://www.evrensel.net/haber/383451/disisleri-bakani-cavusoglu-ab-ile-geri-kabul-anlasmasini-askiya-aldik>, Erişim tarihi: 11 Haziran 2024
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM). (2023). *Göç tarihi*. Erişim adresi: http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-tarihi_363_380, Erişim tarihi: 30 Haziran 2024
- Gills, B. K. ve Frank, A. G. (2003). Dünya sisteminde çevrimler, krizler ve hegemonik değişiklikler: MÖ 1700-MS 1700. In A. G. Frank ve B. K. Gills (Eds.), *Dünya sistemi* İstanbul: İmge Yayınları.
- Gültaç, A. ve Balçık, P. (2018). Suriyeli sığınmacılara yönelik sağlık politikaları. *Sakarya Tıp Dergisi*, 193-204.
- Hamsici, M. (2021). *Türkiye'deki Suriyeliler hakkında güncel bilgiler neler?* Erişim adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-58329307>, Erişim tarihi: 16 Ağustos 2024
- Hürriyet. (2012). *Ya Besar, men dakika dukka*. Erişim adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/ya-besar-men-dakka-dukka-19868524>, Erişim tarihi: 11 Haziran 2024
- İçduygu, A. ve Biehl, K. (2012). Türkiye'ye yönelik göçün değişen yörüngesi. In *Kentler ve göç: Türkiye, İtalya, İspanya*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Independent Türkçe. (2019). *Yunanistan 10 bin mülteciyi Türkiye'ye gönderecek*. Erişim adresi: <https://www.indyturk.com/node/76226/haber/yunanistan-10-bin-multeciyi-turkiye-ye-gonderecek>, Erişim tarihi: 23 Eylül 2024
- Independent Türkçe. (2022). *Büyükşehirlerde yüzde 100'ün üzerine çıkan kira artışları ile kiracılar çaresiz, normalleşme birkaç yılı bulabilir*. Erişim adresi:

<https://www.indytrk.com/node/497706/buyuksehirlerde-yuzde-100un-uzerine-cikan-kira-artislari-ile-kiracilar-çaresiz>, Erişim tarihi: 25 Ekim 2024

- Johnson, A. L. (2014). Exploring adaptive variation among hunter-gatherers with Binford's frames of reference. *Journal of Archaeological Research*, 22(1), 1-42.
- Joshi, P. C. (1969). Agrarian social structure and social change. *Sankhyā: The Indian Journal of Statistics, Series B (1960-2002)*, 31(3-4), 479-490.
- Kap, D. (2014). Suriyeli mülteciler: Türkiye'nin müstakbel vatandaşları. *Akademik Perspektif*, 30-35.
- Kara, M. A. (2017). *Göç yazıları: Kuramdan alana Türkiye'de göç*. İstanbul: Kırmızı Çatı Yayınları.
- Karasu, M. A. (2018). Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların kentlerde neden oldukları güvenlik riskleri. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 51-74.
- Karpat, K. (2010). *Osmanlı'dan günümüze etnik yapılanma ve göçler*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kaya, A. (2015). Farklı göç türlerini yaşayan ülke: Türkiye. In *Göçler ülkesi (xx-xx)*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kaya, A. ve Kentel, F. (2008). *Belçika Türkleri: Türkiye ve AB arasında köprü mü, engel mi?* İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kirişçi, K. ve Karaca, S. (2015). *Hoşgörü ve çelişkiler: 1989, 1991 ve 2011'de Türkiye'ye yönelen kitlesel mülteci akınları*. İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Kızmaz, Z. (2018). Suriyeli sığınmacılar: güvenlik kaygıları ve suç. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 392-431.
- Koramaz, T. K. ve Özdemir, Z. V. (2017). *Türkiye'de göç ve illerin gelişimi*. Hiperlink.
- Korkmaz, A. Ç. (2014). Sığınmacıların sağlık ve hemşirelik hizmetlerine yarattığı sorunlar. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 37-42.
- Omvedt, G. (1980). Caste, agrarian relations, and agrarian conflicts. *Sociological Bulletin*, 29(2), 142-170.
- ORSAM. (2015). *Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri*. ORSAM.
- Özdal, B. (2018). *Uluslararası göç ve nüfus hareketleri bağlamında Türkiye*. İstanbul: Dora Basın Yayın Dağıtım.
- Özlem, K. (2008). Bulgaristan Türklerinin tarihsel süreç içerisinde dönüşümü, AB üyelik süreci ve Türk azınlığa etkileri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4), 341-371.
- Polat, D. Ş. (2020). Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyindeki askerî harekâtının amaçları ve sonuçları. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 16(33), 53-96.
- RefWorld. (2014). Turkey: Temporary Protection Regulation. *Turkey: Law No. 6458 of 2013 on Foreigners and International Protection*. Erişim adresi: <https://www.refworld.org/docid/56572fd74.html>, Erişim tarihi: 17 Haziran 2024

- Sağlam, S. (2006). Türkiye’de iç göç olgusu ve kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 5, 33-44.
- Seydi, A. R. (2014). Türkiye’nin Suriyeli sığınmacıların eğitim sorununun çözümüne yönelik izlediği politikalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Sönmez, M. E. ve Ayık, U. (2020). Sınır illerindeki (Gaziantep, Hatay ve Şanlıurfa) Suriyeli sığınmacıların sosyal, ekonomik ve nüfus yapıları. *Gaziantep Üniversitesi Ayıntab Araştırmaları Dergisi*, 64-75.
- Şahin, Y. (2010). *Kentleşme politikası*. Murathan Yayınevi.
- Şimşek, D. (2018). Mülteci entegrasyonu, göç politikaları ve sosyal sınıf: Türkiye’deki Suriyeli mülteciler örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 367-392.
- Tele 1. (2023, Mayıs 20). *Suriyeliler İstanbul’da kira fiyatlarını fırlattı! İşte son 5 senedeki değişim*. Erişim adresi: <https://tele1.com.tr/suriyeliler-istanbulda-kira-fiyatlarini-firlatti-iste-son-5-senedeki-degisim-847748/>, Erişim tarihi: 17 Haziran 2024
- Tezcan, T. (2011). *Gebze: Küçük Türkiye’nin göç serüveni*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- UNHCR. (2023). *Temporary protection in Türkiye*. Erişim adresi: <https://help.unhcr.org/turkiye/information-for-syrians/temporary-protection-in-turkey/>, Erişim tarihi: 26 Temmuz 2024
- Uzman, N. (2016). Türkiye’nin sınır güvenliği açısından Suriyeli sığınmacılar meselesi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(14), 135-158.
- Wallerstein, I. ve Balibar, E. (1995). *İrk, ulus, sınıf: Belirsiz kimlikler* (N. Ökten, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Yıldız, İ. (2018). *Türkiye’ye uluslararası göçler ve Türkiye’nin göç politikası*. İstanbul: Kırmızı Çatı Yayınları.
- Yönlü, K. Y. (2018). *Batı eksenli dünya düzeni ve Türkiye’ye gelen dış göç dinamiği: Göç sosyolojisi*. İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Zaim, H. (2005). IV. oturum değerlendirmesi: Hukuki açıdan göç, mülteci ve iltica uygulamaları. *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri*, 1-15.